

S İ N A N

“YENİ BİR TURİZM ROTASI”

SİNAN'IN
AYAK İZLERİNDE

BİR
PAYİTAHTTAN
DİĞERİNE
YOLCULUK

PROJE

TRAKYA KALKINMA AJANSI

GENEL SEKRETER

Mahmut ŞAHİN

HALKLA İLİŞKİLER, TANITIM VE İŞBİRLİĞİ BİRİM BAŞKANI

Yetkin ÖZER

HALKA İLİŞKİLER SORUMLUSU

Gamze SARICA

TÜRKİYE

TURİNG VE OTOMOBİL KURUMU

YÖNETİM KURULU BAŞKANI

Dr. Bülent KATKAK

PROJE BİRİMİ

Harun AVCI

ESER ENVANTER BİLGİLERİ

Prof. Dr. Suphi SAATÇİ

TEKNİK DESTEK

Vildan Merve KORKMAZ

FOTOĞRAFLAR

Ercan ARSLAN

FOTOĞRAF ASİSTANI

Zübeyir YILDIRIM

YAPIM

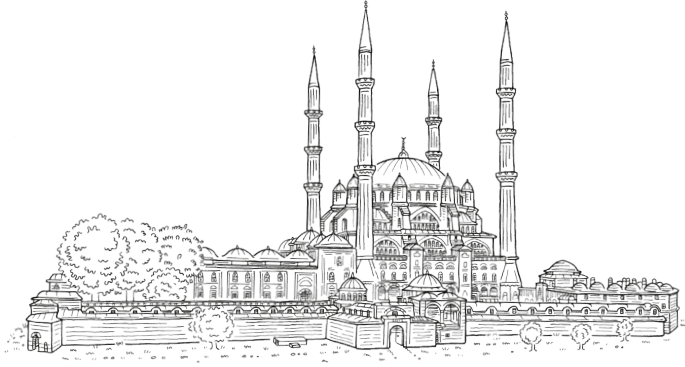
MTT İletişim

Aralık 2017, İstanbul

İçindekiler

TAKDİM	7
ÖNSÖZ	8
Büyükçekmece Sultan Süleyman Külliyesi	10
Büyükçekmece Sultan Süleyman Köprüsü	12
Büyükçekmece Sultan Süleyman Kervansarayı	18
Büyükçekmece Sokollu Mehmet Paşa Mescidi	22
Marmaraeğlisi Semiz Ali Paşa Camii	26
Tekirdağ Rüstem Paşa Külliyesi	30
Tekirdağ Rüstem Paşa Camii	34
Lüleburgaz Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi	42
Lüleburgaz Sokollu Mehmet Paşa Cami	46
Lüleburgaz Sokollu Mehmet Paşa Medresesi	54
Lüleburgaz Sokollu Mehmet Paşa Kervansarayı	56
Lüleburgaz Sokollu Mehmet Paşa Köprüsü - Taş Köprü	58
Alpullu Sokollu Mehmet Paşa Köprüsü	60
Babaeski Semiz Ali Paşa Camii	66
Havsa Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi	72
Havsa Sokollu Mehmet Paşa Camii	74
Edirne Defterdar Mustafa Paşa Camii	80
Edirne Rüstem Paşa Kervansarayı	86
Edirne Semiz Ali Paşa Çarşısı	94
Edirne Sokollu Mehmet Paşa Hamamı	98
Edirne Yalnızgöz Köprüsü	104
Edirne Adalet Kasrı	106

Edirne Kanuni Köprüsü	110
Edirne Selimiye - Sultan II. Selim Külliyesi	114
Edirne Selimiye Camii	122
Edirne Sultan II. Selim Darülhadisî	134
Edirne Sultan II. Selim Darülkurrasî	138
Edirne Sultan II. Selim Mektebi	142
MİMAR SİNAN'A AİT OLMAYAN ESERLER	145
Edirne Belediye Binası	146
Edirne Eski Cami	152
Edirne Muradiye Camii	160
Taşlık Mahmut Paşa Camii	166
Edirne Üç Şerefeli Camii	170
Edirne Büyük Sinagogu	178
II. Beyazıt Külliyesi- Edirne Sağlık Müzesi (Darüşşifa)	182
Edirne Karaağaç Tren Garı	186
Uzunköprü	188
Edirne Bedesten	194
Edirne Makedonya (Saat) Kulesi	195
Edirne Hıdır Baba Su Kemerî	196
Edirne Matbah-ı Amire / Saray Mutfağı	197
YARARLANILAN KAYNAKLAR	198

Takdim

6 Kasım 1923'te kurularak Cumhuriyetin ilk kamu yararına çalışan derneği unvanını alan Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, 94. yılını geride bırakırken kamu yararına gerçekleştirdiği eğitim, tarih, turizm, kültür ve sanat gibi pek çok alandaki örnek çalışmalarını devam ettirmektedir.

Kurumumuz, kültürel mirasımızın en önemli değerlerinden biri olan, ancak eserleri hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığımız Mimar Sinan'ı 2014 yılında İstanbul Kalkınma Ajansı işbirliği ile yürüttüğü "Yeni Bir Turizm Rotası: Büyük Usta Mimar Sinan" projesiyle yad etmiş, Sinan'ın dünya çapında tanınırlığını arttırmayı hedeflemiştir. 2015 yılında tamamlanan projemiz, Türkiye'nin farklı bölgelerine de yayılmış, bu kapsamda Trakya Kalkınma Ajansı paydaşlığında Trakya'nın Mimar Sinan eserleri ile bölgedeki turizm değeri taşıyan diğer eserler de projemize dahil edilmiştir.

Proje kapsamında yayımladığımız "Sinan'ın Ayak İzlerinde Bir Payitahttan Diğerine Yolculuk" adlı kitabımızda; farklı coğrafyaların farklı şehirlerinde Osmanlı izlerini yaşatan Mimar Sinan'ın, Trakya bölgesindeki eserlerine yer veriyor, kitabın siz değerli okuyucularımızın beğenisini kazanacağını umuyoruz.

Büyük Usta Mimar Sinan'ı rahmetle anarken, eserin hazırlanmasında emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunuyorum.

Sevgi ve Saygılarımla...

Dr. Bülent KATKAK
Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu
Yönetim Kurulu Başkanı

Önsöz

Trakya Kalkınma Ajansı, 2010 yılından bu yana Trakya Bölgesi'nin sosyal, kültürel ve ekonomik olarak kalkınmasına yönelik çalışmalar yürüten ve projelere destek vererek bölgenin gelişmesinde rol oynayan bir kamu kurumu.

Yüksek katma değerli üretim yapısıyla doğal ve kültürel değerlerini koruyarak gelişen, işbirliği ve yenilik kültürünün egemen olduğu, yaşam ve refah seviyesi yüksek Trakya vizyonu ile çalışmalarına devam eden Ajansımız, istihdamdan sosyal içermeye, girişimcilikten yenilenebilir enerjiye kadar çok geniş yelpazede çeşitli alanlarda faaliyetler yürütmekte.

Bu alanlardan bir tanesi de turizm. Turizm, bölgenin kalkınması ve bölge içi gelir farklılıkları ile mücadelede çok önemli bir yer tutmakta. Turizm çalışmalarında Ajansın elini güçlendiren temel öge, Trakya Bölgesi'nin barındırdığı olağanüstü güzellik.

Benzersiz geçmişi, kültürü, mimarisi, doğası ve insanıyla Trakya, tarihin her döneminde seyahat severlerin ilgisini çekmeyi başarmış. Eldeki değerleri koruma, dengeli kullanma ve tanıtmaya amacıyla turizm çalışmaları yürütürken, Trakya'da turizmi hareketlendirmek amacıyla yeni rotalar oluşturduk. Mimar Sinan eserleri temalı rotamız da bunlardan bir tanesi.

Mimar Sinan, tarihimizin en büyük isimlerinden birisi ve onun ustalığı ile yapılan eserler 500 yılı aşkın süredir kullanılmakta. Tüm Osmanlı Coğrafyasında eserleri bulunan Mimar için Trakya ve İstanbul müstesna bir yere sahip. Çünkü en prestijli eserleri bu iki alanda bulunmakta. Özellikle Sinan'ın ağzından yazılan Tezkiret-ül Enbiye'de Edirne'de bulunan Selimiye için ustalık eserim denilmekte. Trakya ve İstanbul, her dönem ve her tür Sinan eseri için bulunmaz bir memba gibi.

Bu kapsamda, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu (TURING) ile yapmış olduğumuz işbirliği neticesinde, Trakya Kalkınma Ajansı olarak bölgenin turizm potansiyelini artırmak ve Sinan'ı tüm dünyaya tanıtmak amacıyla "Bir Payitahttan Diğere Yolculuk" isminde alternatif bir kültür rotası hazırladık. Rota üzerinde Sinan'a ait önemli eserler bulunmakta. Söz konusu eserlere ilişkin teferruatlı bilgiler ise elinizdeki bu kitapta yer almakta.

Büyük ustayı anlamak üzere çıkılacak bu yolculukta Muhteşem Selimiye Cami'nden Rüstempaşa Kervansarayına, Cedit Ali Paşa Çarşısı'ndan Sokullu Mehmet Paşa Köprüsü'ne, Sinan'ın az bilineninden en ünlüsüne her biri görülmeye değer eserleri sizlere eşlik edecek.

Mimar Sinan'ın dehasına şahitlik ederken Trakya'mızın eşsiz kültürünü ve tatlarını deneyimleme fırsatı da bulacak olan tüm seyahat severlere şimdiden keyifli yolculuklar diliyorum.

Mahmut ŞAHİN
Trakya Kalkınma Ajansı
Genel Sekreteri

Büyükçekmece Sultan Süleyman Külliyesi

YAPI TÜRÜ

Küllüye

YAPIM YILI

1567-1568

ZİYARET

Ulaşım

Küllüye, İstanbul'dan yaklaşık 40 kilometre uzaklıktaki Büyükçekmece İlçesi'nin merkezinde, Büyükçekmece Gölü'nün Marmara Denizi ile birleştiği noktada yer alır. İstanbul merkezinden gelenler, D-100 karayolunu kullanarak küllüye ulaşabilirler. Tüyap Fuar ve Kongre Merkezi'ni 4 km geçtikten sonra sağdan Enver Paşa Caddesi'ne girmeleri gerekmektedir. Caddenin sonunda kervansarayı ve mescidi, kervansarayın hemen arkasında ise köprüyü göreceklersiniz.

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Vatandaşların, kervanların, sefere giden ordunun dinlenmek, tüm ihtiyaçlarını karşılamak için durdukları, konakladıkları bu küllüyelere "menzil külliyeleri" denilmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda, payitaht İstanbul'u Balkanlar, Orta Avrupa, Anadolu ve Orta Doğu'ya bağlayan yollar üzerinde bu tip külliyeler inşa edilmişti. Sultan, sadrazam ve vezirler tarafından yaptırılan bu külliyeler, yolu kullanan tüccar, kervan, seyyah, hacı, sefer ve askerlere yönelik program içermektedir.

Büyükçekmece'deki bu menzil külliyesi, imparatorluğun Balkan topraklarını Hicaz'a bağlayan anayolu üzerinde yer alıyordu. Bir köprü ve kervansaraydan meydana gelen küllüye, Kanuni'nin ölümünden sonra, Sokollu Mehmet Paşa tarafından bir küçük mescit eklenmişti. Padişah, köprünün başındaki kamusal çeşmeyi, Zigetvar seferine çıkmadan evvel mimarbaşına sipariş etmişti.

Büyükçekmece Sultan Süleyman Köprüsü

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Marmara Denizi ile Büyükçekmece Gölü'nü birleştiren boğazın üzerinde inşa edilmiştir. Sultan Süleyman (Büyükçekmece) Köprüsü, Osmanlı İmparatorluğunun Balkan topraklarını Hicaz'a bağlayan anayol üzerinde yer almaktaydı. Osmanlı döneminde Rumeli'ye yapılan seferlerin çoğunda bu köprü üzerinden geçilmiştir.

Antik Roma döneminde "Via Egnatia" adıyla bilen güzergâh üzerindeki Sultan Süleyman Köprüsü'nün yerinde, bir Roma köprüsü bulunuyordu. Athyras Köprüsü olarak adlandırılan bu yapı, bütün ortaçağ boyunca hizmet vermişti. Bizans döneminde de kullanılan köprü, bakımsızlıktan harap olmuştu (Yapılar Kitabı: Tezkiretü'l Bünyan ve Tezkiretü'l Ebniye, haz. Hayati Develi, K Kitaplığı Yayını, İstanbul 2003, s. 74). Tezkiretü'l Bünyan'da Sinan'ın belirttiğine göre, Sultan Süleyman Büyükçekmece'yi gezerken yolu bu eski köprüye düşmüş ve köprünün yıkılıp yenisinin yapılmasını emretmişti: "... insanların ve cinlerin Süleyman'ı, Sultan oğlu Sultan, Sultan Süleyman Han,... İstanbul şehrinin çevresindeki dağları ve kırları gezmek niyetiyle dolaşırken yolları Büyük Çekmece'ye uğrayıp, fakir fukaranın o geçitten gemilerle geçerken çektikleri sıkıntıyı ve bir zamanlar burada bir köprü olup, dalgaların etkisiyle yıkılıp harap olduğunu görür ve yine o yerde bir köprü yaptırmaya, Müslümanlara olan şefkatlerinin çokluğundan ve onların mahzun gönlünü sevindirmek düşüncesiyle, karar verirler."

Antik Roma yolunun İstanbul ve Edirne arasındaki bölümü, 1560'lar ve 1570'lerde yeniden düzenlendi. Bataklık ve çamurlu olan bölgeye yeniden taş döşendi ve bu görkemli köprünün inşasına başlandı. Tezkiretü'l Bünyan'a göre, Sinan yeni köprünün her ayağı için "bir kalyon" büyüklüğünde kalıp sandıklar yaptırmış, bunların içlerine 2-3 insan boyu kazıklar çaktırmış ve aralarına kurşun doldurarak birbirlerine bağlatmıştı: "Saadetli padişah son derece hoşnut oldu ve onun kutlu emirleriyle, yüzlerce dülgere ve taşçılarla işe sarılıp her ayağa birer kalyon benzeri sandıklar çatıldı; Süleyman devleri deniz suyunu tulumba ve tulumlarla çekip boşalttılar. Güzel, sağlam sütunlardan iki üç adam boyu kazıklar, şahmerdanla temellere çakıldı; onun üstüne döşenen arşın taşları, sağlam demir kenetlerle kenetlenip aralarına kurşun akıtılarak tek parça haline getirildi."

İnşasına Kanuni hayattayken, 1565 yılında başlanan köprü, padişahın ölümü üzerine, oğlu II. Selim tarafından tamamlanmıştı. Köprü yaklaşık 12.000.000 akçeye mal olmuştu ki, bu rakam oldukça büyüktü. Tezkiretü'l Bünyan'da, köprünün uzun bir şekilde anlatıldığı pasaj, köprünün tamamlanışıyla sona erer: "Büyük köprünün inşasına eksiksiz bir dikkat ve özen gösterilirken Sultan

Süleyman vefat etti. Ve Sultan Selim Han saadetle devlet tahtına oturdular. İslam askerlerinin arkasından kâfirlerle kazaya, Zigetvar'a doğru giderken sözü edilen köprünün yapımında büyük zevk duydular ve bitirilmesi için gereken ilgiyi gösterdiler. Geldiklerinde köprüden saadetle geçmeleri nasip oldu ve o zamanın şairlerinden Hüdâyi köprünün bitirilmesine benzersiz bir tarih düşürerek şu gönül okşayıcı dizeyi söylediler: Tamam etti Süleyman Köprüsü'nü Sultan Selim."

Semavi Eyice'nin belirttiğine göre ("Büyükçekmece Köprüsü", TDV İslam Ansiklopedisi, C. 6, s. 521) 635,57 m uzunluğundaki köprü 7,17 m genişliğindedir. Dört bölümden meydana gelen köprüde, 28 adet kemerli göz yer alır. Bu gözlerin yükseklikleri birbirlerine eş değildir. Orta gözlerin kemerleri en fazla yüksekliğe sahiptir, bunların iki yanındakiler de köprünün iniş-çıkış hattına uyarak kademeli olarak alçalırlar. Yedi gözlü olan birinci bölümün uzunluğu 157,23 m olarak ölçülmüştür. Bunu 25,41 m uzunluğunda bir bağlantı aralığı takip eder. İkinci bölüm yine yedi gözlü olup 135,10 m uzunluğundadır. 15,52 metrelik bir aralıktan sonra gelen üçüncü bölüm ise 101,25 m uzunluğa sahiptir ve beş gözlüdür. 17,34 metrelik bir aralıktan sonra geçilen dördüncü bölüm dokuz gözlü ve 183,72 metredir. Yapı, en yüksek noktasına orta kemer tepesinde ulaşan iki yöne eğimli şekilde inşa edilmiştir.

Köprünün iki yanında korkuluk levhaları, ayrıca her bölümün başında da babalar bulunmaktadır. Her bölüm arasındaki bağlantı aralıklarının korkuluksuz olması, büyük taşkınlardan suların fazlasının köprüye zarar vermeden buradan aşarak akıp gitmesi için yapıldıklarını akla getirir. Köprülerin birleştikleri yerlere sulardan etkilenmemesi için sel yaranlar yapılmıştır.

1960'lı yıllarda içinde güya büyük bir hazinenin saklı olduğuna inanılarak köprünün köşkünde yer alan, Sinan'ın adının yazılı olduğu kısım, kitabe ile birlikte parçalanmıştır. Daha sonra bu kısım ve kitabe yeniden yapılmıştır. Mülkiyeti KGM (Karayolları Genel Müdürlüğü)'ait yapı, KGM tarafından 1972 ve 1989 yıllarında onarılmıştır. Bugün esas trafik az ileride yapılmış olan modern köprüden geçirilmiş ve bu tarihi eser nispeten korunmuştur.

Süsleme

Süslemeden uzak yapıda nispeten az süsleme kullanılmıştır. Köprünün dördüncü bölümünde yer alan köşkler kaval silmeli kartuşlar ve mukarnaslarla dekore edilmiştir.

Yapı Tarihinden

Mimar Sinan eserlerinin listesini veren Tezkiretü'l Bünyan'da Sinan, bu abidevi eserden büyük bir övgüyle bahseder: "Hazret-i Şah bu kuluna buyurdu. Yapayım denize yol gibi bir köprü. Gökkuşağı gibi kemerler çektim göğe Bir oldu halk için denizle kara. Temeli atıldı denizin dibine Erişti binası göğün yücesine. Tamamlandı Allah'ın yardımıyla O ulu köprü Büyükçekmece'de Gece gündüz sebep oldu duaya Geçit oldu hep zengine fukaraya. Şaşılması, hoş bir köprüdür, eşsizdir Uzun boylu, hilal kaşlı bir güzeldir. Ayakları toprağın ta altına iner Kemerleri göğün tepesine çıkar. Her bir kemeri direksiz göğe benzer Deryanın içinde 'nün' [Arap alfabesinde bir harf] harfine döner. Nasıl böyle alçak gönüllü olmasın Dünyanın insanı basıp geçiyor üstünden."

Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde de köprüden övgüyle bahsedilmektedir: "Tamamı yirmi altı göz samanyolu gibi göklere baş çekmiş her köprü gözü ebemkuşağından nişan verir. Kuzeyden güneye uzunluğu tam bir mildir. Tamamı dağ kazan Ferhat çekiciyle tıraş olmuş parlak ve cilalı taş ile yapılmış sağlam bir köprüdür ki Osmanoğulları ülkesinde Geyve Köprüsü, Osmancık Köprüsü, Amasya Köprüsü, Batman Köprüsü, Çoban Köprüsü, Altın Halkalı Köprü ve Rumeli'nde Vişegrad ile Mostar Köprüsü gibi köprülere denk ibret verici, benzersiz ve yüksek bir köprüdür. Bu da Rumeli'ne gelip gidenlerin geçit yeri ibretle seyredilecek büyük bir köprüdür. Gayet geniştir ki bütün kara ve deniz seyyahları arasında meşhur kemerli köprüdür."

Avrupa'dan kara yolu ile İstanbul'a gelen seyyahlar, Büyükçekmece'de en çok dikkat çekici yapı olarak bu köprüyü belirtmektedirler. Venedik balyosu olan Jacobo Soranzo, seyahatnamesinde, iki ağaç köprü yıkıldıktan sonra Kanuni tarafından yaptırılan taş köprüünün 769 varchi uzunluğunda ve kırk kemerli olduğunu yazmaktadır.

Köprü, yabancı seyyahlar tarafından genellikle, İtalyanca, Ponte Grande [Büyük Köprü] adıyla anılmıştır. 1587-1589 yılları arasında İstanbul'da bulunan Reinhold Lubenau da seyahatnamesinde köprü için bu adı kullanmıştır. Lubenau eserinde Antik Roma köprüsünden de bahseder (Reinhold Lubenau Seyahatnamesi: Osmanlı Ülkesinde, 1587-1589, çeviri Türkis Noyan, C. 1, İstanbul 2012, s. 163.): "... Burası Sinus Propontidis üzerinden geçen, bin ayaktan fazla uzunlukta, değerli mermer taşlarından yapılmış uzun bir köprüdür.

Üzerinden geçerken gözüme çarpan bazı belirtilerden, eskiden bu köprüde yer yer antika eserlerin ve sütunların bulunduğunu anladım. Bence burası gerçekten süslenmeye degecek kadar güzel bir yer. Fakat bugünkü görünümüyle sanki bir matem giysisine bürünmüş gibi. Zira bu barbar insanlar böyle değerli eserleri yapmadıkları gibi, üstelik de var olanları onarmıyorlar... Köprüden ismini alarak Ponte Grande adını taşıyan yerleşim, şirin bir belde olup güzel bir kervansarayı var. Sultan Süleyman Zigetvar Kuşatmasını tasarladığı zaman burayı onarımdan geçirterek amacına uygun hale getirmiş, bu iş için de zamanında çok para harcamış, çünkü köprüler tamamen harap durumdaymış ve yolcuların köprüden geçmeleri çok tehlikeliymiş."

Büyükçekmece Sultan Süleyman Kervansarayı

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Sultan Süleyman Kervansarayı, İstanbul'dan batı istikametinde, imparatorluğun Balkan topraklarını Hicaz'a bağlayan menzil üzerinde yer almaktaydı. Ekrem Hakkı Ayverdi (Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri, C. 3, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayını, s. 73), Fatih Sultan Mehmet'in 1455'de Büyükçekmece'de bir kervansaray yaptığını, bu yapıdan tarihçi Kritovulos'un zikrettiğini ve bugün mevcut olmadığını kaydetmektedir.

Kitabesi olmayan bu kervansarayı Kanuni Sultan Süleyman'ın Zigetvar Seferi'ne çıkarken yaptırdığı düşünülmektedir. Yapının çatısının evvelce kurşun levhalarla kaplanmış olması sebebiyle, Kurşunlu Han olarak da anılmaktadır.

41 x 18,50 m ölçüsünde dikdörtgen planlı kervansaray, aralarında tuğla hatıllar konulmuş kesme küfeki taşından yapılmıştır. Silivri'deki Piri Mehmet Paşa Kervansarayı (1531-2)'nden daha büyük ölçüde uygulanan bir plan şemasına sahiptir. Kuzey cephesinde yer alan yuvarlak kemerli kapıdan iç mekâna girilmektedir. Bir geçiş mekânından sonra, dikdörtgen bir salon halinde, üç sıra destek üzerine çift meyilli kırma çatıyla örtülü olarak inşa edilmiştir. Çatı, ortada sıralanan on beton paye ile taşınır. Aslında ahşaptan olan bu destekler, sonradan betona dönüştürülmüştür. İç mekânda, yan duvarlara yakın, oldukça yüksek peykeler vardır.

Kervansarayın cephe duvarında görülen bir silme kuşağı, burasının daha alçak bir çatı ile örtülmüş olduğunu düşündürmektedir. Kervansarayın cephe duvarı üzerindeki gergi delikleri ve ahşap bir gergi kalıntısı, bu iddiayı kuvvetlendirmektedir.

Büyükçekmece Kervansarayı II. Dünya Savaşı'nda askeri depo ve konaklama yeri, daha sonra da bir dönem saman ambarı olarak kullanılmıştır. Bakımsızlıktan harap bir hale giren bu tarihi eser Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1965-1966 yıllarında restore ettirilmiştir. Bu restorasyonun ardından ayçiçek deposu olarak kullanılan kervansaray, 1988 yılında yapılan kapsamlı onarım ve çevre düzenlemesinden sonra çeşitli kültür etkinliklerinde kullanılmak üzere Büyükçekmece Belediyesi'ne tahsis edilmiştir.

Mimari Öğeler

Kanuni Sultan Süleyman Kervansarayı'nda dar cepheyi hareketlendiren tek unsur olarak yüzeysel, yay kemerli kapıyı görüyoruz. Yapı, yalnız güney cephesinde yer alan pencerelerden aydınlanır. Ayrıca, vakti zamanında, gece ocaklarda yanan ateş de içeriye mistik bir hava veriyordu. Altta sekiz adet mazgal, ortada sekiz adet alternatif olarak yuvarlak ve sivri kemerli pence-

reler yer alır. Cephenin üçgen biçiminde yükselen yukarı kısmında da ortada sivri kemerli bir pencere ile iki yanında yuvarlak pencereler vardır. Üstteki ve ortadaki yuvarlak pencerelerin etrafı dikdörtgen söveli taş bir çerçeve içerisinde alınmıştır. Bunların üzerlerindeki sağır kitabeliklerle, sivri kemerli tuğla hatıllı çerçeveler dikkati çekmektedir. Yuvarlak pencerelerde ortada bir yıldız ile bunun etrafında altı tane altıgenden meydana gelmiş bir kompozisyon görülmektedir. Sivri kemerli pencerelerde ise orta ekseninde yukarıdan aşağıya üç yıldız ve bunun iki tarafında üçer altıgen, kenarlara da bunların yarım şekilleri yerleştirilmiştir. Yan cepheler ise sağırdır.

İç mekânda, yan duvarların her birinde on bir ocak ve bunların aralarında da on iki dolap nişi yer alır. Sivri üçgen külahı ve yay kemerli ocaklar duvardan çıkıntı yapan konsollar üzerine yerleştirilmiştir. Konaklayanların yataklarını sermesi için, duvarlar boyunca orta kısımdan yüksek sekiler uzanmaktadır.

Yapı Tarihinden

1587-1589 yılları arasında İstanbul'da bulunan Reinhold Lubenau, seyahatnamesinde köprü ve kervansaraydan bahseder: "Köprüden ismini alarak Ponte Grande adını taşıyan yerleşim, şirin bir belde olup güzel bir kervansarayı var. Sultan Süleyman Zigetvar Kuşatmasını tasarladığı zaman burayı onarımdan geçirterek amacına uygun hale getirmiş..."

Büyükçekmece Sokollu Mehmet Paşa Mescidi

YAPI TÜRÜ

Mescid

YAPIM YILI

1566-1568

ZİYARET

Erişim

Yüzyıllar boyunca kervansarayda konaklayan yolcuların ve askerlerin ibadet ettikleri bir mekân olan bu mescit, şimdi de karşısındaki Büyükçekmece ve ziyaretçilerine hizmet vermektedir. Yapı gün içerisinde ziyaret edilebilmektedir.

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Kitabesi olmayan mescidin, külliye diğer eserleriyle birlikte, 1566 - 1568 yıllarında, yapılmış olduğu tahmin edilmektedir. Büyükçekmece Köprüsü'nün başındaki mescit, Veziriazam Sokollu Mehmet Paşa'nın kimliğini Süleyman'ın anısıyla (külliye ile)kaynaştırıyordu.

Kuzey cephesinden sağa kaydırılmış bir kapı ile 9,50 x 7 m ölçüsündeki harime girilir. Yapı, kervansarayda olduğu gibi, bir sıra kesme küfeki taşı ve iki sıra tuğla dizinden inşa edilmiştir. Mescit, içten düz ahşap tavanla örtülmüştür. Eskiden kırma çatıyla kaplı olan yapı, son onarımla birlikte, dışarıdan kurşun bir çatıyla örtülmüştür. 1980'li yılların sonlarında ahşap son cemaat yeri, kapalı hale dönüştürülmüştür.

Hat Programı

Harime açılan kapı üzerine nakşedilen Kelime-i Tevhit, Allah'ın birliğini ve Hz. Muhammet'in onun elçisi olduğunu vurgular: "La İlahe İllallah, Muhammedün Resulullah"

Mimari Öğeler

Süslü pencereleri sayesinde güneş ışıkları türlü renklerde içeri etkili bir ışık yaratır. Mescidin batı ve doğu cephelerinde üstte ve altta üç pencere yer alır. Kible duvarında beş pencere bulunurken, mihrabın üstündeki pencere altıgen dir. Bu üç cephedeki pencerelerden alttakiler sivri kemerli mermer alınlığa, üst sıradaki pencereler sivri kemerli ve tuğla hatıllı çerçevelere sahiptirler. Son cemaat yerinde altı üstlü ikişer pencere ile aralarında bir mihrabiye bulunmaktadır.

İç mekânda klasik dönemi yansıtan çok az mimari eleman kalmıştır. Mukarnas kavsaralı mihrap, ne yazık ki son dönem onarımlarla birlikte yarısına kadar ahşapla kaplanmıştır. Ahşap plaka kaplama, iç mekânı çepeçevre sarar. Mihrabın sağ yanındaki ahşap minber, sol tarafta ise yine son onarımla yapılmış bir vaaz kürsüsü yer alır.

Yapının en önemli kısmı, kuzeybatıdaki kesme küfeki taşından minaresidir. Mescitten uzakta avlu duvarı üzerinde yer alan minare, “minber minare” olarak adlandırılır. Mısır, Orta Asya, ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinde rastlanılan ve Anadolu'daki ilk örnekleri 13. yüzyıla tarihlenmekle birlikte, bu örnekler dıştan merdivenlidirler. Bu yapıdaki minare, dikdörtgen bir kaide üzerinde sekizgen olarak yükselmektedir. Kesme küfeki taşından yapılmış on basamak ile köşk kısmına çıkarılır. Şerefesi olmamakla birlikte, şerefeyi oluşturan kısım köşktür. Köşk kısmına da dıştan profilli ve dışa taşkın oniki basamakla çıkılmaktadır. Köşk, sütunlar arasına yerleştirilmiş, geometrik bezemeli taştan korkuluk levhalarla sınırlandırılır. Sekizgen planlı köşk kısmında sekiz adet sütun üzerine kubbe oturtulmuş, sütunlar arasına yerleştirilen taş korkuluk levhalarına da çeşitli motifler işlenmiştir. Orijinalinden farklı külahın, 20. yüzyıldaki onarımlara ait olduğu tahmin edilmektedir.

Süsleme

Genel anlamda sade ve süsten uzak bir mimariye sahip mescidin en kayda değer elemanı minaresidir. Minarenin köşk kısmında, sütunlar arasına yerleştirilen taş korkuluk levhalarına çeşitli motifler işlenmiştir. Altgenler, merkezlerinden geçen doğrular tarafından kesilmekte ve böylece üçgenlerle baklava şekilleri meydana gelmektedir. Kemerler üzerinde saçak frizi ve daha yukarıda da yan yana sıralanmış palmet motifleri dikkati çekmektedir.

Yapı Tarihinden

Sokollu Mehmet Paşa'nın Edirne evkafı tahrir defterindeki vakfiye kaydında, “Havass-ı Konstantiniyye'de derya kenarında Büyükçekmece nam kasabada bir mescit bina ettiler” yazmaktadır. Paşanın vakfiyesi bu mescidi “leb-i deryâda” çıkıntı yapan bir “kulağa takılmış, parıldayan mücevherli küpeye” benzetecek yapıdan övgüyle bahseder.

Marmaraereğlisi Semiz Ali Paşa Camii

YAPI TÜRÜ

Cami

YAPIM YILI

1561-1565

ZİYARET

Erişim

Camiye son yıllarda yapılan müdahaleler sonucunda özgünlüğü tamamen kaybolmuştur.

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Marmaraeğlisi'nin, Osmanlı döneminde yapılmış tek eseridir. Kanuni Sultan Süleyman'ın sadrazamlarından Semiz Ali Paşa tarafından 1565 yılında Mimar Sinan'a inşa ettirilmiştir. Çeşitli onarım ve değişiklikler geçirdiği için orijinalliğini büyük ölçüde kaybetmiştir.

Cami kesme taştan, dikdörtgen planlı olup, mimari özelliğini tümüyle yitirmiştir. Ön kısmına iki katlı dışa geniş pencerelerle açılan bir son cemaat yeri 1986 yılında eklenmiştir. Yanındaki minaresi kesme taş kaideli, yuvarlak gövdeli ve tek şerefelidir.

Yapı Tarihinden

Caminin ilginç bir hikâyesi vardır. Bânisi Cedit Ali Paşa (Semiz Ali Paşa), Marmaraeğlisi açıklarından gemiyle geçerken fırtınaya yakalanmış ve yanındakilerle birlikte en yakın kara parçası olan Marmaraeğlisi'ne sığınmıştır. Karaya çıktıktan sonra Marmaraeğlisi'ni çok beğenen paşa, buraya bu camiyi yaptırmıştır.

CEYLANIYEMEN CEMALPAŞA CAMII

ette yer hazırlar

SAHİL

SAHİL YOLU

Tekirdağ Rüstem Paşa Külliyesi

YAPI TÜRÜ

Külliye

YAPIM YILI

1553

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Veziriazam Rüstem Paşa tarafından 16. yüzyılın son yarısında Mimar Sinan'a yaptırılmış bir külliye'dir. Külliye oldukça geniş bir alana yayılmış olup; cami, medrese, kervansaray, imaret, hamam ve kütüphaneden oluşan geniş bir külliye'dir. Mimar Sinan'ın eserlerinin zikredildiği tezkirelerde cami, medrese, kervansaray ve imaretin adı geçmektedir. Diğer yapıların daha sonraki dönemlerde eklenmiş olması muhtemeldir. Maalesef cami dışında diğer yapılardan sağlam olanı yoktur. Medresenin bazı bölümleri ayakta olsa da özgünlüğünü koruyamadağı için önemini kaybetmiştir. Caminin avlusunda çokgen planlı bir şadırvan bulunur. Şadırvanın mimari özelliklerine bakıldığında bunun Sultan Abdülmecit tarafından yapılan tamirat sırasında eklendiği söylenebilir. Caminin tek şerefeli bir minaresi bulunmaktadır. Caminin planını inceleyecek olursak çifte son cemaat yerine sahiptir. Ana kütesi ise tek kubbeli bir mekanla örtülüp tromplara oturmuştur. Medreseden kalan parçalar ise avlu etrafında özgünlüğünü kaybetmiş olan revaklardır.

ANAPOLU MİMARLIK

ACAR
MİMARLIK

ACAR
KİTABEVİ

Tekirdağ Rüstem Paşa Camii

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Külliyeye bir tepe üzerine uygun yerleştirilmiş ancak cami daha yüksek tutulmuştur. Külliye'nin her birimi Mimar Sinan'a ait olmamakla birlikte mimari özellikler ve dönemin mimarisi ile karşılaştırdığımızda bütün külliye yapılarına 16.yüzyıl yapısı diyebiliriz. Caminin avluya giriş kapısı yuvarlak kemerli oldukça yalın bir kapı olarak düzenlenmiştir. Caminin, Edirne ve Tekirdağ'daki eserlerde görülen benzeri bir özelliği çift son cemaat yerine sahip olmasıdır. Dışta yer alan son cemaat yeri bir kırma çatıyla örtülmüştür. Asıl son cemaat yeri ise beş gözlü olup ortadaki aynalı tonozla örtülü olup yanlarındaki ikişer birim kubbeyle örtülmüştür. Kubbeleler pandantiflere oturmuştur. Asıl son cemaat yeri ve dış son cemaat yeri arasında yuvarlak kemerler kullanılmıştır. Dış son cemaat yeri de yine yuvarlak kemerlere oturmuştur. Son cemaat yerinin cephesinde ikişer pencere ve aralarında birer mihrapçık bulunur. Pencerelemin daha dışta yer alan bahçeye açılırken içerde yer alan harim kısmına açılmaktadır. Taç kapı mukarnaslı kavsaralı olup abidevi bir görünümde. Muntazam kesme taştan inşa edilen caminin harimi kare planlıdır ve üzeri tromplarla geçilen bir kubbe oturur. Kubbe yüksek bir kasnağa oturmuştur ve dışardan payandalarla desteklenmiştir. Kubbe tromplar yardımıyla tromplara oturmaktadır. Her bir trompta iki sivri kemerli açıklık verilmeye çalışılmıştır ve üçer pencere yer almaktadır. Kubbe kasnağında da pencereler yer almaktadır bu sayede çok ferah bir ortam elde edilmiştir. Mihrabı muntazam kesme taştan mukarnaslı kavsaralıdır. Minberi mermerden yapılmış olması hasebiyle önemli bir yere sahiptir. Caminin tek şerefeli klasik bir minaresi bulunur.

Süsleme

Camiye giriş kapısı olan taç kapı Selçuklu özelliklerini barındırmaktadır. Mukarnas dolgulu portali ve etrafını çevreleyen dikdörtgen, ince ve uzun bordürleriyle klasik Selçuklu dönemini yansıtmaktadır. Cami, Sultan Abdülmecid zamanında geçirdiği onarımda süsleme programında da bir değişikliğe uğramıştır. Kubbenin iç yüzeyi ince alçı profillerle dilimlere ayrılmıştır. Kubbe geçiş ögesi olan trompların üzerlerine ise plastik çiçek motifleri yapılmıştır. Süsleme programı açısından ağırlıklı olarak Barok dönem öğeleri barındıran alçı süslemeler caminin orijinal kalem işlerini kapatmıştır. Mermer minberinin korkulukları kafes oyma tekniğindedir. Dantel gibi işlenmiş bu korkuluklar yanında minberinin kapısının üstünde mukarnas dolgusu onu taçlandıran da bir bitkisel bordür vardır. Selçuklu geleneğine sahip kapı ahşaptan olup fildişi ve sedef kakmalıdır. Caminin dış cephelerinde mukarnas ve rozet süslemeler kullanılmıştır. Mukarnas dolgulu kapı dışında son cemaat yerindeki sütun başlıklarında kullanılmıştır. Rozet süslemelerin üzerinde ise gül motifi tercih edilmiştir. Mihrap kesme taştan olup klasik bir Türk işçiliği olan mukarnas dolguludur. Mukarnas dolgulu olan diğer süslemeler ise son cemaat

yerinde taç kapının iki yanında yer alan mihrapçıklardır. Mermer minber ise kafes oyma tekniğiyle işlenmiştir.

Yapı Tarihinden

Cami, denize yakın bir tepe üzerine konuşlandırılmış bir külliyein parçasıdır. Cami, medrese, kütüphane, bedesten, kervansaray, hamam ve imaret yapılarından günümüzde sadece cami, bedesten ve medresenin birkaç parçası gelebilmiştir. Mimar Sinan'ın eserlerinin kayıtlı olduğu kitaplarda kütüphane, bedesten ve hamama değinilmez bu yapıların daha sonraki zamanlarda külliyeeye eklendiği düşünülür. Nesih hatlı bir kitabede caminin 1841 yılında Sultan Abdülmecid tarafından restore edildiği anlaşılmaktadır. Giriş kapısının iki yanından merdivenlerle çıkılan hünkar mahfilinin yine 19.yüzyılda yapıldığı bilinmektedir. Caminin içinde bu döneme ait birçok süsleme ögesi bulunur. En son 1955-1971 yıllarında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilen cami, klasik yapısını koruyabilmiştir.

Avlunun ortasında beş mermer direkli ve beşgen bir çatıyla örtülmüş olan bir şadırvan bulunmaktadır. Kitabesi bulunmayan bu şadırvanın Sultan Abdülmecid'in camiye restore ettirirken 1841 yılında inşa ettirdiği bilinmektedir.

ESER

Vezirozam Rüstem Paşa tarafından 1552-1553 yılları arasında Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Cami bir tepe üzerine yerleştirilen külliye'nin en önemli yapısıdır. Tek kubbeli ibadet mekânı, beş kubbeli son cemaat revakı ikinci bir çatılı revakla sarılmıştır. Asıl son cemaat yeri beş gözlü olup ortadaki aynalı tonozla, yanlardaki ikişer birim kubbeyle örtülüdür. Kubbelere geçiş pandantiflerle sağlanmıştır.

Caminin ana cephesinde ikişer pencere ve aralarında birer mihrapçık bulunur. Cümle kapısı mukarnaslı olup abidevi bir görünümündedir.

Kesme taştan inşa edilen caminin kare planlı hariminin üzeri tromplarla geçilen bir kubbeyle örtülüdür. Yüksek bir kasnağa oturan kubbe, dışardan payandalarla desteklenmiştir. Kubbe kasnağında pencereler yer almış ve bu sayede içerde ferah ve aydınlık bir ortam elde edilmiştir.

Mihrabı muntazam kesme taştan, minberi ise mermerden yapılmıştır. Caminin tek şerefeli klasik bir minaresi bulunur.

Kubbenin iç yüzeyi ince alçı profillerle dilimlere ayrılmıştır. Kubbeye geçiş ögesi olan trompların üzerlerine ise kabartma çiçek motifleri yapılmıştır. Barok dönemi öğeleri barındıran alçı süslemeler caminin orijinal kalem işlerini kapatmıştır.

Mukarnas dolgulu olan diğer süslemeler ise son cemaat yerinde cümle kapısının iki yanında yer alan mihrapçıklardır.

Avlunun ortasında beş mermer direkli ve beşgen bir çatıyla örtülmüş olan bir şadırvan bulunmaktadır. Kitabesi bulunmayan bu şadırvanın Sultan Abdülmecid'in camiye restore ettirirken 1841 yılında inşa ettirdiği bilinmektedir.

Lüleburgaz

Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Sokullu Mehmet Paşa'nın sadrazamlığında zirveye ulaştığı yıllar olan 1560'lı yılların sonunda bu menzil külliyesini ihya ettirildiği düşünülür. Külliye kervan yolu üzerinde yer alan en önemli duraklardan biridir. Mimar Sinan ve Hassa Mimarlar Ocağı'nın birlikte yaptığı düşünülen eser bir menzil külliyesinden daha fazlasına sahiptir. İhtimaller dahilinde düşünülürse yol güzergahında yer alan bir külliye de yer alan eğitim yapıların çokluğu bunları Sokullu Mehmet Paşa'nın istekleri doğrultusunda yapılmış olabileceğini akıllara getirir. Külliye; cami, medrese, sıbyan mektebi, kervansaray, imaret ve tabhanelerden oluşan geniş bir alana yayılmıştır. Külliyenin ana omurgası ise bütün yapıları etrafında toplanan arastadır. 59 dükkandan oluşan dönemine göre oldukça büyük olan arasta külliyenin en önde gelen yapısıdır denebilir. Etrafında yer alan diğer yapılarla oldukça simetrik bir düzene sahiptir. Medrese ve sıbyan mektebi gibi eğitim yapılarının, bir menzil külliyesi olmasına rağmen önde tutulması baninin eğitime verdiği önemi göstermektedir. Camiyi baz alacak olursak medrese ve sıbyan mektebi bir bütünlük arz eder. Medrese ve caminin aynı avluyu paylaşması çok görülmeyen bir özelliktir. Bunun bir örneğine İstanbul Kadırga'da yer alan Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi'ni örnek gösterebiliriz. Bu yapıların başka bir ortak özelliği ise sahip oldukları eşsiz çini süslemeleridir. Caminin planı merkezi kubbelidir. Çifte son cemaat yerine sahiptir. Medrese avluyu üç yönden kuşatmaktadır. Öğrenci odaları ve işlevsel bazı bölümler revakların gerisinde yer almaktadır. Avlunun ortasında geç Osmanlı devrine ait çokgen bir şadırvan bulunmaktadır. Sıbyan mektebi ise caminin arkasında tek kubbeli basit bir planda yer alıp oldukça harap bir durumdadır. Diğer yapılara bakacak olursak arastadan günümüze kalan dua kubbesi camiye geçişte kullanılmaktadır. Onun dışında bir kaç dükkân da görülebilmektedir. Kervansaray, imaret ve diğer yapılar yol çalışmalarını gibi sebeplerden yıkılmıştır.

ESER

Veziriazam Sokollu Mehmet Paşa, Kanunî Sultan Süleyman, oğlu Sultan (İkinci) Selim ve Sultan (Üçüncü) Murat zamanlarında uzun süre görev yapmıştır. Padişahlardan sonra Sinan'a en çok sipariş verenlerin başında yer alır. Sokollu yaptırdığı birçok eser yanında Lüleburgaz (Kırklareli)'de, Havsa (Edirne)'de ve Payas (Hatay)'da birer menzil külliyesi yaptırmıştır.

Kırklareli'nin Lüleburgaz İlçesinin merkezinde yer alan bu menzil külliyesi, H. 977 (1569-70) tarihinde yaptırılmıştır. Klasik dönem Osmanlı menzil külliyelerinin en büyüğüdür. Zengin yapılar topluluğu ile adeta bir kent külliyesi özelliğine sahiptir. Kible ekseni üzerinde yerleşen külliye cami, medrese, sıbyan mektebi, çifte hamam, arasta, kervansaray ve imaret yapılarını içine alır. Kervansaray, imaret, arastanın bir kısmı ve diğer yapılar yol çalışmaları gibi sebeplerden yıkılmıştır.

Çifte hamamın soğukluklarından birinin kubbesi daha önceleri çökmüştü. Diğeri ise lokanta salonu olarak kullanılmıştı. Dıştan harap durumda olan hamamın iç mekânı da tanınmaz bir halde idi. Son yıllarda onarım gören hamam, günümüzde belediye meclis binası olarak kullanılmaktadır.

Arastanın ortasında kervansaray ile camiye birbirine bağlayan dua kubbesi, külliyeinin en çok ilgi toplayan bölümü sayılır. Külliyeinin kervansarayını öven Evliya Çelebi Seyahatnamesinde şunları kaydetmiştir:

“Kale gibi 150 ocaklı büyük bir handır. Haremli, develikli ve ahırlıdır. Sadece ahır üç binden fazla hayvan alır. Kapıda gözcüleri daima nevbet tutarlar. Akşam yemeğinden sonra mehterhane çalarak kapı kapanır. Gözcüler vakıftan kandiller yakıp kapı dibinde yatarlar. Eğer gece yarısından sonra misafir gelirse kapıyı açıp içeri ahırlar. Hazır ne yemek varsa getirirler. Amma cihan yıkılsa içeriden taşra bir âdem bırakmazlar. Bütün misafirler kalktığı [zaman] yine mehterhane dövülüp herkes malından haberdar olur. Hancılar tellallar gibi “ey ümmet-i Muhammed, malınız, canınız, atınız, donunuz tamam mıdır?” diye rica edip nida ederler. Misafirler “cümlesi tamamdır. Hak hayır sahibine rahmet eyleye” dedikleri zaman, kapı bekçileri iki kapıları açarak yine kapı dibinde “yollarda gafil gitme[yi]n, döşek-kilim kaybetme[yi]n, herkesi yoldaş etme[yi]n, yürü[yü]n Allah asan getire [kolay gele]” diye dua ve nasihat ederler. Herkes bir tarafa yoluna devam eder. Bu hanın batısında vezirler, ileri gelenler ve büyükler için haremli, divanhaneli, yüz elli hücreli, hamamlı, kilerli, mutfaklı bir büyük saray vardır ki övmeye dil yetersiz kalır. Bu binanın hepsi Sokollu Şehit Mehmet Paşa'nın olup hep kârgirdir ve büyük mihman-sarayın demir kapısının kemeri üzere beyaz mermere Karahisarî hattıyla şu tarih misrası yazılmıştır: “Bu kârbansarayı gelen oldu hep revan.”¹

1 Evliya Çelebi, 1314, s. 300-301. Kervansarayı ait kitabenin tamamı halen kapı kemerinin üstündedir. (S. Saatçi'nin notu)

Lüleburgaz

Sokollu Mehmet Paşa Cami

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Sokollu Mehmet Paşa'nın Lüleburgaz'a yaptırdığı menzil külliyesinin bir yapıdır. Caminin avlusuna girmek için günümüzde yalnız Dua Kubbesi ayakta kalmış olan arastanın içinden geçiyoruz. Dua Kubbesi etrafına sivri kemerlerle açılmıştır. Kubbe pandantiflere oturtulmuştur. Avluya geçilen taç kapının üzerinde bir kitabe yer almaktadır. Avluya üç kapıdan geçilebilir. Giriş karşısında yer alan kapı yuvarlak kemerlidir. Buradan geçtiğimizde bizi üç yönden kuşatan revaklar karşılamaktadır. Avluyu kuşatan revakların gerisinde pencere ve medreseye ait öğrenci odaları bulunur. Avlunun ortasında II. Mahmut döneminde yapının geçirdiği onarım sırasında son biçimini alan çokgen planlı şadırvan bulunmaktadır. Şadırvan dalgalı saçak biçimiyle, II. Mahmut döneminde yapılan onarımın izlerini yansıtır. Mimar Sinan eseri olan cami muntazam kesme taştan inşa edilmiştir. Harim kısmı sağır bir kasnağa oturmuş olan kubbe dışardan dört köşede yer alan altıgen ağırlık kuleleriyle takviye edilmiştir. Bu kulelerin işlevlerinin bulunmasının yanında yapıya bir hareketlilik de kattığı söylenebilir. Caminin diğer hem cinslerinde pek görülmeyen bir özelliği de ikili son cemaat yerine sahip olmasıdır. Dokuz kubbeli son cemaat yeri dışardan ek bir son cemaat yeriyile kapatılmıştır. Buna sebep olarak bölgenin

وَاللَّهُ يَكْفِيكَ
وَاللَّهُ يَكْفِيكَ

iklim koşulları gösterilebilir. Bu revaklı avlunun ortasında güzide bir şadırvan yer alır. Şadırvanın sonraki dönemlerde onarım geçirdiği yapısal özelliklerinden ve süsleme programından anlaşılmaktadır. Şadırvanın dalgalı saçak formuna sahip olması II. Mahmut eseri olduğunu belli etmektedir. Camiye girecek olursak çifte bir son cemaat yeri bizleri karşılar. Dış son cemaat yeri çatıyla örtülü olmakla beraber dokuz gözlüdür. Asıl son cemaat yeri kubbelerle örtülü iken orta göz aynalı tonozludur. Kubbeler pandantiflere oturmaktadır. Taç kapının iki tarafında dörder pencerenin ikisi caminin içine açılırken ikisi dış cepheye açılmaktadır. Giriş cephesinde ise mihrapçıklar yer almaktadır. Taç kapı kesme taştan mukarnaslı kavsaralıdır. Harime bakacak olursak tek kubbeli bir plana sahiptir. Büyük kubbe pandantifler aracılığıyla duvarlara oturmaktadır. Cephelere sivri kemerli bir form verilmiştir. Mihrap duvarına kadar üstte bir hanımlar mahfili camiye dolaşmaktadır. Hanımlar mahfilinin altında da revak yine camiye dolaşmaktadır. Kapıdan girdiğimizde sağ tarafımızda müezzinler mahfili yer alır. Minber yine mermerden kafes oyma tekniğinde yapılmıştır. Mihrap da mermerden ele alınmıştır. Caminin içi süsleme öğeleriyle göze hitap etmektedir. 1839 yılında köklü bir onarım gören caminin minaresi Balkan Savaşı sırasında yıkılmıştır. Daha sonradan aslına uygun olarak 1937 yılında tekrar inşa edilmiştir. Minarenin şerefesinin altındaki mukarnas dolguları ve gövdesinin çokgen olması klasik Osmanlı dönemini yansıtmaktadır. Yapı en son 1952-1968 yılları arasında köklü bir onarım görmüştür.

Süsleme

Avludan başlayacak olursak revaklar oldukça sade bırakılmışlardır. Revakların gerisinde yer alan pencere ve kapıların üzerindeki sivri kemerli alınlıklar bir hareket sağlamaktadır. Revakları taşıyan sivri kemerler ve kemerlerin oturduğu sütunların başlıkları Türk üçgenleriyle hareketlendirilmiştir. Onun dışında revakların kubbeleri boş bırakılmıştır. Avlunun ortasında yer alan çokgen planlı şadırvan dalgali saçağa sahiptir. Şadırvanın kubbesinde oldukça yoğun kalemîşi süsleme yer almaktadır. Bu saçağın sonradan eklenmiş olması muhtemeldir ancak gövdesi erken tarihlidir. Klasik bir formda sivri kemerli ve renkli mermerden yapılmış formlar klasik dönem izleri taşımaktadır. Son cemaat yerine geldiğimizde asıl son cemaat yeri kubbelerle, orta göz ise aynalı tonozla örtülüdür. Kubbelerin göbeğinde ve eteklerinde kırmızı ağırlıklı kalem işi süsleme vardır. Aynalı tonozda da aynı program mevcuttur. Taç kapının iki yanında yer alan sivri kemerli alınlıklı iki pencerenin alınlıklarında yoğun bir hat programı bulunur. Bu pencerelerin yanında birer mukarnas dolgulu mihrapçık yer alır. Taç kapı mukarnaslı kavsaralı eşsiz bir güzelliكتedir. Caminin iç süsleme programına bakacak olursak yoğun bir kalemîşi süslemesiyle karşılaşırız. Kubbenin göbeğinde hat yazılı bir kalemîşi dolanmaktadır. Kubbe eteğinde ise bu göbekten devam eden süslemeler bulunmaktadır. Kubbenin oturduğu pandantiflerde hat yazıları, geometrik ve bitkisel formlu kalemîşleri mevcuttur. Kubbeyi taşıyan sivri kemerler kırmızı beyaz renkli bir formdadır. Hanımlar mahfilinin altında camiyi dolaşan revakların gerisindeki pencerelerin sivri kemerli alınlıklarında yine kalemîşi süslemeler devrinden kalmadır.

Hanımlar mahfilinde sivri kemerli pencerelerin kemerleri kalemişleriyle bezenmişken ahnlıklarında hat yazıları yer almaktadır. Caminin bütün pencerelelerinin tarafı kalemişleriyle çerçevelemiştir. Mihraba gelecek olursak mermerden mukarnas dolgulu bir formdadır. Mukarnas dolguları, iki yanındaki rozetler ve mukarnasın altında yer alan hat yazılı rozetler altın rengiyle daha da belirginleştirilmiştir. Kavsaranın üzerinde büyük bir kitabe yer almaktadır. Sağ tarafında yer alan mermer minberin korkulukları dahi mermerden kafes oyma tekniğindedir. Müezzinler mahfili de mermerdendir. Mermer direklerin taşıdığı mukarnas dolgulu bir saçağın dolaştığı, korkulukları ince bir oymayla süslenmiş bir formdadır.

Yapı Tarihinden

Yapının banisi Veziriazam Sokullu Mehmet Paşa'dır. Havsa'da yer alan diğer külliyesiyle aynı tarihlerde Mimar Sinan'a yaptırmıştır. Cami büyük bir külliyeenin parçasıdır. Bu külliye İstanbul-Edirne yolu üzerinde yer alan Osmanlı'nın en önemli menzil külliyesidir. Çok geniş bir alana yayılmış olan külliye günümüze yalnız cami, kısmen arasta ve medrese gelebilmiştir. Ancak bir menzil külliyesi olmasının yanı sıra tabhane, mektep, medrese, arasta, hamam gibi yapıları bünyesinde barındırması Sokullu Mehmet Paşa'nın burayı yalnız bir menzil külliyesi olarak inşa ettirmek istemediği anlaşılır. Böyle geniş ölçekli bir külliye programı bölgenin kalkınmasına ve cazibe noktası haline gelmesini sağlamıştır. Külliyeenin yol güzergahında yer alması sebebiyle külliye daha önde tutulan yapılar kervansaray ve çarşıdır.

ESER

Sokollu Mehmet Paşa Camii, Lüleburgaz Külliyesi'nin merkezinde yer alan bir yapıdır. Sokollu Mehmet Paşa'nın Kırklareli iline bağlı Lüleburgaz'da yaptırdığı külliye, 1569 yılında tamamlanmıştır. Mimar Sinan'ın bu kapsamlı menzil külliyesi, İstanbul Edirne güzergâhı üzerindedir. Camiden başka külliye medrese, sıbyan mektebi, kervansaray, imaret, tabhane ve çifte hamam bulunmaktadır.

Caminin avlusuna, dua kubbesi ayakta kalmış olan arastanın içinden girilmektedir. Sivri kemerlerle taşınan dua kubbesi pandantiflere oturtulmuştur. Avluya geçilen kapının üzerinde biri yapım, diğeri onarım olmak üzere iki adet kitabe yer almaktadır. Bunun karşısındaki kervansaray giriş kapısı üzerinde ise kervansarayın yapım kitabesi bulunmaktadır. Cami avlusuna kuzeyden girilen kapıdan başka iki giriş kapısı daha vardır.

Cami avlusunu, üç yönden revaklı medrese odaları çevrelemektedir. Düzgün kesme taştan inşa edilen caminin girişinde çift revaklı son cemaat yeri vardır. Dokuz kubbeli son cemaat yeri dışarıdan ek bir son cemaat yeriyle çevrelenmiştir. İkinci, yani dıştaki son cemaat yeri ahşap çatıyla örtülüdür.

Giriş cephesinde mihrapçıklar yer almaktadır. Kesme taştan olan cümle kapısı mukarnalıdır. Caminin harimi tek kubbe ile örtülüdür. Büyük kubbe pandantifler aracılığıyla duvarlara oturmaktadır. Üst katta mihrap duvarına kadar camiyi üç yönde dolaşan kadınlar mahfili vardır. Merkezi kubbesi sağır bir kasnakla kuşaklanmış, büyük kemerleri dört köşede onaltıgen gövdeli iri ağırlık kuleleriyle desteklenmiştir. Bu kuleler, caminin dış plastiğine katkı sağlamaktadır.

Cami zengin kalem işi süslemelerine sahiptir. Kubbenin göbeğinde dönen hat yazısı ilgi çeker. Kubbenin oturduğu pandantiflerde hat yazıları, geometrik ve bitkisel biçimli kalem işleri vardır. Caminin bütün pencerelerinin kalem işleri ve hat yazıları bulunmaktadır. Şadırvanın kubbesinde oldukça yoğun kalem işi süslemeler uygulanmıştır.

1839 yılında köklü bir onarım gören caminin minaresi Balkan Savaşı sırasında yıkılmıştır. Daha sonradan aslına uygun olarak 1937 yılında tekrar inşa edilmiştir. Minarenin şerefesinin altındaki mukarnas dolguları ve gövdesinin çokgen olması klasik Osmanlı dönemini yansıtmaktadır. Yapı en son 1952-1968 yılları arasında köklü bir onarım görmüştür.

Lüleburgaz

Sokollu Mehmet Paşa Medresesi

ESER

İstanbul-Edirne arasında Kırklareli'ye bağlı Lüleburgaz ilçesinin merkezinde, Hükümet Konağı'nın tam karşısında yer almaktadır. Medrese, Veziriazam Sokollu Mehmet Paşa tarafından yaptırılan menzil külliyesinin bir parçasıdır. Medreseyi, caminin yapım tarihi olan H. 977 (1569-70) yılına tarihlendirmek mümkündür.

Medrese caminin şadırvan avlusunu üç koldan saracak biçimde tasarlanmıştır. Medresenin sahip olduğu yirmi iki kubbeli öğrenci odası, yine kubbeyle örtülü revaklara açılır. Ancak avlunun kuzey kapısının önündeki revakın örtüsü aynalı tonozdur. Avlunun kuzey kapısı dua kubbesi ve arastaya açılmaktadır. Bu yüzden kuble aksı üzerinde görmeye alışık olduğumuz dershanenin yeri, güneybatı revaklarının gerisine kaydırılmıştır.

Avlunun ortasındaki şadırvan, klasik Osmanlı dönemi bezemeleri ve incelikli mermer işçiliği ile dikkat çeker. Şadırvanın üstünü örten, barok stilde dalgalı ahşap çatı Sultan (İkinci) Mahmut dönemindeki onarımı yansıtır. Cami imamı tarafından kullanılan bir oda dışında, medrese odalarının büyük bir bölümü kullanılmamaktadır.

Lüleburgaz

Sokollu Mehmet Paşa Kervansarayı

ESER

Veziriazam Sokollu Mehmet Paşa tarafından yaptırılan büyük külliyein bir parçası idi. Kırklareli'nin Lüleburgaz kent merkezinde İnönü Caddesi Lüleburgaz Hükümet Konağı'nın tam karşısında yer almakta idi. Kitabesine göre H. 977 (1569-70) yılında yaptırılmıştır. Yol açılması sırasında kervansarayın büyük bölümü yıkılmıştır. Bugün sadece, dua kubbesinin yanındaki iki oda ve bir duvar parçası görülebilmektedir.

Geniş bir avlunun çevresinde yer alan kervansaraya, dua kubbesinin kuzeybatısında yer alan kitabeli kapıdan geçilmekteydi. Şimdi kervansarayın arsasının bir kısmından yol geçmiş ve diğer kısmı ise otopark olmuştur. Mimar Ali Saim Ülgen tarafından hazırlanan menzil külliyesinin restitüsyonlu planında, kervansarayın tahmini yerleşim düzeni görülebilir.

Lüleburgaz

Sokollu Mehmet Paşa Köprüsü - Taş Köprü

ESER

İstanbul- Edirne yolu üzerinde yer alan köprü Burgaz Deresi üzerine yapılmıştır. Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi'nin bir parçası olduğu düşünülen köprünün 16.yüzyılda Mimar Sinan tarafından yapıldığı tahmin edilmektedir. Kalker cinsi kesme taştan, dört gözlü olarak inşa edilmiştir. Uzunluğu yaklaşık 84 metre, genişliği yaklaşık 6 metredir. Orta kemer açıklığı 8,5 metre olan köprünün iki büyük kemerinin arasında küçük bir tahliye gözü vardır. Tarihi köprü, halen kullanılmaktadır.

Alpullu Sokollu Mehmet Paşa Köprüsü

YAPI TÜRÜ

Köprü

YAPIM YILI

16.yüzyıl ikinci yarısı

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

İnşa tarihi belli olmayan köprü'nün uzunluğu 123 metredir. Beş gözü bulunan köprü İstanbul'dan Rumeli'ye giden yollardan birinin üzerinde yer almaktadır. Muntazam kesme taştan inşa edilen köprü'nün kemer formu sivri kemerdir. En ortada yer alan kemer 20 metrelik genişliğiyle başka yerde göremeyeceğimiz bir ustalık eserine dönüşmüştür. Bu büyük kemerin iki yanında ikişer ve giderek küçülen gözler yer almaktadır. Mimar Sinan suyun akıntı yönüne göre köprü'nün kemer aralarına sel yaranlar yerleştirmiştir. Bunlar bir mimari deha ürünüdür. Köprü'nün orta kemeri üzerinde beş taş konsol burada bir kitabenin olduğuna işaret etmektedir.

Süsleme

Köprü oldukça sade ele alınmıştır. Yalnız süsleme ögesi olarak köprü'nün kilit taşı üzerinde yer alan rozetler vardır.

Yapı Tarihinden

Kitabesi bulunmamakla birlikte köprü Mimar Sinan'ın tezkirelerinde zikredilmektedir. Köprü'nün bânisi Rumeli'nde birçok şehri ihya eden Sokullu Mehmet Paşa'dır. Çok önemli bir yol güzergahı üzerinde yer alan köprü 400 yılı aşkın süredir kullanılmaktadır. Ancak günümüzde yanında yer alan bazı tesislerden dolayı ve çevresinin bakımına dikkat edilemediğinden dolayı oldukça bitap halindedir. Osmanlı devrinde yapılan köprülerden mimari ve teknik özellikleri bakımından ayrı bir yerde olan köprü sahip olduğu özellikler bakımından "Anıt Köprü" ünvanına sahiptir.

ESER

Beş gözü bulunan köprü Alpullu-Hayrabolu yolu Ergene Irmağı üzerindedir. Sinanlı Köprüsü olarak da tanınan bu yapı Veziriazam Sokollu Mehmet Paşa tarafından yaptırılmıştır. Muntazam kesme taştan inşa edilen köprünün ortadaki büyük gözü sivri kemerlidir. En ortada yer alan bu kemer 20 metre genişliğindedir. Büyük orta gözün iki yanında birer yuvarlak kemerli, daha dışta ise birer ince uzun Bursa kemerli boşaltma gözleri vardır. Mimar Sinan suyun akıntı yönüne göre köprünün kemer ayaklarına sel yaranlar yerleştirmiştir. Çok önemli bir yol güzergâhı üzerinde yer alan ve 400 yılı aşkın süreden beri kullanılan köprü işlevini hâlâ sürdürmektedir. Ancak günümüzde yanında yer alan bazı sanayi tesislerinin atık sularından dolayı oluşan kirlilik, ayrıca çevrenin bakımsızlığı, köprünün peyzajını olumsuz yönde etkilemektedir. Köprü sade bir görünüşe sahiptir. Köprünün orta kemeri üzerinde beş taş konsol burada bir kitabenin olduğuna işaret etmektedir. Locasının basamağında taşta oyulmuş olarak yer alan kitabe, köprünün 1982 yılında T.C. Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından onarım geçirdiğini belgelemektedir. Köprü günümüzde iyi durumdadır.

Babaeski Semiz Ali Paşa Camii

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Avluya üç yönden girişi bulunan kapılardan harimin karşısında yer alan kapı daha gösterişli tutulmuştur. Avlunun ortasında on iki köşeli diyebileceğimiz bir şadırvan yer alır. Her köşesinde sivri kemerli form detayı verilerek hareketlendirilmiş ve üzeri kubbeye örtülmüştür. Kubbeyi taşıyan sütunların başlıkları Türk üçgenleriyle hareketlendirilmiştir. Esas son cemaat yerine geçmeden avluya arasında yer alan ikinci son cemaat yerinin üzeri bir kırma çatıyla örtülmüştür. Dış son cemaat yeri yuvarlak kemerlere oturmuştur ve sütun başlıklarında Türk üçgenleriyle mukarnas birlikte kullanılmıştır. Esas son cemaat yeri beş gözlüdür ve ortadaki birim çapraz tonoz diğerleri ise kubbeye örtülmüştür. Burada sivri kemerler taşıyıcı olarak kullanılmıştır. Sütun başlıklarında ise sadece mukarnas dolgusu tercih edilmiştir. Son cemaat yerinde taç kapının iki tarafında birer pencere, birer mihrap nişi, birer küçük kapı onun ardında yine birer pencere yer almıştır. Taç kapı muntazam kesme taştan mukarnaslı kavsaralıdır. Kavsaranın altında yer alan giriş kapısı renkli mermerden geçmeli olarak hareketlendirilmiştir. Harim kısmı dört yarım kubbeye örtülmüştür ve ek olarak dışarı çıkıntı yapan mihrabın üzeri de yarım bir kubbeye örtülmüştür. Bu dört yarım kubbe aşağıda kubbeyi taşıyacak olan altıgen bir birim üzerine oturmuştur. Mimar Sinan'ın sonraki yapılarında da tercih edeceği bu altıgen formun en başarılı örneklerinden kabul edilir. Kubbenin oturduğu geçiş ögesi olan pandantiflerin içi mukarnas dolgularıyla hareketlendirilmiştir. Mihrap duvarına kadar bir hanımlar mahfili camiyi çevrelemektedir. Cephelerde oldukça fazla pencere bulunmaktadır. Girişin tam karşısında yer alan mihrap mermerdendir. Mukarnaslı mihrabın iki yanında

oldukça uzun birer sütunçe yer alır. Mukarnasın üzerinde kitabe yer alır. Sağında ise oldukça işlemeli bir minber bulunmaktadır. Minberin tam karşısında müezzinler mahfili yer alır. Korkulukları kafes oyma tekniğindedir. Bu korkuluğun altında mukarnaslı bir saçak dolaşmaktadır. Camiyle bütünlük arz eden minarenin ise Bulgarlar tarafından pabucuna kadar yıkıldığı bilinmektedir. Bugünkü klasik özelliklerini koruduğu görülen minare sonradan yapılmıştır.

Süsleme

Dışarıdan oldukça sade görülen cami içerde muhteşem bir süsleme programına sahiptir. Minare çokgen gövdeli olup şerefesinin altında mukarnas dolgulu bir süslemeye sahiptir. Caminin girişinde son cemaat yerlerini taşıyan sütunların başlıklarında kullanılan Türk üçgenleri ve mukarnas süslemeleri dış cepheye hareket katan nadir süslemelerdendir. Son cemaat yerinin önünde yer alan çokgen planlı şadırvan eşsiz kalemişi süslemelere sahiptir. Onun dışında yine sütun başlarındaki Türk üçgenleri ve sivri kemerleri oldukça gösterişlidir. Şadırvanın kubbesinde yer alan kalemişi süsleme programı bitkisel ve geometrik olmasının yanında kubbe eteğini dolaşan bir hat yazısına da sahiptir. Devam edecek

olursak taç kapı yine abidevi bir mukarnaslı kavsaraya sahiptir. Asıl son cemaat yerinde kubbeler ve orta gözde yer alan çapraz tonozun göbeğinde geç döneme ait kalem işi süslemeler vardır. Caminin içine girdiğimizde son derece gösterişli bir kalemişi programıyla karşılaşırız. Neredeyse hiç boş yer bırakılmadan bütün yüzeyler bezenmiştir. Ana kubbenin göbeğinde geometrik formlu turuncu rengin hakim olduğu bir motif yer almaktadır. Kubbe eteğine doğru süslemeler dağılmaktadır. Kubbe kasnağında yer alan pencerelerin etrafında kalemişi şeritler dolaşmaktadır. Kubbeyi taşıyan mukarnas dolgulu pandantifler kırmızı kalemişleriyle belirginleştirilmiştir. Yan kubbelere geçişte yardımcı öge olan sivri kemerlerin yüzeyleri kırmızı beyaz şeklinde tanzim edilmiştir. Mihrap yarım kubbesinin içi neredeyse hiç boş yer bırakılmadan geometrik ve bitkisel formlarla donatılmıştır. Diğer yarım kubbeler bunlara nazaran daha hafif kalmışlardır. Mihrap mermerden muazzam bir işçiliğe sahiptir. Kavsaranın iki yanında yer alan altın rengindeki rozetler, mihrabın alınışındaki geometrik oldukça gösterişlidir. Minberin süslemesi oldukça ayrıntılıdır. Yine mermerden ele alınan minberin korkulukları ağaçtan olup kafes oyma tekniğinde işlenmiştir. Merdivenin altında dilimli kemerli açıklıklı formlar vardır. Yüzeyinde ise mermerin oyulmasıyla elde edilmiş yine kafes oyma tekniğindedir. Ek olarak söyleyecek olursak caminin pencerelerinin her birinin etrafında kırmızı renkli kalemişleri mevcuttur.

Yapı Tarihinden

Yapının banisi Ali Paşa'nın inşa kitabesi olmadığından ötürü kesin olmamakla birlikte 1561-1565 yılları arasında yaptırıldığı tahmin edilmektedir. Cami olarak bilinen yapı aslında Mimar Sinan'a yaptırılmış bir külliyein parçasıdır. Mimar Sinan'ın eseri olan caminin Kırklareli'ndeki diğer Mimar Sinan eseri olan Sokullu Mehmet Paşa Cami ile benzerliği bulunur. Yine Mimar Sinan'ın Edirne'ye yaptığı Ali Paşa Çarşısı da bu camiye gelir getirmesi üzerine yapılmıştır. Trakya bölgesinin yaşadığı savaşlar ve talihsizlerden ötürü külliyeiden yalnız bu cami günümüze gelebilmiştir. Ancak Balkan Savaşı sırasında yıkılma noktasına gelen yapı sonradan restore edilerek günümüzdeki haline kavuşmuştur. Ali Paşa Camii'nin bulunduğu ancak günümüze sadece camisi gelebilmiş bu külliye önemli bir yol güzergahında yer alan menzil külliyesidir. Mimar Sinan'ın taşralardaki eserlerde bile ne kadar muntazam eserler ortaya çıkardığını bu eserde görmek mümkündür.

ESER

Kırklareli'nin Babaeski ilçesinde bulunan bu cami, konumu itibarıyla batıya giden güzergâh üzerinde, menzil külliyesinin merkezinde yer almaktadır. Lüleburgaz'a bağlanan sefer yolu üzerindeki külliye, Veziriazam Cedit veya Semiz Ali Paşa tarafından yaptırılmıştır. Yapılış tarihi kesin olarak belli değildir. Cami avlusuna üç yönden giriş verilmiştir. Harimin karşısında yer alan kapı daha gösterişli tutulmuştur. Avlunun ortasında çokgen bir şadırvan yer alır. Beş gözlü olan son cemaat yerinin ortadaki birimi çapraz tonoz, diğerleri ise kubbeyle örtülüdür. Burada sivri kemerler taşıyıcı olarak kullanılmıştır. Sütun başlıklarında ise sadece mukarnas dolgusu tercih edilmiştir. Son cemaat yeri, üzeri kırma çatıyla örtülü ikinci bir revakla çevrilmiştir. Yuvarlak kemerlere oturan ikinci son cemaat yerinin sütun başlıklarında Türk üçgenleriyle mu-

karnas birlikte kullanılmıştır. Son cemaat yerinin çift revaklı olmasına karşılık, caminin avlusu revaksızdır. Üstü kurşun kaplı olan caminin, Sultan Mahmut'un emriyle 1832-33 yılında onarım gördüğünü belgeleyen kitabe, avlunun batı kapısının üzerindedir.

Son cemaat yerinde cümle kapısının iki tarafında birer pencere ve birer mihrap nişi vardır. Düzgün kesme taştan yapılan cümle kapısı mukarnas örtülüdür. Bitkisel ve geometrik kalem işi süslemeleri ile ilgi çeken şadırvanın kubbe eteğini yazı şeridi kuşatır. Ayrıca son cemaat yerindeki kubbeler ve orta gözde yer alan çapraz tonozun göbeğinde geç döneme ait kalem işi süslemeler vardır. Caminin merkezî kubbesi altı dayanağa oturmaktadır. Orta kubbeyi saran dört yarım kubbenin yanı sıra, kible yönünde çıkıntı yapan mihrap da beşinci bir yarım kubbe ile örtülmüştür. Mimar Sinan'ın sonraki yapılarında da tercih edeceği bu altıgen formun en başarılı örneklerinden kabul edilir. Geçiş ögesi olarak kullanılan pandantiflerin içinde mukarnas dolgular kullanılmıştır. Mihrap çıkıntısının üzerindeki yarım kubbenin içi geometrik ve bitkisel biçimde kalem işleri ile süslenmiştir. Diğer yarım kubbeler bunlara nazaran daha sade kalmışlardır. İçeride iki yanda yer alan mahfiller dar tutulmuştur. Kadınlar mahfili iç mekânı üç yönde çevrelemektedir. Girişin tam karşısında mermer mihrap, sağında ise işlemeli minber bulunmaktadır. Minberin tam karşısında korkulukları kafes oyma tekniğinde yapılan müezzin mahfili yer alır. Mermer mihrap üstün nitelikli işçiliğiyle ilgi çeker. Kavsaranın iki yanında yer alan altın rengindeki rozetler, mihrabın alınlığındaki geometrik biçimler ön plana çıkarılmıştır. Minberin süslemesi oldukça ayrıntılıdır. Mermer minberin korkulukları ağaçtan olup kafes oyma tekniğinde işlenmiştir.

Dışarıdan oldukça sade görülen cami, içeride zengin kalem işi süslemelerine sahiptir. Neredeyse hiç boş yer bırakılmadan bütün yüzeyler bezenmiştir. Ana kubbenin göbeğinde turuncu rengin egemen olduğu geometrik bir motif yer almaktadır. Süslemeler, kubbe eteğine doğru yayılmıştır. Kubbe kasnağında yer alan pencerelerin etrafını kalem işi kuşaklar dolamaktadır. Kubbeyi taşıyan mukarnas dolgulu pandantifler kırmızı kalem işleriyle belirginleştirilmiştir. Harimin kuzeybatısında tek şerefeli olan minaresi Bulgar işgali sırasında kaidesine kadar yıkılmıştır. Bugünkü minare klasik üslupta 1934 yılında yeniden yapılmıştır. 16. yüzyıl klasik biçimini koruyan cami iyi durumdadır.

Havsa

Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi

ESER

Sokollu Mehmet Paşa İstanbul ve Rumeli'de cami, medrese, han, hamam, arasta, tekke, sıbyan mektebi, imaret, köprü, çeşme gibi birçok hayır eseri yaptırmıştır. İstanbul-Balkanlar yol güzergâhı üzerinde bulunan Havsa'ya da kendinden önce ölen oğlu Kurt Kasım Paşa adına bir menzil külliyesi yaptırmıştır. 16. yüzyılın sonlarında Edirne'den önceki menzilde inşa edilmiş önemli bir külliye'dir.

Cami, hamam, kervansaray, imaret ve arastadan oluşan külliye, Havsa'ya da canlılık kazandırmıştır. Önemli bir yol güzergâhı üzerinde yer alan Havsa, yine Sokollu tarafından Lüleburgaz'da yaptırılan külliye'nin bir benzerine kavuşmuştur.

Külliye'den günümüze cami, hamamın bir bölümü, kervansarayın bir duvar parçası ve arastanın dua kubbesi gelebilmiştir. Cami, arastanın güneyinde yer alır. Arastadan geriye kalan dua kubbesinin altından cami avlusuna geçilir. Cami sade bir görünüme sahiptir.

Dua kubbesi, Lüleburgaz ve Payas külliyelerindeki bir benzeridir. Dört kemere oturan dua kubbesinde, geçiş elemanı olarak pandantifler kullanılmıştır.

Evliya Çelebi, hanın 5000 hayvanı barındırabilecek bir büyüklükte olduğunu ifade etmektedir.

Havsa Sokollu Mehmet Paşa Camii

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Külliyeden günümüze cami, hamam ve arastanın ortasında bulunan dua kubbesi gelebilmiştir. Cami arastanın doğusunda yer alır, sade ancak anıtsal bir görünüme sahiptir. Caminin bulunduğu bahçeye girerken dua kubbesinden geçmemiz gerekir. Dua kubbesi dört ana direk ve dört büyük kemere oturmuştur. Duvarlarında nişler açılmıştır. Dua Kubbesi'nden bahçeye geçişte yer alan kapı yuvarlak kemerli basit bir kapıdır. Caminin çevresinde büyük bir hazire alanı mevcuttur. Cami muntazam kesme taştandır. Caminin önünde üç kubbeli bir son cemaat yerinin varlığı zemindeki sütun izlerinden bilinmektedir. Daha sonradan onarılan son cemaat yeri üç gözlüdür ve üç gözü de kubbeyle örtülmüştür. Kubbeler pandantiflere oturmuştur. Taç kapının iki yanında birer kapı ve pencere yer almaktadır. Pencere ve kapı arasında mihrapçıklar bulunmaktadır. Taç kapı mukarnaslı kavsaralıdır. Kare planlı harimin üzeri mukarnas dolgulu tromplara oturan kubbeyle örtülmüştür. Kubbe yanlardan dört yarım kubbe desteklemektedir. Her cephesinde beşer pencere caminin aydınlatılmasına destek olmaktadır. Mihrap ve minber mermerdendir. Son cemaat yeri ve minaresinin Balkan Savaşı sırasında yıkılmış olduğu bilinir. Ancak minaresi sonraki dönemlerdeki onarımlarda yenilenmiştir. Cephesinde süsleme ögesi bulunmayan yapı her şeye rağmen özgün biçimini koruyabilmiştir. Caminin ait olduğu külliye bugüne gelebilmiş en iyi durumda olan caminin dışında hamamı da kısmen günümüze ulaşmıştır. Yalnız sıcaklık kısmı gelebilen hamamın özgün bir hali yoktur.

Süsleme

Cami oldukça sade bir programa sahiptir. Son cemaat yerindeki kubbelerin yüzeyleri de sade bırakılmıştır. Revakları taşıyan sütunların başlıkları Türk üçgenleriyle hareketlendirilmiştir. Minare şerefesinin altında ise mukarnas dolgusu bulunur. Mihrap mukarnas dolgusuyla düzenlenmiştir. Caminin kubbesinin yüzeyleri kalemleriyle bezenmiştir. Çok olmamasına rağmen göze hitap etmektedir.

Yapı Tarihinden

Sokullu Mehmet Paşa Külliye'yi, Hersek sancak beyi iken ölen oğlu Kasım Paşa adına yaptırmıştır. Havsa'da yer alan bu külliye diğer bir Mimar Sinan eseri olan Lüleburgaz'daki Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi'yle (Menzil Külliyesi) benzerlik gösterir. Sokullu Mehmet Paşa Rumeli'de birçok yerleşim alanını imar etmiştir. Bunun yanı sıra döneminde çok gelişmemiş olan Havsa'ya da bir külliye inşa ettirmiştir. Paşa, bu külliye inşa ettirerek ve diğer birçok imar faaliyetleriyle bölgenin banisi olmuştur. Mimar Sinan, Selimiye Camii'ni yaparken bu külliye inşa etmiştir. Külliye diğer vezir külliyelerine göre daha mütevazı bir yapıdadır.

ESER

Sokollu Mehmet Paşa Camii, Edirne'nin Havsa ilçesinde yaptırılan külliye'nin ana yapısıdır. Veziriazam Sokollu Mehmet Paşa bu külliye'yi Hersek Sancak Beyi iken ölen oğlu Kurt Kasım Paşa adına Mimar Sinan'a yaptırmıştır. Bu bakımdan külliye, Kasım Bey Külliyesi olarak da bilinmektedir.

Havsa'daki bu menzil külliyesi, yine bir Sinan eseri olan Lüleburgaz'daki Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi'ne benzerlik gösterir. Rumeli'de birçok yerleşim alanını imar eden Sokollu Mehmet Paşa, hem Havsa'nın gelişmesine katkı sağlamış, hem de kendinden önce ölen oğlu Kurt Kasım Bey adına bu külliye'yi inşa ettirmiştir.

Külliye, başta cami olmak üzere, kervansaray, imaret, arasta ve hamamdan oluşmakta idi. Günümüze cami, kervansarayın bazı duvar izleri, hamam kalıntısı ve arastanın ortasında bulunan dua kubbesi gelebilmiştir. Dua kubbesi dört ana direk ve dört büyük kemere oturmuştur. Duvarlarında nişler açılmıştır. Dua Kubbesinden bahçeye yuvarlak kemerli sade bir kapıdan geçilir.

Külliye'nin arta kalan en değerli parçası olan cami, arastanın doğusunda yer alır. Külliye'den bugüne gelebilmiş en iyi durumda olan camidir. Bunun dışında hamamın sıcaklık bölümü kısmen günümüze ulaşmıştır.

Tek kubbeli ve tek minareli cami kurşun kaplıdır. Beden duvarları düzgün kesme taştan yapılmıştır. Pencere ve kapı arasında mihrapçıklar bulunmaktadır. Cümle kapısı mukarnaslıdır.

Kare planlı harimin üzeri mukarnas dolgulı tromplara oturan kubbeye örtülmüştür. Kubbesinin yüzeyleri kalem işleriyle bezenmiştir. Caminin mukarnaslı mihrabı ve minberi mermerdendir. Cepheler beşer pencere düzenlidir.

Kalan izlerden üç bölümlü olduğu anlaşılan caminin son cemaat revakı Balkan Savaşında minaresi ile birlikte yıkılmıştır. Caminin önünde üç kubbeli son cemaat yerinin varlığı zemindeki sütun ve duvardaki kemer izlerinden bilinmekte idi. Daha sonra onarılan caminin minaresi yenilenmiş, ancak son cemaat yeri uzun yıllar yıkık haliyle kalmıştır. Son yıllarda klasik mimarî biçimine uygun olarak onarılan üç gözlü son cemaat yeri, üç kubbeye örtülmüştür. Kubeler pandantiflere oturmaktadır.

Cephesinde süsleme ögesi bulunmayan yapı her şeye rağmen özgün biçimini koruyabilmiştir. Caminin çevresinde büyük bir hazire alanı mevcuttur.

Edirne

Defterdar Mustafa Paşa Camii

YAPI TÜRÜ

Cami

YAPIM YILI

16.yy ikinci yarısı

ZİYARET

Erişim

Merkezi bir konumda yer alan ve Edirne'nin en abidevi eserlerinden olan Selimiye Camii'ne yürüyüş mesafesinde yer alır. Cami geçirdiği olumsuz tarihsel olaylara rağmen özgünlüğünü koruyagelmesi bakımından dikkat çekicidir. Yol üzerinde yer alan cami namaz vakitleri dışında ibadete kapalı olduğundan ötürü ziyaret için bu hususa dikkat edilmesi tavsiye edilir.

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Defterdar Mustafa Paşa, Kanuni Sultan Süleyman ve II. Selim zamanlarında defterlikta bulunmuş bir paşadır. Sitti Sultan Camii'nin kuzeybatısında yer almaktadır. Caminin kitabesi bulunmadığından kesin bir tarih verilememekle birlikte Mimar Sinan'ın Selimiye'yi inşa ederken bu camiyi de yaptığı kaynaklarda zikredilir. Şu anda çok bozulmuş olmasına karşın yüksek kubbesi, ince ve zarif minaresi, sade ve olgun cepheleriyle Sinan'ın bir sanatı olduğu kendini hemen belli etmektedir. Tek kubbeli olarak yapılan caminin kubbesi yüksekçe bir kasnağa oturarak oldukça ihtişamlı bir görünüm kazanmıştır. Caminin harim kısmı almaşık örgüyle tanzim edilmişken son cemaat yeri kesme taştan inşa edilerek cami hareketlendirilmiştir. Son cemaat yerinin sağ tarafında yine kesme taştan ele alınan ince ve uzun minare ile bütünlük teşkil etmektedir. Yolların doldurulması sebebiyle yarısından fazlası yol hizasının altında kalmıştır. Ancak muntazam kütesi uzaktan dahi dikkat çekmektedir. İlk bakıldığında önde kesme taştan son cemaat yeri dikkati çekmekle birlikte hariminin almaşık olmasıyla daha hareketli bir görünüm elde edilmiştir. Caminin ön cephesinde bir hazırlık mekanı olan son cemaat yeri bizleri karşılamaktadır. Üç gözlü olup dört sütun tarafında tanzim edilmiştir. Aralara yerleştirilen sivri kemerler statikliği kırmaktadır. Son cemaat yerinin iki yanındaki mekanlar kubbeyle örtülmekteyken orta göz aynalı tonozdan ibaret kılınmıştır. Oldukça sade bir şekilde ele alınan bu birimler beyaz sıvayla kaplanmıştır. Son cemaat yerinde giriş kapısının iki yanında ikişer pencere caminin genelinde hakim olan sivri kemerli formlarla ele alınmıştır. Giriş kapısı ise çok sade olup mermerden yuvarlak kemerli olup üzerinde kitabesi yer almıyorsa da şu anda boş bir çerçeve görülmektedir. Almaşık örgülü ana kütle olan harimde cephe-lerde iki sıra pencereler yer almaktadır. Alt sırada dörder ve üst sırada yine dörder pencereden ibarettir. Alt sıradaki pencereler dikdörtgen kütleli ve sivri kemerli bir alınığa sahiptir. Üst sıradaki pencereler ise direk olarak sivri kemerli bir formda ele alınarak farklı bir görünüm elde edilmiştir. Kubbeyi taşıyan yüksek bir kasnak dikkati çekmektedir. Bu kasnağın her cephesinde birer pencere yer alarak camiyi aydınlatmak için daha fazla birim elde edilmeye

çalışılmıştır. Yine bu pencerelerin formu sivri kemerli olarak tanzim edilmiştir. Kasnağın köşelerinde kubbeyi taşımak için kullanılan yardımcı öğelerin varlığı belirtilmiştir.

Süsleme

Almaşık örgüden hayat bulmuş olan harim kısmı taş ve tuğla ile bir renklilik arz etmektedir. Minare ve son cemaat yerinin ise kagir olması muntazam bir görünümü gözler önüne sermektedir. Minaresinde şerefenin altında bulunan mukarnas dolguları klasik Türk sanatının kimliğini göstermektedir. Ancak bu mukarnas dolgusu sarkıt oluşturarak aşağı inmektedir. Ayrıca minarenin çokgen gövdesi onun daha da öne çıkmasını sağlamaktadır. Harimin dış cephesinde yer alan pencerelerin alt sıradakilerinin alınlıklarında sivri kemerli bir form altında yine almaşık süslemeler kullanılmıştır. Cephelerden farklı bir şekilde tanzim edilen bu almaşık süslemeyle hareketli bir görünüm elde edilmiştir. Üst sıra pencerelerde ise sivri kemerler direkt alınlıksız bir formdadır. Son cemaat yerinin sütun başlıklarında minarenin şerefesinde de kullanılan mukarnas dolgusu kullanılmıştır. Yine son cemaat yerinde yer alan pencereler muntazam kesme taştan ola geldiyse de pencere alınlıkları almaşık örgüden tanzim edilmekte ve üstleri sivri kemerle kapatılmaktadır. Giriş kapısının iki tarafında sivri kemerli kenarları ince iki silmeyle hareketlendirilmiş birer mihrapcık bulunmaktadır. Caminin içi oldukça sade bırakılmıştır. Aslında kubbesinde süsleme olabileceği ihtimali yüksek olsa da şu anda beyaz bir sıvayla kaplıdır. Kubbenin oturduğu tromplar da boş bırakılmıştır. Yapı dışardan kesme taşken içerde almaşık örgülü olarak ele alınmıştır. Almaşık örgü bir süsleme ögesi olarak da kullanılmıştır. Alt sıra pencerelerin üzerlerinde yer alan yuvarlak kemerli alınlıklar tuğla süslemeyle hareketlendirilmiştir. Üst sıradaki pencereler ise sivri kemerli formda ele alınmıştır. Mihrabı kesme taştan sade bir düzende ele alınmıştır. Mihrabın üzerinde şu anda çok iyi durumda olmayan kitabesi yer alır. Müezzinler mahfili, minber ahşaptandır ve sonradan eklendiği anlaşılır.

Yapı Tarihinden

Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde bu yapıdan bahsederken "Yüksek kubbeli, bir minareli, cemaati bol, bilginlerin ve temiz kimselerin toplandıkları bir yapıdır" diye methetmiştir.

ESER

Edirne kent merkezine yakın bir konumda Edirne'nin en abidevi eserlerinden olan Selimiye Camii'ne yürüyüş mesafesindedir. Yüksek kubbesi, ince ve zarif minaresi, sade ve olgun cepheleriyle ilgi çeker. Caminin yüksek bir kasnağa oturan tek kubbesi, yapıya ilgi çekici bir görünüm kazandırmıştır. Yolların yükselmesi sebebiyle yarısından fazlası yol hizasının altında kalmıştır. Ancak muntazam kütlesi uzaktan dahi dikkat çekmektedir.

Beden duvarları almaşık teknikte (taş ve tuğla) olan cami tek kubbelidir. Son cemaat revakı üç kubbelidir. 1752 depreminde tromplu kubbesi çökmüş ve uzun yıllar harabe hâlinde kalmıştır. O tarihten 120 yıl sonra Hacı Ruşen Efendi adlı bir hayırsever tarafından yıkılan kubbe yerine bir çatı yapılmıştır. Daha sonra ahşap bir çatı ile örtülen cami, tekrar harap olmuştur. Nihayet Vakıflar Genel Müdürlüğüne ihya edilen caminin onarımı 1962 yılında tamamlanmıştır. Bu onarımda kubbesi aslına uygun biçimde yapılmış, son cemaat revakı ve diğer elemanları klasik üsluba benzer biçimde yenilenmiştir.

Caminin son cemaat yeri üç gözlü olup dört sütun tarafından taşınmaktadır. Son cemaat yerinin iki yanındaki mekânlar kubbeyle, orta göz ise aynalı tonozla örtülmüştür. Son cemaat yerinin sağ tarafındaki ince ve uzun minaresi yapının kütlesi ile bütünlük teşkil etmektedir. Cümle kapısının iki tarafında kenarları ince iki silmeyle hareketlendirilmiş sivri kemerli birer mihrapçık bulunmaktadır.

Kubbesi ve kubbenin oturduğu tromplar süslemesizdir. Yapı dışardan kesme taşken, içerde almaşık örgüldür. Üst sıradaki pencereler ise sivri kemerlidir.

Harimin dış cepesinde yer alan pencerelerin alt sıradakilerinin sivri kemerli alınlıklarında almaşık süslemeler kullanılmıştır. Cephelerden farklı biçimde düzenlenen bu almaşık süslemelerle canlı bir görünüm elde edilmiştir. Son cemaat yerinin sütun başlıkları mukarnaslıdır.

Edirne

Rüstem Paşa Kervansarayı

ZİYARET**Erişim**

Edirne şehir merkezinde birçok tarihi eser ile birlikte bir bütünlük arz etmektedir. Kervansaray günümüzde otel olarak kullanılmakta olup ziyaret edileceğinde bu hususun göz önünde bulundurulmasında fayda vardır. Eski Camiden sonra yolunuzun üzerinde görebilirsiniz. Sokağa göre şekillenmiş olan hanın cephesinde bulunan dükkanlar ziyaretçiler için bir cazip bir noktadır.

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK**Plan ve Strüktür**

Sadrazam Rüstem Paşa tarafından Mimar Sinan'a Edirne şehir merkezine yaptırılmıştır. Edirne'nin en güzide eserlerinden Eski Cami'nin arkasında yer alır. Kervansaray taş ve tuğla kullanılarak inşa edilmiş almalı örgülü bir yapıdır. Han diğer hanlardan farklı özelliklere sahiptir. Han diğer Osmanlı yapılarından bir özelliğiyle ayrılmaktadır. Yapıldığı yerin sokaklarına göre şekillenen han bu yönüyle Memlük yapılarına benzediğini söylemek doğru olur. Mekanların kısıtlı olması sebebiyle böyle bir uygulama Osmanlı eserlerinde pek karşımıza çıkmamaktadır. Önünde yer alan caddeye göre şekillenen ve hareketli bir cephe görünümü elde edilmesini sağlayan bu uygulama hanın cephesinde yer alan dükkanlarla birlikte bir canlılık sağlamıştır. Ancak çevresine göre şekillenmesine rağmen yapının geometrik diyebileceğimiz bir düzeni vardır. Zamanında Koza satışı olduğu için Koza Han olarak da bilinen yapı, Büyük ve Küçük Han olarak bilinen bu iki bölümden oluşmaktadır. Bu iki hanın da işlevleri farklıdır. Büyük Han şehir hanı olarak hizmet verirken Küçük Han ise menzil hanı olarak işlev görmektedir. Büyük avlulu hanın mimarı Mimar Sinan iken küçük avlulu hanın mimarının kim olduğu bilinmemektedir. İkili işleve sahip olan han iki katlı olarak düzenlenmiştir. Bu iki han arasında bağlantı bir geçitle sağlanmaktadır.

Büyük Rüstem Paşa Hanı'na bakacak olursak han, büyük bir dikdörtgen avlunun etrafında gelişmiş revaklı kemerlerden oluşur. Yapının girişi olan yuvarlak kemerli kapının üzerinde 1753 tarihli bir kitabe yer almaktadır. Bu yapının tamine aittir. İki katta da revakları taşıyan kemerler sivri kemer olarak düzenlenmiştir. Ancak alt kattakiler tuğladan tanzim edilmişken üst kattakiler renkli taş örgülü düzenlenmiştir. Revakları kalın payeler taşımaktadır. Üst katta örtü ögesi kubbemsi tonoz ve yine pandantiflerdir. Avlunun etrafında revakların gerisinde yer alan odalardan alt kattakiler beşik tonozlu olarak düzenlenmiştir. Bu handa giriş bölümünde yapı muntazam kesme taştan düzenlenmiştir. Kapı alınlıkları ise hareket katmak amacıyla almalı örgü veya tuğla örgüden ele alınmıştır. Girişin iki yanında alt ve üst katları birbirine

bağlayan iki merdiven yer almaktadır. Avlunun ortasına hanların bir geleneği olan Köşk Mescit'i yer almaktadır. Anadolu Selçuklu dönemi mescitlerine benzer. İki katlıdır, alt katı şadırvan üst katı da mescit olarak hizmet vermekteydi. 1878 Osmanlı-Rus savaşında yıkılan yapının döşeme izleri tespit edilebilmiştir. Günümüzde çokgen formlu bir şadırvan bulunmaktadır. Büyük Han, mimari bir takım özellikler bakımından Küçük Han'la benzerlik göstermektedir. Avluya bakan revakların kemerleri sivri formdadır.

Küçük Rüstem Paşa Hanı olarak bilinen Menzil Hanı ise Mimar Sinan'a ait olmadığı düşünülen bölümdür. Şu anda giriş bu bölüme açılan kapıdan sağlanmaktadır. Hanın alt katında ahır ve kervansarayın işlevsel birimleri yer alırken ikinci katta konuk odaları bulunmaktadır. Avlu yamuk düzenlenmiştir. Üst katta yer alan revakların örtü ögesi kubbemsi tonoz ve çapraz tonozdur. Yardımcı öge olarak tonozları taşıyan pandantifler bulunmaktadır. Alt katta yer alan pencereler masif yuvarlak kemerli alınlıklardan oluşurken Büyük Han'a geçişte kullanılan cephedeki pencereler sivri kemerli alınlıklardan ileri gelmektedir. Küçük Han'ın konuk odalarının avluya bakan revaklarında sivri kemerli tonozlar bulunmaktadır. Şu anda revaklar plastik çerçeveli pencerelerle kapatılmıştır.

Süsleme

Almaşık örgülü olan hanın cephesine yer alan her kemer ve pencerenin üzeri tuğladan süslemelerle bezelidir. Revakların avluya bakan yüzlerinde bitkisel ve geometrik süslemelerle birlikte yıldız şeklinde taş rozetler kullanılmıştır. Revakların arkasındaki odaların cephelerinde ise tuğladan zengin süslemeler göze çarpmaktadır. Bir hana göre oldukça yoğun süslemesi bulunan yapı kayda değer bir güzellik arz etmektedir. Han bir diğer özelliği olan çok sayıda kuş evine ev sahipliği yapması sebebiyle Osmanlı mimarisinde önemli bir yere sahiptir.

ESER

Edirne'nin kalabalık kent merkezinde tarihi Bedesten ile Eski Cami'nin güneydoğusunda İki kapılı Han Caddesi üzerinde yer alır. Kervansaray, Veziriazam Rüstem Paşa tarafından muhtemelen H. 968 (1560-1561) yılında yaptırılmıştır.

Kervansaray taş ve tuğla karışımı almaşık örgülü bir yapıdır. Han yapıldığı yerin sokakları ve arsa durumuna göre şekillenmiştir. Önünde yer alan caddeye göre hanın cephesinde yer alan dükkânlar canlı bir ticaret arteri sağlamıştır.

İki katlı ve iki avlulu olan yapının bir kısmı şehir hanı, diğeri kervansaray olarak düzenlenmiştir. Kuzeyde yer alan kent hanı dikdörtgen ve revaklı avlunun çevresinde düzenlenen odalardan oluşur. Avluyu kuşatan alt kattaki revaklı odalar tonozlu, üst katta ise çoğunlukla kubbelidir. Burası Küçük Han ya da Menzil Hanı veya Deve Han'ı olarak adlandırılmaktadır.

Büyük ve Küçük Han olarak bilinen bu iki bölümden oluşmaktadır. Bu iki hanın da işlevleri farklıdır. Büyük Han şehir hanı olarak hizmet verirken Küçük Han ise vakfa gelir sağlayan bir yapıdır. Bu iki han arasında bağlantı bir geçitle sağlanmaktadır.

Kervansaray asimetrik, büyük bir avlu çevresinde düzenlenmiştir. Alt katta beşik tonozlu aşhane ve develik, üst katta tonozlu konaklama odaları vardır. Arsasının kuzey kenarından geçen yoldan dolayı, Rüstem Paşa Kervansarayı'nın kuzey cephesinde kırılma olduğu anlaşılmaktadır.

Yapının kemerli kapısının üzerindeki 1753 tarihli kitabe, burasının o tarihte onarım geçirdiğini belgelemektedir. Kervansaray avlusunun etrafında revakların gerisinde yer alan odalardan alt kattakiler beşik tonozludur.

Kervansaray girişinin iki yanında alt ve üst katları birbirine bağlayan iki merdiven yer almaktadır. Avlunun ortasına iki katlı bir Köşk Mescidi yer almakta idi. Alt katı şadırvan, üst katı da mescit olarak hizmet veren bu yapı, 1878 Osmanlı-Rus savaşında yıkılmıştır. Bunun döşeme izleri tespit edilebilmiştir. Günümüzde çokgen planlı bir şadırvan bulunmaktadır.

Hanın alt katında ahır, üst katta konuk odaları bulunmaktadır.

Bedesten ve Eski Cami ile birlikte Osmanlı Edirne'sinin tarihî merkezini süsleyen kervansaray, Sinan'ın önemli yapılarından biridir. 1972 yılında kapsamlı bir onarımla otele dönüştürülen yapı 1980 yılında Ağa Han Mimarlık Ödülü'nü kazanmıştır.

Edirne Semiz Ali Paşa Çarşısı

ZİYARET**Erişim**

Edirne şehir merkezinde Üç Şerefeli Cami'ye çok yakın bir konumda yer almaktadır. Yöresel ürünler almak isteyen ziyaretçilerin uğraması gereken bir çarşıdır. Geçirdiği talihsiz olaylara rağmen geçirdiği başarılı restorasyonlarla tarihi dokusu hissedilebilmektedir.

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK**Plan ve Strüktür**

İstanbul'daki Kapalı Çarşı'nın bir benzeri olarak kabul edilir. Ali Paşa Çarşısı olarak bilinen yapı aslında iki tarafı dükkanlarla kaplı bir arastadır. Çarşının altı kapısı bulunmaktadır.

Yapı taş ve tuğladan almaşık örgülü olup 300 metre uzunluğundadır. Yapının üzeri beşik tonozla örtülü ve dışarıdan kurşun kaplıdır. Çarşı dükkanlarının üzerleri de tonoz örtülüdür. Çarşının ortasındaki uzun tonozun üzerine renkli taştan kemerler taksim edilmiştir.

Arastaların usulünden olan ve çarşının tam ortasında bulunan bir dua yeri bulunmaktadır. Burada kare planlı ve dört payeli planlı bir dua meydanı yapılmıştır.

Süsleme

Yapı oldukça sade planlanmıştır. Çok az denebilecek birkaç süsleme ögesi vardır. Giriş kapısı masif ancak yuvarlak kemerli ve renkli taş geçmeli bir planda ele alınmıştır. Oldukça uzun olan çarşıda her dükkan arasında bulunan yuvarlak kemerler yine renkli taş geçmeli olarak yapıp bir hareket elde edilmiştir.

Yapı Tarihinden

Edirne'nin Osmanlı devrine ait ticaret yapıları arasında en önde gelenidir. Tezküretül Enbiye'de bu yapı zikredildiği için Mimar Sinan'a ait olduğu kesindir. Ancak bu eserde yapı Ali Paşa Çarşısı ve Kervansarayı olarak kaydedilmiştir. Şu anda kervansaraya ait bir bilgi bulunmadığından kervansarayanın planlandığı ancak inşa edilmediği sonucuna varılabilir. Semiz Ali Paşa bu arastayı Bubaeski'deki külliyesine gelir getirmesi amacıyla yaptırmıştır. On altıncı ve on yedinci asrın canlı ticaret merkezlerinden biri olmuştur.

Evlîya Çelebi Seyahatnamesi'nde çarşısının iki ucunda uzunluğunun bin adım olduğunu söylediği kale kapılarından bahsetmiştir. Diğer kapılardan ucu

doğuda biri ise batıda yer almaktadır. 1718 yılında Lady Wortley Montague, Edirne'den yazdığı bir mektupta bu çarşıdan bahsederken içinde 365 dükkanın mevcut olduğunu ve içerisinde çok değerli malların satıldığını söylemiştir. Ancak günümüzde 110 kadar dükkan görülmektedir. Kaynakların bahsettiği fazlaca olan dükkan sayılarının arastanın etrafında yer alan dükkanlarla birlikte ele alınarak kabul edildiği düşünülebilir. Edirne'nin 19. yy'da karşılaştığı felaketleri takiben çarşı da eski canlılığını ve düzenini kaybetmiştir. Uzun süre harap durumda iken, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra onararak kullanılmaya başlanmıştır. Dükkanların özel mülkiyete geçmesi ve iyi yönetilememesi çarşının olumsuz yönde etkilemiştir. 1947'de büyük bir onarım gören çarşı uzun süre boş kalmış, 1960 yılından sonra canlanmaya başlamıştır. Ancak talihsizlikler onu bırakmamıştır. 28 Eylül 1992 tarihinde geçirdiği yangında tamamen yanan çarşı 1997 yılında onarıldıktan sonra tekrar eski canlı dünyasına kavuşmuş ve Edirne'nin önemli bir merkezi haline gelmiştir.

ESER

Vezirozam Cedit (Semiz) Ali Paşa tarafından H. 976 (1568-1569) tarihinde yaptırılmıştır. Edirne kent merkezinde Bedesten'in yakınında, Üç Şerefeli Cami'ye çok yakın bir konumdadır. Daha çok çarşı olarak tanınmaktadır. Semiz Ali Paşa'nın Babaeski'deki külliyesine gelir getirmesi amacıyla inşa edilmiştir. Güney-kuzey doğrultusunda düzenlenen çarşı, altı kapılı bir arastadır. Kapılarının ikisi çarşının iki ucunda, üçü doğuda ve sonuncu ise batıda yer alır.

Edirne'nin Osmanlı devrine ait ticaret yapıları arasında en önde gelenidir. Mimar Sinan'a ait olan ve Tezküretü'l-Enbiye'de zikredilen bu yapı Ali Paşa Çarşısı ve Kervansarayı olarak kaydedilmiştir. Kervansaraya ait bir bilgi bulunmadığından bu yapının planlandığı ancak inşa edilmediği sonucuna varılabilir. On altıncı ve on yedinci yüzyılda canlı ticaret merkezlerinden biri sayılan çarşı, günümüzde de Edirne'nin en çok ilgi gören çarşısı durumundadır.

Arastaların geleneğinden olan bir dua yeri çarşının tam ortasında bulunmaktadır. Burada kare planlı ve dört payeli bir dua meydanı yapılmıştır. Beden duvarları taş ve tuğla olan arastanın beşik tonozlu üst örtüsü kurşun kaplıdır. Çarşı dükkanlarının üzerleri de tonoz örtülüdür. Çarşının ortasındaki uzun tonoz renkli taştan kemerlerle desteklenmiştir.

Yaklaşık üç yüz metre uzunluğunda olan arastanın içinde 146 dükkan vardır. Çarşının dış yüzüne yerleştirilen, yola ve sokaklara bakan ve neredeyse aynı sayıda dükkan da vardır.

28 Eylül 1992 tarihinde geçirdiği yangında tamamen yanan çarşı 1997 yılında onarıldıktan sonra tekrar eski canlılığına kavuşmuştur.

Edirne

Sokollu Mehmet Paşa Hamamı

ZİYARET**Erişim**

Günümüzde ön cephesi yıkık olsa da tarihsel dokusunu nispeten koruyan hamam özel bir kurum tarafında işletilmektedir. Üç Şerefeli Camii'nin karşısında yer almaktadır.

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK**Plan ve Strüktür**

Şehrin banisi diyebileceğimiz Edirne'de yaptırdığı eserlerle bölgeyi kaldıran Veziri Azam Sokullu Mehmet Paşa tarafından Mimar Sinan' a yaptırılmıştır. Üç Şerefeli Cami'ye yakınlığından dolayı Üç Şerefeli Hamam olarak da bilinmektedir. Hamam kadınlar ve erkekler bölümü olmak üzere iki bölümden oluştuğu için Çifte Hamam olarak da ün yapmıştır. Yapı taş ve tuğladan alması örgüden ileri gelmektedir. Revaklar yine taş ve tuğladan iken örtü ögesinde tuğla tercih edilmiştir. Yapıda başka kullanılan bir malzeme ise mermerdir. mermer daha çok zeminde ve kurnalarda tercih edilmiştir. Planı ise kuzey güney doğrultusunda iki bölümden oluşmaktadır. Dikdörtgen planlı olan yapının batı bölümü erkekler doğu bölümü ise kadınlara hizmet vermektedir. İki bölümde de örtü ögesi kubbedir. Kubbeleri taşımaya yardımcı ögeler ise dilimli tromplarla sağlanmıştır. Soyunmalık, sıcaklık ve halvet bölümleri kubbeliyken sıcaklığa geçiş bölümleri aynalı tonozlu olarak ele alınmıştır. Cephelerde ise sivri kemerli pencereler yapının aydınlatılmasında kullanılırken kubbede yer alan ışıklıklar yapının aydınlatılmasına katkı sağlamaktadır. Erkekler bölümünün girişinde muntazam kesme taştan bir giriş cephesi bulunmaktadır. Mukarnaslı kavsaralı bu kapı klasik Osmanlı mimari formundadır. Kadınlar bölümünün girişi ise yan cepheye alınarak mahremiyet sağlanmıştır. Sırayla bölümleri inceleyecek olursak erkekler girişinin sağ tarafında beş birimli ve beşik tonozlu mekanlar tamamen yıkılmış olup kalıntıları görülmektedir. Bu yıkılan bölümün hamamın yanında bulunan Taş Han'ın devamı olduğu öne sürülür. Taç kapıyı daha dikkatli anlatacak olursak oldukça yüksek tutulan kapının etrafını bordürler çerçevelemektedir. Mukarnas dolgulu alında şu anda yerinde olmayan kitabenin yeri bulunmaktadır. Sırasıyla bölümleri inceleyecek olursak erkekler bölümüne girdiğimizde bizi karşılayan soyunmalık mekanı sekizgen bir kubbeyle örtülmüştür. Bu kubbe dilimli tromplara oturmıştır. Kubbenin ortasında mekanı aydınlatmak için bir aydınlık feneri bulunur. Bu aydınlık fenerinin tam altında yine çokgen planlı bir havuz bizleri karşılamaktadır. En geniş mekan olan soyunmalık bölümünde kenarlar sekilerle yükseltilmiştir. Bunların alt kısımlarına da nişler açılmıştır. Bu nişler birçok işleve sahiptir. Buradan asıl mekana geçmek için kullanılan ılık bölüme ise aynalı tonozla örtülmüştür. Burada insanların ihtiyaçlarına yönelik mekanlar bulunmaktadır. Çok büyük olmayan bu birimden sıcaklığa geçtiğimizde yine bizleri

KEMALİYET EKMEĞİ

SAĞLIK BAKANLIĞI

27 28 29

çokgen bir mekan karşılamaktadır. Sekizgen bir kasnağa oturan ve pandantifler tarafından taşınan kubbenin altında yine sekizgenden ele alınmış bir göbek taşı bulunmaktadır. Sıcaklık merkezi kubbenin etrafında bulunan dört eyvanlı bir plandadır. Bu mekanda yer alan yıkanma hücreleri arasında yer alan eyvanlarda çapraz ve aynalı tonoz kullanılmıştır. Halvet hücreleri ise kare planlı ve sekizgen kasnaklı kubbelere oturmuşlardır. Kadınlar bölümüne geçecek olursak, bu bölüm erkekler bölümünün küçük bir versiyonudur.

Süsleme

Hamamın büyük çoğunluğunu oluşturan süslemeleri kalemışlerine aittir. Bu kalemışı süslemeler ise geç devir Osmanlı sanat üslubuna sahiptir. Kubbeyi ve eteğini dolaşan palmet motifleri sıkça tekrar edilmiştir. Yıkanma hücrelerinin bulunduğu alanlardaki tonoz örtülerinin eteklerinde mukarnas dolguları yer almaktadır. Yapıda yer alan birçok süsleme ögesinin hamamın geçirdiği geç dönemlerdeki onarımlarda yapıldığı düşünülmektedir. Hamamın en göze hitap eden süsleme ögesi olarak muazzam bir güzellik sergileyen taç kapısı olduğu söylenebilir. Çok nadir olarak hamamlarda karşımıza çıkan mukarnaslı kavsaralı bu taç kapı görülmeye değer en önemli süsleme ögesine sahiptir.

Yapı Tarihinden

Hamam, geçirdiği birçok felaket sebebiyle büyük çaplı onarımlar görmüştür. 1752 depreminde ve 1850 yılındaki bir yangında geçirdiği talihsizlikler sonucu onarılan yapıya eklemelerde bulunulmuştur. Hamamın tekrardan faaliyete geçtiği zaman olarak da 1970 yılı gösterilmektedir. Hamamın Türk tarihi açısından büyük bir önemi de bulunmaktadır. Birçok anısıyla geçmişe ışık tutan Lady Wortley Montague bu hamamdan bahsederken 1717 yılında tıp tarihi için önemli bir buluş olan çiçek aşısının burada yapıldığını kaydetmiştir.

ESER

Veziriazam Sokollu Mehmet Paşa tarafından H. 976 (1568-1569) yılında yaptırılmıştır. Edirne, Hükümet Caddesi üzerinde olup, çifte hamam olarak düzenlenmiştir. Üç Şerefeli Camii'nin karşısında olduğundan Üç Şerefeli Hamamı, ya da Çifte Hamam olarak da bilinir. Yan yana düzenlenmiş hamamların cephesinde bulunan dükkân ve odalar, yol genişletmesi sırasında yıkılmış ve ön cephe düzeni bozulmuştur. Bunun dışında iç düzeni özgün biçimini korumuştur. Erkekler bölümünün girişi önde, kadınlarınki yandadır.

Erkekler soyunmalığının üç bölümlü giriş revakı gösterişlidir. Bu yönü ile Sultanahmet'teki Haseki Hürrem Sultan Hamamı'nı hatırlatır. Dilimli tromplara oturan ve büyük bir kubbe ile örtülen soyunmalığı ferah ve göz alıcıdır. Sıcaklığı sekizgen bir göbek taşı çevresinde sofalar ve köşelerde yer alan halvet odalarından oluşur. Kadınlar bölümü ise kare planlı bir göbek taşı ve birer kubbeli üç halvet odasına sahiptir. 1970'li yıllarda onarım görmüş olan hamam, günümüzde iyi durumdadır. Özel mülkiyette olan hamam işletilmektedir. Sinan hamamlarının arasında özel tasarımı ve kalitesi ile ön plana çıkan bir yapıdır.

Edirne

Yalnızgöz Köprüsü

ESER

Sultan II. Selim tarafından, Tunca nehri üzerinde 1567 yılında Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Şehir merkezi ile II. Beyazid Külliyesi'ni birbirine bağlayan köprülerden biridir. II. Beyazid Köprüsü'ne ek olarak kesme taştan yapılan köprü, tek kemerli olup, kemer açıklığı 6,6 metredir. Tek kemerli ve tek gözlü olduğundan ötürü bu adla anılmaktadır. Su taşkınları nedeniyle 1611 yılında zemin yükseltilip, suların akış hızını sağlamak için çok kemerli üçüncü bir geçiş eklenmiştir. Eklenen bu üçüncü bölümün doğusunda Hanım Saraylı Bahçesi adı verilen bir gezi yeri bulunmaktaydı.

Edirne Adalet Kasrı

YAPI TÜRÜ

Kasır

YAPIM YILI

1561

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Kanuni Sultan Süleyman'ın emriyle Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Edirne Saray-ı Hümayun içinde yer alan kule ve üzerindeki kuleden oluşur. Saray içinde Fatih Sultan Mehmet'in yaptırdığı köprü'nün başında bulunur. Çok kalın ve sağlam duvarlara sahiptir. Muntazam kesme taştan inşa edilmiş kare planlı kuledir. Kulenin üzerinde kasır bulunmaktadır ve bu kasırdan dolayı kule Adalet Kasrı olarak ün salmıştır. Kulede mazgal delikleri açılmıştır ve üst üste üç oda mevcuttur. Bu üç odanın üzerinde ise padişahın havuzlu bir kasrı bulunmaktadır. Kasrı taşıyan iri ve gösterişli konsollar işlevsel görevinin yanında gösterişli duruşuyla yapıya hareket katmaktadır.

Süsleme

Yapı konsollarına kadar yıkık bir halde iken aslına uygun olarak yeniden inşa edilmiştir. Onarımlarında dış cephesinin aslına uygun olmasına önem verilmiştir. Muhtemelen içinde yer alan kalemî süslemeleri yapının içi ele alınmadığından bilinmemektedir. Yapı dışarıdan oldukça sadedir.

Yapı Tarihinden

Kasrın mimarı olarak ne kadar Mimar Sinan olarak gösterilse de Sinan'ın eserlerinin yer aldığı kaynaklarda yapının adı zikredilmemektedir. Ancak mimari özellikleri ve yapısal teknikler bakımından Mimar Sinan'a atfedilmektedir. İstanbul'daki Topkapı Sarayı'nın öncüsü olan Edirne Sarayı'nda yer alan Adalet Kasrı da Topkapı Sarayı'ndaki Adalet Kulesi'nin bir modelidir.

Sarayın inşasına 1450'li yıllarda İkinci Murat tarafından başlanmıştır ancak hayatı vefa etmediği için oğlu İkinci Mehmet tarafından tamamlanmıştır. Sarayın Osmanlı hayatında çok önemli bir yeri vardır. Fatih Sultan Mehmet İstanbul'un fethi için ordusunu buradan hareket ettirmiştir. İstanbul başkent olduktan sonra da Edirne Sarayı önemini kaybetmemiştir.

Edirne Sarayı'nın kurulduğu saha Tunca Nehri'ni ikiye ayırır. Sarayın biraz ilerisinde de padişahların av sahası bulunur. Bu av sahası halen Tavuk Ormanı olarak adlandırılır. Kaynaklar burada yetmiş aşkın tavuk türünün olduğundan bahsetmektedir. Bu sarayla bağlantı sağlayan iki köprü bulunmaktadır. Bunlar Fatih ve Kanuni Köprüsü'dür. Fatih Köprüsü'nü 1980'li yıllara kadar halkın kullanmasına izin verilmemiştir. Kanuni Köprüsü ise Has Bahçe'ye geçişte halkın kullandığı köprüdür.

Sarayın tarihinde pek çok acıklı hadise vardır bunlardan çoğu yangınlara dayanır. Ancak en acı hadise 1877-1888 yıllarında gerçekleşen 93 Harbi'nde Osmanlı ordusu tarafından cephanelik olarak kullanılırken Edirne'nin düşmanlar tarafından ele geçirildiğinde saray, Edirne'nin valisi ve ordunun komutanının emirleriyle ateşe verilmiştir.

Günümüzde Adalet Kulesi'nin önünde iki dikilitaş yer alır. Bunlar birisi halkın dileklerini bıraktığı taştır diğeri ise idam edilenlerin kellelerinin ibret olması için sergilendiği taştır. Osmanlı'nın kaderini değiştiren Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın da kellesi burada sergilenmiştir.

Savaş ve yangınlar yüzünden kasrın, konsollardan yukarısı yıkık durumda iken yapılan son restore çalışmalarında yapının eski görselleri ve kaynaklar dikkate alınarak aslına uygun olarak tekrar yapılmaya çalışılmıştır. Kasrı taşıyan iri ve gösterişli konsollar işlevsel görevinin yanında, yapıya çekicilik katmaktadır. Ancak içinin çok itinalı bir süsleme programı olduğu düşünülse de her hangi bir bilgi olmadığı için içerisi süsleme programı açısından ele alınamamıştır. Kasrın bulunduğu Has Bahçe'de günümüzde Kırkpınar Güreşleri yapılmaktadır. Oldukça çekici bir alanda yer alan kasır eski abidevi görünümüne kavuşmuştur.

ESER

Sarayıçi bölgesinin ismi Yeni Saray (Saray-ı Cedid)'den gelmektedir. Sultan II. Murad tarafından Tunca'nın batısında, 3 milyon metrekare alan üzerine inşaatına başlanan Saray, II. Murad'ın 1451'de ölümünden sonra oğlu Fatih Sultan Mehmed tarafından Mimar Şahabeddin'e yaptırılarak tamamlanmış ve 425 yıl süreyle tipik bir Osmanlı sarayı olarak hizmette kullanılmıştır.

Edirne Sarayı'ndan günümüze ancak sarayda bulunan birkaç birimin yıkıntıları gelebilmiştir. Sarayıçi'nden geriye kalan en önemli yapı Adalet Kasrı'dır. Kanuni Sultan Süleyman tarafından 1561 yılında yaptırılmıştır. Zeminle beraber dört katlıdır. Üst katında mermer fiskiyeli bir havuz bulunur.

İstanbul'daki Topkapı Sarayı'nın öncüsü olan Edirne Sarayı'nda yer alan Adalet Kasrı da Topkapı Sarayı'ndaki Adalet Kulesi'ni andırır. İstanbul başkent olduktan sonra da Edirne Sarayı önemini kaybetmemiştir.

Çok kalın ve sağlam duvarlara sahiptir. Düzgün kesme taştan inşa edilmiş kare planlı kulenin üzerinde kasır bulunmaktadır. Kulede mazgal delikleri açılmıştır ve üst üste üç oda mevcuttur. Bu üç odanın üzerinde ise padişahın havuzlu bir kasrı bulunmaktadır.

Savaş ve yangınlar yüzünden kasrın, konsollardan yukarısı yıkık durumda iken yapılan son onarım çalışmalarında yapının eski görseleleri ve kaynaklar dikkate alınarak aslına uygun olarak tekrar yapılmaya çalışılmıştır.

Edirne Kanuni Köprüsü

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Sarayı şehre bağlayan ve Kanuni Sultan Süleyman'ın emriyle Mimar Sinan'a yaptırılan köprüdür. Saray Köprüsü olarak da ün salmıştır. Köprü dört gözlü ve sivri kemerlidir. Ortadaki iki göz daha büyük tutulmuş yanlar daha küçük tutularak hareket sağlanmıştır. Köprünün uzunluğu altmış metre kadardır. Köprü muntazam kesme taştan inşa edilmiştir.

Süsleme

Herhangi bir süsleme ögesi bulunmamaktadır.

Yapı Tarihinden

Tunca Nehri üzerinde yer alan aynı zamanda Kanuni'nin Edirne ve dolaylarına su getirmek için faaliyete geçirdiği Taşlımüsellim Su Yollarından saraya ayrılan suların geçirilmesine de katkıda bulunmuştur. Köprünün bir kitabesi olmadığından dolayı tarihlenmesi yine Kanuni'nin Mimar Sinan'a yaptırdığı köprünün yanı başında bulunan Terazi Kasrı'na göre ele alınmaktadır. Köprü günümüzde oldukça iyi bir durumdadır ve geçirdiği başarılı tamirlerle klasik özelliklerine sahip çıkmaktadır. Köprünün mimarı hakkında itilaf bulunduğunu belirtmek gerekir. Mimar Sinan'ın eserleri içeren tezkirelerde bu köprünün zikredilmiyor olması bu köprüyü Mimar Sinan'ın yapmamış olabileceği ihtimalini doğurabiliyor.

Edirne

Selimiye - Sultan II. Selim Külliyesi

YAPI TÜRÜ

Külliye

YAPIM YILI

1569-1575

ZİYARET

Erişim

Edirne şehir merkezinde yer alır. Eski Cami ve Üç Şerefeli Cami'ye yürüme mesafesindedir.

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Eski sarayın olduğu Kavak Meydanı'na 16.yüzyılda yapılmış büyük bir külliye-dir. II. Selim tarafından Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Geniş bir avlu içinde ortada cami, iki tarafında birer medrese, batı tarafında III.Murat tarafından Mimar Davud Ağa'ya ekletilen arasta bulunmaktadır. Bu arastaya birleşik, kim tarafından yaptırıldığı kesin olarak bilinemeyen bir sıbyan mektebi bulunmaktadır. Süleymaniye Külliyesi'ndeki gibi geniş bir yapı programına sahip değildir. Bu sebepten ötürü cami çok vurgulanmıştır. Mimar Sinan'ın ustalık eserim dediği Selimiye Camii'nin planı sekiz destekli mimari formun ulaşacağı son noktadır. Devrinde en uzun minare olan dört minare kilometrelerce uzak-

tan dahi görülebilmektedir. Her biri üç şerefeli olan ve üçer yolla çıkılabilen minareler incelikleriyle büyük ilgi uyandırmıştır. Selimiye'nin kütesi oranlarının muhteşemliğiyle büyüklüğünü daha da ortaya çıkarmaktadır. Mimar Sinan'ın çıraklık ve kalfalık eserim dediği Şehzade ve Süleymaniye camilerindeki muhteşemliği burada zirveye ulaştırmıştır. Şehzade ve Süleymaniye'de daha büyük tutulan yan kubbeler burada daha küçük tutulmuştur. Böyle bir planda ana kubbenin azameti daha da vurgulanmıştır. Mimar Sinan'ın en büyük hedefi olan Ayasofya'nın kubbesini geçme isteği burada gerçekleşmiştir. Bütün sultan camileri dahil hepsinden daha büyük bir kubbeyi burada inşa etmiştir. Harim kısmıyla neredeyse aynı büyüklükte revaklı bir avluya sahiptir. Bu avlunun iki tarafında caminin kible duvarı önüne Selimiye'nin iki medresesi simetrik olarak yerleştirilmiştir. Bu medreseler Darülhadis ve Darülkurra olarak bilinmektedir. Darülhadis solda yer alır, hadis eğitimi verilmek üzere inşa edilmiştir. Günümüzde Türk ve İslam Eserleri Müzesi olarak hizmet vermektedir. Sağ tarafta yer alan Darülkurra Kur'an-ı Kerim eğitimi veren bir kurumdur. Günümüzde Selimiye Vakıf Müzesi olarak hizmet vermektedir. Caminin batısında yer alan arasta yine aynı işlevini korumaktadır. Arastaya birleşik olan sıbyan mektebi ise Edirne Kültür Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği olarak kullanılmaktadır. Külliye sonradan dahil edilen bir alan daha vardır. Caminin mihrap yönünde Darülhadis ve Darülkurra medreseleri arasında yer alan III. Ahmed'in oğlu Şehzade Selim için yaptırılmış açık türbedir.

ESER

Sultan II. Selim tarafından Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Sultan (İkinci) Selim adına yaptırıldığı için Selimiye adıyla tanınır. Edirne'nin kent merkezinde yüksekçe bir tepe üzerinde yer alan külliye cami, darülhadis ile darülkurra medreseleri ve sıbyan mektebinden oluşur. Kervansaray, tabhane ve imareti yoktur. Külliyenin batı yönünde bulunan ve III. Murat tarafından Mimar Davud Ağa'ya yaptırılan arasta, külliyeye sonradan eklenmiştir. Eski sarayın olduğu Kavak Meydanı'nda olan külliye, şehir merkezindeki Eski Cami ve Üç Şerefeli Camii'ye yürüme mesafesindedir.

Külliye'nin en önemli yapısı, Türk mimarlık tarihinde benzeri olmayan kubbe mimarisinin doruk noktasında yer alan Selimiye adıyla ün yapan Sultan Selim Camii'dir. Yapımına 1568 yılında Sultan (İkinci) Selim'in emri ile başlanan cami 1575 yılında tamamlanmıştır. Bu yüzden 1574'te ölen Sultan Selim'e camiyi görmek kısımet olmamıştır.

Selimiye Camii'nin merkezi kubbesinin plan şeması sekiz dayanaklı mimari sisteme uygun biçimde yapılmıştır.

Selimiye'de kütle oranlarının büyüklüğü, Şehzade ve Süleymaniye'de daha büyük tutulan yan kubbelerin burada daha küçük tutulması, ana kubbenin anıtsallığını daha da vurgulamıştır. Sinan, bütün sultan camileri dâhil hepsinden daha büyük bir kubbeyi burada inşa etmiştir. Selimiye'de revaklı avlu, harım kısmıyla neredeyse aynı büyüklüğe sahiptir.

Edirne Selimiye Camii

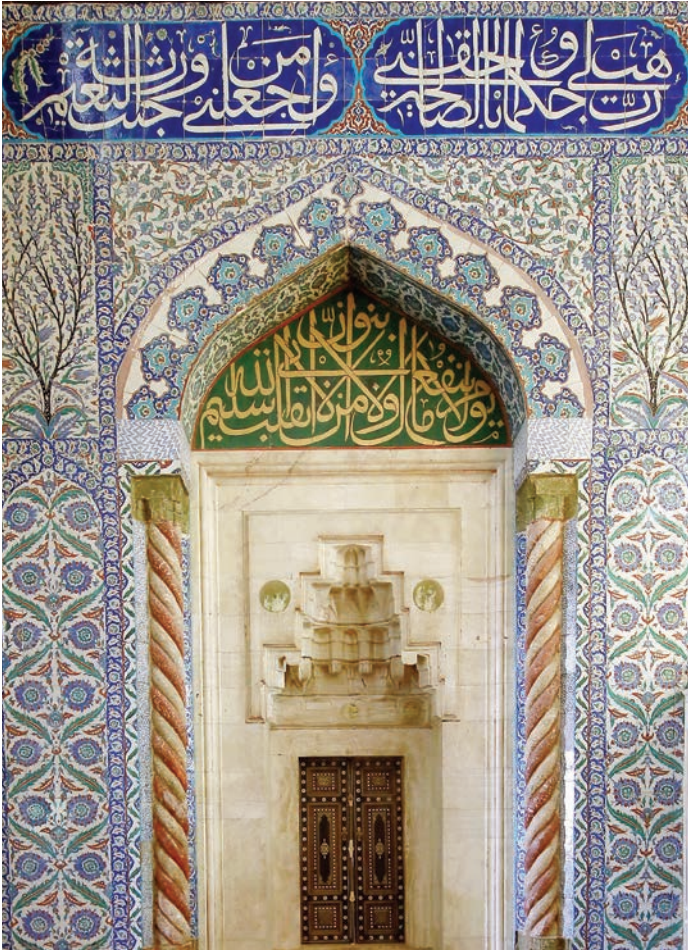
MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Büyükçe bir bahçeden tanzim edilmiş olan dış avludan revaklı avluya geçmek için üç yönden kapı mevcuttur. Taç kapının karşısındaki avlu kapısından girecek olursak her biri kubbeyle örtülü revaklar bizi karşılar. Kubbeleri taşıyan yuvarlak kemerler kırmızı beyaz renkli taş geçmeli olarak ele alınmıştır. Revak kubgelerinden yalnız bir tanesi farklı ele alınmıştır. Son cemaat yerinde taç kapının önünde yer alan bölümdeki kubbe dilimli olarak meydana getirilmiştir. Bütün kubgeler taşıyıcı öge olarak pandantiflere oturmuştur. Ancak bu dilimli kubbenin pandantiflerinin yüzeyi mukarnas dolgularıyla hareketlendirilmiştir. Caminin harim bölümünün planını inceleyecek olursak 31,28 metre çapındaki muazzam kubbenin ağırlığı sekiz paye ve bunların arkasına yerleşen geniş payanda kemerleri üzerine taksim edilmiştir. Bu sekiz büyük paye başlıksız ve yivli olarak yükselmekte olup kemerler adeta payelerden geliyormuş etkisi uyandırmaktadır. Bu sekiz payenin dışa devamı olan sekiz takviye kulesiyle de kubbe çevrelenmektedir. Mimar Sinan'ın yarattığı sekiz ayaklı camilerin en başarılı örneği kabul edilmektedir. Bu kubbe dört kademede halinde yükselen bir mimari yapı üzerine oturmaktadır. On iki köşeli sekiz paye kenarlara çekilerek merkezi bir plan elde edilmiştir. Mihrap bölümü ise 6 metre dışa taşmış ve yarım bir kubbeyle örtülmüştür. Kubbenin tam altında ve taç kapının tam karşısında yer alan müezzinler mahfili ise hemcinslerinden oldukça farklıdır. Müezzinler Mahfili çok yüksek tutularak 2,4 metre yüksekliğinde olup 12 mermer ayak üzerine kondurulmuş ahşap bir yapıdır. Müezzinler Mahfilinin altında bir mermer havuz bulunur. Bu yekpare mermerden havuz Selçuklu ve erken Osmanlı geleneğini devam ettirir. Bu yönüyle Bursa Ulu Camii'ne benzemektedir. Evliya Çelebi yapıyla ilgili zikrettiği bilgiler arasında beyaz mermerden yapılan avlu için yirmi altı sütunun Mora diyarına yakın Atina'da Temaşlık'tan gelmekte olduğunu söyler. Mihrabın sol tarafında yer alan Hünkar Mahfili ise döneminden kalan özgün kalem işleriyle önem arz etmektedir. Hünkar Mahfili'nin daha sağında yer alan ve bir devam niteliği arz eden kütüphane bölümünün de alçı tavanındaki özgün süslemeler bu yapıların önemini arttırmaktadır. Mihrap duvarına kadar harimi baştan sona kuşatan bir ikinci kat mevcuttur. Hanımların ibadeti için yapılan bu bölüme çıkmak için taç kapının iki yanından merdivenler yapılmıştır. Merdivenlerin çıkıldığı kapıların üzerleri yine yuvarlak kemerli ve renkli taş geçmeli kapılardır. Bu merdivenlerle kapının arasında Bursa kemerli nişler kullanılmıştır. Nişlerin önlerinde birer musluk bulunmaktadır. Caminin dört köşesinde 70 metre uzunluğunda, üçer şerefeli dört minare yükselmektedir. Yakından uzunluklarını dikkat çekmeyen ve basık kubbeğe göre alçak görünen minareler uzaktan bakılınca daha iyi fark edilebilmektedir. Bu minarelerin ikisine üç farklı yoldan çıkılabilmektedir. Aynı anda üç müezzin selâ verse de üçü de birbirini görmeyecek bir plana sahiptir.

Caminin harimiyle aynı oranlara sahip olan avlusu ise mermer bir sarayı andırır. Dört yönden revaklarla çevrili ve yirmi altı sütundan meydana gelen avlunu ortasında yine bir mermer şadırvan bulunur ki muhteşem bir görünümle insana sanatın doruklarını göstermektedir.

Türk mimarisinde, Üç Şerefeli Camii'nin altı payeli planını daha da geliştirerek Edirne'de en muhteşem eserine imza atmıştır. Mimar Sinan bu kadar büyük bir kubbeyle yapıyı tanzim etmesinin yanında mekanı günün her vaktinde muhteşem bir görsel şölene davet eder. Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nden aktardığına göre Mimar Sinan, Selimiye'nin kubbesi için Ayasofya'nın kubbesinden altı arşın yüksek, çemberi de ondan dört arşın geniştir der. Evliya Çelebi ise kubbenin diğer camilerin kubbelerini geçtiğini ancak biraz yassıca kaldığını dile getirir. Evliya Çelebi, Selimiye'yi göremeyenler için İstanbul Tah-takale'deki Rüstem Paşa Camii'ni görmelerinin hemen hemen yeterli olacağını ifade eder.

Süsleme

Avluya girmeden önce bizi büyük ve gösterişli bahçesi olan bir dış avlu karşılamaktadır. Avluya geçiş için kullanılan kapıların en abidevi olan kible yönünde yer alan taç kapıdır. Camiye Cümle Kapısı'ndan girerek devam edersek önümüze Evliya Çelebi'nin dört bir yandan Mısır hazineleri pahasına getirildiğini söylediği sütunların yer aldığı avluya çıkarız ki bu avlunun tam ortasında muntazam bir güzellikte olup avluda oturanları sesiyle mest eden şadırvan bizleri karşılar. Bu kapının hizasından girecek olursak karşıımızda klasik Osmanlı formuna sahip kapıyla karşılaşırız. Camiye girişte yer alan taç kapı mermerden ele alınarak paha biçilemez bir sanat elde edilmiştir. Mukarnasın iki taraftan içleri boşaltılarak buralardan aşağı sarkıt oluşturarak daha hareketli bir görünüm elde edilmesi sağlanmıştır. Kavsaranın altında yer alan kapı kemeri renkli taş işçiliğine sahiptir. Kapı oldukça büyük bir dikdörtgen çerçeveye belirlenmiştir. Kenarları silmelerle belirtilmiştir. Taç kapının iki yanında ise dilimli kubbeye sahip birer mihrap nişi mevcuttur. Camiye girdiğimizde mimari büyüklüğünü neredeyse gölgede bırakacak bir süsleme programı bizi karşılar. Bütün yüzeyler neredeyse boş bırakılmadan bezenmiştir. Duvarlar kalemışleleriyle, mermer ve ahşap öğeler oyma tekniğiyle işlenmiştir. Sırasıyla bunları inceleyecek olursak kapıdan ilk girdiğimizde mimari öğeleri dikkate alırsak ikinci kat göze çarpmaktadır. Mihrap duvarına kadar bütün camiye kuşatan bu kadınlar mahfili dediğimiz alanın korkulukları dahi ince bir işçilik göstermektedir. Bu korkulukların her biri Osmanlı'nın erken devirlerinde sıkça kullandığı bir form olan Bursa Kemer'idir diyebiliriz. Hanımlar mahfilinin alt sırasında yer alan revakların gerisindeki pencerelerin sivri kemerli alınlıklarında geometrik ve bitkisel formu kalem işleri bulunur. Yine taç kapının sol tarafında yer alan hanımların ibadeti için kullanılan bölümde yoğun süslemeler göze çarpar. Buradaki sütunların başlıkları mukarnas dolguludur. Kemer aralarında çini süslemeler görülür. Tavanında ise yoğun kalem işi süslemeler kendine yine yer edinmiştir. Kubbenin tam altında 12 mermer sütuna oturan Müezzinler Mahfili'nin altında yer alan muazzam güzellikteki havuz bize hoş geldiniz der. Bu şadırvanın kenarları ve köşeleri rengarenk mozaik mermer-

lerle döşenmiştir. Ortasında ise oymalı ve işlemeli mermer taştan akan su, havuzu doldurmaktadır. Devamında minberinin dahi diğer şaheserleri gölgede bırakmasına yetecek bir ihtişam bizlere kendini gösterir. Yekpare mermerden işlenmiş bu minber tek başına süslemeyi dolduracak güzelliktedir. Minberin, çiniden yapılmış prizmatik bir külâhı vardır. Mimar Sinan caminin hatlarını yazması için Molla Hasan Çelebi'yi istemiştir. Ancak bu kudretli yapının kubbesinin ortasına Çelebi ayeti yazarken gözüne kaçan kireç tozunun telâşıyla yanında bulundurduğu ve kalemlerini temizlemek için kullandığı kireçli suyu gözüne döker ve hattı tamamlayamadan iki gözünden de olur. Öncelikle belirtmek gerekir ki caminin hat yazıları ve çini süslemeleri paha biçilemez bir güzellik arz ederken mermer süslemeleri unutmamak gerekir.

Sultanların vazgeçemediği ve paha biçilemez bir güzellik arz eden, en önemli süsleme öğelerinin başında gelen çini süslemeler ziyadesiyle burada da kendine hatırı sayılır bir yer bulmuştur. Selimiye Camii çinileri 16.yy İznik çinileri olup sır altı tekniğinde ele alınmıştır. Mimar Sinan II.Selim'e yazdığı mektupta kubbenin, duvarların ve şahnîşlerin sade mi yoksa çini kaplı mı olacağını sorduğu mektubuna gelen cevapta Sultan, duvarların pencerele kadar çini kaplı olmasını yukarısında ise çinilerle Fatiha yazılmasını buyurur. Devamında minberin arkası ve külâhı dahil olmakla birlikte camideki bütün pencerelerin alınlıkları itinalı bir çinicilik örneğine ev sahipliği etmektedir. En muhteşem örneği ise mihrap duvarında yer alan büyük panolar göstermektedir. Üst kısımlarda yer alan lacivert zemin üzerine beyaz yazı ile kaleme alınan

Amene'r-Resulü ile altında yer alan Fatiha suresi görülmektedir. Son cemaat yerinin taç kapının sağ tarafındaki pencerelerinin alınlıklarında Ayet-el Kürsi ve sol tarafındakilerde de Fetih Suresi'nin 29. ayeti çini panolar üzerinde yer almaktadır. Kubbeyi taşıyan payeleri birbirine bağlayan kemerlerin aralarında yuvarlak lacivert çini panolarda beyaz sülüs harflerle "Allah, Muhammed, Ebubekir, Ömer, Osman, Ali, Hasan ve Hüseyin " yazmaktadır.

Yukarıda da zikrettiğimiz üzere Hünkar Mahfilî'nin ve kütüphane bölümünün altında yer alan ve yapıldığı dönemden itibaren özgünlüğünü yitirmemiş olan kalem işi süslemeler dönemin son örnekleri kabul edilir. Caminin ana kubbesinin ortasında mavi zemin üzerine kalem işi tekniğiyle, beyaz renkte celi sülüs ile İhlas Suresi yazılmıştır. Bu yazının etrafındaki şemse motiflerinde celi hat ile Allah'ın güzel sıfatları yazılmıştır. Bir diğer göz dolduran kalem işi örneği mihrap yarım kubbesindedir. Kubbenin ortasında bir göbek motifi onun etrafında zencerek bulunur. Onun etrafında ise mavi zemin üzerine kahverengi ağırlıklı rumi motiflerinden oluşan süsleme vardır. Bu süslemeyi bir zencerek sarmaktadır onun hemen etrafında ise celi yazı kuşağı gelmektedir. Sınırlı sayıda diyebileceğimiz ve her biri farklı bir formatta ele alınmış olan malakâri süslemeler avludaki pencerelerinin alınlıklarında yerini almıştır.

Son olarak dış cephede yer alan süslemeler caminin silüetini muhteşem bir seviyeye ulaştırmaktadır. Çörtlenler, renkli taş işlemeli panolar, kemerlerdeki renkli taş işçiliği, nesihî yazılı panolar dış cepheye hayat vermektedir.

Bütün bu zikrettiğimiz süsleme programları camiye günün her saatinde eşî bulunamaz bir ihtişam yaşatmaktadır. Dışarıdan ve içeriden insana farklı bir zaman boyutu kazandıran bu süslemeler insan ruhunun sanatsal yüceliğini son haddeye kadar sunmaktadır.

Yapı Tarihinden

Caminin en önemli detaylarına Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nden ulaşıyoruz. Öncelikle II.Selim'in böyle muhteşem bir camiyi neden İstanbul değil de Edirne'ye yaptırdı diye merakla düşersek buna şöyle bir açıklama getirebiliriz: Bir gece Sultan Selim, İstanbul Fenerbahçesi'ndeki köşkünde uyumakta iken rüyasına Hz.Muhammed girer. Sultan'a : "Ya Selim Allah ile ahidleşmişin ki eğer Kıbrıs fatihi olursan gaza malinden bir cami yaptırayım. Şimdi Cenabı Hak sana Kıbrıs adasında yedi yüz yetmiş mil genişliğinde toprağıyla yüz yetmiş kale ihsan etti. Niçin ahde vefa edip ömrünü hayır ve iyilik yollarında geçirmezsin. Benim koruduğum İslam'ın seddi Edirne'de bir cami yaptırıp sancağımın altına gel" der. 1566 yılında Edirne'ye gider ve orda da Efendimiz'i rüyasında görür. Padişaha "Camii şu Kavak Meydanı'na yaptır" der. Caminin temelini ve kiblesini tayin eden Efendimiz olduğundan Edirne'de buradan doğru mihrap yoktur. Temelleri üç bin kurbanla atılan caminin inşasına başlanıldığı tarih 1566'yı göstermektedir. Yapı tarihinin 1566'yı göstermesi ve caminin yapımının nedeninin Kıbrıs'ın fethine bağlanması çelişir. Çünkü Kıbrıs 1671 yılında fetholunmuştur. Bu sebepten ötürü bu rivayet pek gerçekçi gelmemektedir. Ancak Sultan Selim'in Edirne'ye bu ihtişamlı yapıyı yaptırmasına birkaç öngörüde bulunabiliriz. Öncelikle Payitaht'ta birçok selatin camisinin varlığı ve böyle bir yapı yapılırsa bile yeterli ilgi göremez düşüncesi sayılabilir. İkinci olarak Edirne'ye böyle bir caminin yapılması oranın Türk kalmasının mührü olarak kabul edilmiştir. Mimar Sinan'ın mimarlık dehası yanında şehircilik uzmanlığını da ortaya koyan eser Edirne'nin her yanından görülebilmektedir. Evliya Çelebi'nin dedesi Derviş Mehmed Zilli'nin Mimar Sinan'ın ağzından dinlediğı Selimiye ile ilgili şu sözleri bu yapının ihtişamını ortaya koymak için yeterli olsa gerek. "Kalfalığı İstanbul'daki Şehzade Camii'nde tamamladım. Ustalığma Süleymaniye ile eriştim ama cümle bilgi ve varlığı bu Selim Han

Camii'ne harcadım. Gücümü burada açıkça ortaya koydum. Cihanın bildiğimiz mühendis ve mimarları bilgilerini, tecrübelerinin tamamını sarf etseler böyle bir yapı meydana getirmekten aciz kalırlar." Allah'ın işine bakın ki yapım işinin bittiği gece Selim Han rüyasında yine Efendimiz'i görür. "Ya Selim camin tamam oldu. Edirne yoluyla cumayı sancağım dibinde kılmak için gel!" der. Bunun üzerine hemen yola çıkar, ikinci gün hastalanır ve üçüncü gün vefat eder. Selim Han o cumayı camisinde kılamaz ve ertesi Cuma günü Ayasofya'da namazı kılınarak toprağa verilir. Osmanlı'nın başyapıtı olarak kabul gören Selimiye 2011 yılında Dünya Kültür Listesi'ne alınmıştır.

ESER

Türk mimarlık tarihinin başyapıtı olan Selimiye Camii, Edirne'de Sultan II. Selim adına yaptırılmıştır. Yapımına 1568 yılında Sultan II. Selim'in emri ile başlanmış, ancak 1574'te vefat eden padişaha, 1575 yılında tamamlanan camiyi görmek nasip olmamıştır. Sultan Selim Camii, Selimiye Camii adıyla ün yapmıştır.

Selimiye Camii biri kapalı harim, diğeri revaklı açık avlu olmak üzere eşit ölçekli iki bölümden oluşur. Açık ve kapalı bu iki bölümü büyük bir dış avlu sarmaktadır. Dış avludan, kare planlı revaklı avluya doğu, batı ve kuzey yönünden üç ayrı kapıdan geçilmektedir. Caminin cümle kapısının karşısında bulunan avlunun kuzeyde yer alan kapısının dış yüzünün üzerinde caminin yapılışının başlangıç ve bitiş tarihini belgeleyen kitabe bulunmaktadır.

Caminin harimiyle aynı oranlara sahip olan avlu mermer bir sarayı andırır. Dört yönden revaklarla çevrili ve yirmi altı sütundan meydana gelen avlunun ortasında nitelikli işçiliğiyle ilgi çeken bir mermer şadırvan bulunur.

Kubbeleri taşıyan kemerler almaşık (kırmızı-beyaz renkli taş) teknikte uygulanmıştır. Revak kubbelerinden birisi değişik biçimde uygulanmıştır. Son cemaat yerinde cümle kapısının önünde yer alan bölümdeki bu kubbe dilimli

olarak ele alınmıştır. Bütün kubbeler taşıyıcı öge olarak pandantiflere oturtulmuştur. Ancak bu dilimli kubbenin pandantiflerinin yüzeyi mukarnas dolgularla hareketlendirilmiştir.

Caminin planı sekizgen şemaya göre oluşturulmuş ve ana mekânı kaplayan 31,28 metre çapındaki büyük kubbe, sekiz yivli paye ve bunların arkasına yerleşen geniş payanda kemerleri üzerine oturtulmuştur. Kenarlara çekilen on iki köşeli sekiz paye sayesinde, büyük bir mekân bütünlüğü sağlanmıştır. Bu sekiz paye dışarıdan, kubbeyi çevreleyen sekiz ağırlık kulesiyle vurgulanmıştır. Mimar Sinan'ın inşa ettiği sekiz ayaklı camilerin en başarılı örneği kabul edilen Selimiye Camii'nin ana kütesinin dört köşesinde dört yüksek minare yer almaktadır.

Alt mekânı örten tek kubbe, dört kademe halinde yükselen bir mimari yapı üzerine oturmuştur. Tepeden aşağıya kadar yapının armonik biçimde kademelenmesi, taşıyıcı elemanların, biçimsel işlevle bütünleşmesi, yapının plastiğini zenginleştirmiştir. Böylece strüktürel zarafeti ve yalın ifadesi ile türünün en başarılı örneği kabul edilmektedir.

Tek kubbenin örttüğü iç mekânda mihrap bölümü 6 metre dışa taşmış ve yarım bir kubbeyle örtülmüştür. Kubbenin tam altında müezzin mahfili yer almıştır. 2,4 metre yüksekliğinde tutulan müezzin mahfili, 12 mermer sütun üzerine oturulmuştur. Mahfilin altında tek parçadan oluşan bir mermer havuz bulunur.

Caminin çini ve kalem işleri gibi süslemeleri de, üstün nitelikli sanat ürünleridir. Mihrabın sol tarafında yer alan Hünkâr Mahfili döneminden kalan özgün kalem işleriyle önem arz etmektedir. Mekânın güneybatı köşesinde bulunan kütüphane bölümünün alçı tavanındaki özgün süslemeler de önemini arttırmaktadır. Mihrap duvarına kadar harimi baştan sona kuşatan bir ikinci kat mevcuttur. Hanımların ibadeti için yapılan bu bölüme cümle kapısının iki yanından merdivenlerle çıkılmaktadır. Bu merdivenlerle kapının arasında Bursa kemerli nişler kullanılmıştır. Nişlerin önlerinde birer musluk bulunmaktadır.

Caminin dört köşesinde 70 metre uzunluğunda, üçer şerefeli dört minare yükselir. Yakından uzunlukları dikkat çekmeyen ve kubbeye göre alçak görünen minareler uzaktan bakılınca daha iyi fark edilebilmektedir. Bu minarelerin ikisinin şerefelerine üç farklı yoldan çıkılabilmektedir.

Örtü elemanı olarak kullandığı kubbe ile alt mekânı bütünleştirmede Sinan zirveye ulaşmış ve Selimiye ile evrensel mimari kültüre mesaj vererek büyük bir başarı sağlamıştır. Böylece Selimiye, Sinan'ın mimarlık kariyerinin zirvesi ve belgesi olarak tarihe geçmiştir. Özgün yapısıyla günümüze bozulmadan gelen Selimiye'nin, 1954-1971 yılları arasında taş bölümleri onarılmıştır. 1982-1984 yıllarında ise kalem işi süslemeleri elden geçirilmiştir.

Selimiye Camii'nin yapımı için Mimar Sinan, kentin en değerli ve tarihi eserlerinin en yoğun olduğu bölgeye bakan uygun bir tepeyi seçmiştir. İnşa edildiği dönemde Selimiye bu bakımdan kent dokusuna anlamlı bir katkı sağlamıştır. Kentin silüetine de zenginlik kazandıran Selimiye, Edirne'nin uzaktan algılanmasına olanak sağlayan bir simge anıt niteliğinde olmuştur. Ancak 1970 sonrasındaki çarpık kentleşme ve yoğun yapılaşma sonucu Edirne, Selimiye'nin bu görüntüsünden mahrum kalmıştır.

Selimiye, klasik Osmanlı mimarisinin başyapıtlarından biri olarak 27.06.2011 tarihinde Dünya Mirası Listesine alınmıştır. (Liste Referans No: 1366)

Edirne

Sultan II. Selim Darülhadisi

ZİYARET

Erişim

Selimiye Külliyesi'nde yer almaktadır. Selimiye Camii'ni tam karşımıza alacak olursak sol tarafında yer alan medresedir. İki medreseli bir külliye olduğu için karıştırmamak adına caminin taç kapısını orta noktası olarak belirlemekte fayda vardır. Şu anda Türk ve İslam Eserleri Müzesi olarak kullanılan yapı görülmelidir.

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Selimiye külliyesinin parçalarından ve Selimiye Camii'nin iki medresesinden ilk yapısıdır. Darülhadis, Darülkurra ve Sıbyan Mektebi ile birlikte geniş bir dış avlu içinde taksim edilmişlerdir. Darülhadisin de cami ile birlikte yapıldığı düşünülür. Medrese, Selimiye Darülhadisi olarak bilinmektedir. Darülhadis sözcük anlamı olarak "Hadis öğrenimi veren medrese" demektir. II. Selim de ataları gibi darülhadis yaptırma geleneğini devam ettirmiştir. Bizzat II. Selim tarafından Mimar Sinan'a yaptırılan darülhadis caminin kible yönünde güneydoğuda kendine yer bulmuştur. Caminin solundan devam edip medrese tarafına geçtiğimizde iki bahçe kapısıyla medreseye daha kolay ulaşım sağlama imkanı elde edilmiştir. Bu iki kapı da oldukça sade ele alınmıştır. Yalnız yuvarlak kemerli bu kapıların üzerlerinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. Giriş cephesinde taç kapının iki tarafında yer alan toplam altı pencere masifliği kırmaktadır. Pencerelevler sivri kemerli olarak ele alınmıştır. Sade bırakılan pencere alınlıkları duvardan yükseltilerek hareket oluşturulmaya çalışılmıştır.

Yapıya mukarnaslı ve gösterişli bir kapıdan girilmektedir. Kavsaranın içi boşaltılıp iki taraftan dolgu yapılarak aşağı inmiştir. Kavsaranın altında yer alan giriş kapısı renkli ve yuvarlak mermerdendir. Üzerinde kitabesi bulunmamaktadır. Zarif bir dikdörtgen avlusu olan medresenin etrafı revaklarla çevrilidir. Revakları taşıyan sivri kemerler ve oturduğu kare planlı taşıyıcılara sahiptir. Revakların gerisinde yer alan cepheye bakan pencerelerin üzerleri yuvarlak kemerli olarak ele alınmıştır. Taç kapıdan girdiğimizde avlunun tam karşısında yer alan öğrenci odalarında daha büyük tutulan oda müderris odasıdır. Bu oda içeriden ve dışarıdan almasıık örgülüdür. Girişte yer alan yuvarlak kemer renkli taştan ele alınarak bir hareketlilik verilmeye çalışılmıştır. Oda, kubbeli ve pandantiflidir. İç mekan almasıık örgüden yükselmiştir. Odanın pencereleri sivri kemerli ve yuvarlak kemerli olarak düzenlenmiştir. Odada mukarnaslı kavsaralı bir niş yer almaktadır. Oda nisbeten muntazam kesme taştan ele alınmıştır. Mimar Sinan'ın üslubunu gösteren zarif revak kemerleri ve sütunlar göze çarpmaktadır. Medrese avlusunda küçük bir hazire de bulunmaktadır.

Avlunun etrafında 18 öğrenci odası ve güneybatıda yer alan bir dershane medresesi oluşturur. Medresenin dış cephesi almaşık örgülüken avluya bakan cepheler kagirdir. Müzede, Osmanlı geleneksel el sanatlarına ait meslekler tanıtılmaktadır. Her bir öğrenci odası bir el sanatına ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca çok değerli tarihi objeler de müzede sergilenmektedir. Örnek verecek olursak Edirne'nin yaşadığı acıların bir anısı olan Balkan Savaşları'nda ordu-muza ait bir sancak burada sergilenmektedir.

Süsleme

Yapı oldukça sadedir. Süsleme ögesi diyebileceğimiz kubbe ve taşıyıcı öğelerde yer alan oldukça basit formlu kalem işleridir. Onun dışında almaşık örgülü olan cephelerde tuğlaların değişik istiflenmesiyle hareket elde edilmeye çalışılmıştır.

Yapı Tarihinden

Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde bu yapıdan bahsederken "kurşun kaplı ve kağıt kubbesiyle Edirne'de bulunan en muazzam darülhadistir" der. 1954 yılında büyük bir onarım gören medrese, günümüzde Türk ve İslam Eserleri Müzesi olarak kullanılmaktadır, bundan önce ise bir süre askeri cezaevi olarak kullanılmıştır.

ESER

Selimiye'nin iki medresesinden biridir. Selimiye Darülhadisî olarak da tanınan yapı, Sultan (İkinci) Selim Külliyesinin bir parçasıdır. Medrese, Selimiye Darülhadisî olarak bilinmektedir. Caminin güneydoğusunda yer alan medresenin cami ile birlikte 1569-1575 yılları arasında yapıldığı kabul edilmektedir. Selimiye Külliyesi'nin parçalarından ve Selimiye Camii'nin iki medresesinden ilk yapısıdır. Darülhadisî ve Darülkurra caminin kible duvarı ardında dış avlu içinde yer almaktadır.

Medreseye mukarnashlı bir kapıdan girilmektedir. Dikdörtgen avlusu revaklarla çevrilidir. Avlunun üç yanında yer alan on sekiz öğrenci odası ile güneybatıda bulunan bir dershane oluşur. Medresenin avluya bakan cephe duvarları kesme taştan örülmüştür. Dış duvarları ise almaşık (2 sıra tuğla, 1 sıra kesme taş) teknikle inşa edilmiştir.

20. yüzyılda bir süre askerî cezaevi olarak kullanılmıştır. 1954 yılından sonra köklü bir onarım görmüş olan medrese, günümüzde Türk İslam Eserleri Müzesi olarak kullanılmaktadır.

Edirne Sultan II. Selim Darülkurrası

ZİYARET

Erişim

Selimiye Külliyesi içinde yer alan yapılardan biridir. Külliye'nin iki medresesinden diğeri Darülkurra'dır. Selimiye Camii'nin sağ tarafında yer alır ve günümüzde müze olarak hizmet vermektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlı Selimiye Vakfı Müzesi olarak ziyarete açıktır.

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Selimiye'nin Darülhadis ile birlikte iki medresesinden birini teşkil etmektedir. Darülkurra sözcük anlamıyla Kur'an eğitimi veren yer anlamına gelmektedir. Bu yapıların amacı imam-hatip ve hafız gibi din adamları yetiştirmektir. Darülhadis medresesinin planına büyük ölçüde benzerlik göstermekle birlikte Darülkurra'da odalar ve dersane L biçiminde sıralanmıştır. Yine çok gösterişli bir mukarnaslı kavsaralı bir kapıdan girilmektedir. Kavsaranın altında yer alan kemer ise yine renkli taştan ele alınmıştır. Avlu dört yönden kagirden sivri kemerli revaklarla donatılmıştır. Üstleri kurşun kaplıdır. On bir oda ve bir dershaneden oluşur. Revakların ardında yer alan odaların girişleri oldukça sade bir şekilde ele alınmıştır. Dershane odası Darülhadis'in müderris odasına nazaran daha sade bir durumdadır. Yine diğer müderris odasıyla bir takım ortak özellikleri vardır. Cephelerinde yer alan pencere sayıları ve tasarımları benzerdir. Darülhadis medresesi ile simetrik bir durumda yer alan Darülkurra caminin güneybatı yönünde inşa edilmiştir. Bu medresenin külliye'ye daha sonradan eklenildiği düşünülmektedir. Bazı araştırmacılara göre ise 1590 başlarına tarihlenen bu yapının Mimar Sinan öğrencilerinden Davud Ağa'nın eseri olduğu düşünülmektedir.

Süsleme

Darülhadis'e göre nisbeten daha sade diyebileceğimiz yapı bir takım süsleme öğeleriyle hareket kazanmıştır. Müderris odasında kubbe göbeğinde bulunan geometrik kalem işleri dikkat çekmektedir. Ancak bu kalem işlerinin Osmanlı geç döneme ait olduğu motiflerden anlaşılmaktadır.

Yapı Tarihinden

2006 yılında köklü bir restorasyona giren yapı 2007 yılında ziyarete açılmıştır. Bu yapının özgünlüğünü kaybetmeden bugüne kadar gelebilmiş olması bu yapıyı daha da önemli bir konuma taşımaktadır. Kısmen de olsa günümüzde Osmanlı devrinde yapılan eğitim programı canlandırılarak aslına uygun bir şekilde hizmet vermesi amacı güdülmüştür.

ESER

Selimiye'nin ikinci medresesi olan darülcümrâ, darülcümrâ medresesi ile simetrik bir durumda caminin güneybatı yönünde, arastanın güney ucuna bitişiktir. Darülcümrânın yapım tarihinin 1569-1575 yılları arasında olabileceği kabul edilmektedir. Darülcümrâ dört kenarda dönen revaklarla birlikte iki kol üzerinde L tipinde sıralanan on bir oda ve bir dershaneden oluşur.

Darülcümrâ'nın duvarları kesme taş ve üstü kurşun kaplıdır. Darülcümrâya mukarnaslı ve kemeri renkli taştan bir kapıdan girilmektedir. Avlu dört yönden üstleri kurşun kaplı ve sivri kemerli revaklarla çevrilmiştir. Revakların ardında yer alan odaların girişleri oldukça sadedir.

Dershane Darülcümrâ'inkine nazaran daha sadedir; bazı ortak özellikleri vardır. Cephelerinde yer alan pencere sayıları ve tasarımları benzerdir. Bu medresenin külliyyeye daha sonradan eklenildiği düşünülmektedir.

2006 yılında köklü bir onarım geçirdikten sonra yapı 2007 yılında ziyarete açılmıştır. Özgünlüğünü kaybetmeden bugüne kadar gelen yapı, darülcümrâ'ye göre nisbeten daha sade süsleme öğelerine sahiptir. Dershanenin kubbe göbeğinde bulunan geometrik kalem işleri dikkat çekmektedir. Ancak bu kalem işlerinin geç döneme ait olduğu motiflerinden anlaşılmaktadır.

Edirne Sultan II. Selim Mektebi

ESER

Selimiye Külliyesi'nin bir parçasıdır. Sultan Selim tarafından yaptırılmıştır. Caminin güneybatısında ve Arasta'nın güneydoğusunda bulunmaktadır. Bu yapı hakkında uzmanlar arasında fikir birliği bulunmamaktadır. Mektebin arasta ile birlikte yapılmış olabileceği görüşü ağır basmaktadır. Arasta III. Sultan Murat tarafından Selimiye'ye vakfedilmek üzere Mimar Davud Ağa'ya yaptırılmıştır. Aslında mektep külliyeyle bir bütünlük arz etmektedir.

Kare planlı mektebin önünde iki gözlü ve sivri kemerli bir revakı bulunmaktadır. Beden duvarları tuğla ve taş karışımı almaşık örgülüdür. Bodrum kat üzerinde yükselen dershanenin revakları kubbeye örtülüdür. Dershanenin kuzeydoğu duvarına bir mihrap eklenerek mescit işlevi görmesi sağlanmıştır. Yapının dış cephelerinde tuğladan basit süslemeler görülürken içeride özenli bir işçilik dikkat çekmektedir.

Mimar Sinan'a Ait Olmayan Eserler

Edirne Belediye Binası

ESER

Edirne Belediye binasının inşaatına ait ilk girişim, 1898 yılında belediye başkanlığına seçilen Cezzar Dilaver Bey tarafından yapılmıştır. 1898 yılında temeli atılan şimdiki Edirne Belediye Başkanlığı binası, iki yıl sonra 1900 yılında tamamlanmıştır.

Projesi Edirne Harbiye Okulu'nda öğretmen olup, aynı zamanda belediyenin mühendisliğini de yapan Nazif Akanlar tarafından çizilen belediye binası, 5000 liraya mal olmuş ve paranın tümüne yakın kısmı Edirne halkından varlıklı kişilerin katkılarıyla sağlanmıştır. Aynı yıllarda Kaleiçi semtinin imar planını hazırlamış olan Nazif Akanlar'ın, mevcut su yollarının iyileştirilmesi ve yeni tesisatın yapılmasında üstün gayretleri olmuştur.

Belediye binası, konum olarak tarihsel çekirdek diye tanımlanan Eski Cami, Üç Şerefeli Cami ve Selimiye Camii üçgeninde, kenti ikiye bölen Talat Paşa Caddesinin kuzeyinde yer almaktadır. Kendinden önceki yapılara saygılı, çağının gereksinimlerine yanıt verecek niteliklere sahip, aynı zamanda yönetim binası olduğunu hissettiren mimarisiyle, Edirne Belediye Binası kentteki anıtsal yapılar arasındaki yerini almıştır.

Doğu-Batı ekseninde simetrik olarak planlanmış kare plan etkisi, orta kısımların ifadedeli çıkmalarıyla bozulmuştur. Yığma yapı tekniği kullanılarak bodrum, zemin ve birinci kat olmak üzere üç katlı inşa edilmiştir

Mimar Sinan Caddesi yönünden girilen binanın ön cephesinde kemerle sonlanan yüksek pencereleri, belediye yazısı ve hitap balkonu çarpıcı mimari öğeler olarak tanımlanabilir. 6 mermer basamaklı merdiven ile ulaşılan künkârî ahşap giriş kapısı açıldığında, özgün planı ve estetiği ile üst kata çıkan 33 adet ahşap basamaklı merdivenle karşılaşılır.

Günümüzde giriş katında sağ kolda Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Odası, Hukuk İşleri Müdürlüğü, sol kolda Yazı İşleri Müdürlüğü, Personel ve Eğitim Müdürlüğü, arka kısmında nikah salonu yer almaktadır.

Giriş holünün solunda başkanlık makam odası ve encümen odası, sağında ise başkan yardımcısı odası ve Atatürk odası bulunmaktadır. Meclis toplantıları yine bu katta bulunan meclis salonunda yapılmaktadır.

Edirne Belediye Başkanlığı Binası, inşa edildiği yıllarda, şuandaki bahçesi ve bu bahçe içinde bulunan diğer hizmet binaları bulunmamaktaydı. 1911 yılında belediye binasının yanındaki evler ve önündeki dükkanlar kamulaştırılmış, batı yönündeki küçük bahçe genişletilerek, güneyine o zamanın Sağlık Müdürlüğü binası inşa edilmiştir.

Edirne Belediye Başkanlığı binasını yaptıran Dilaver Bey sanatsever bir kişi olduğu için binanın içinde günümüzde de görülebilen değerli eşya, mobilya ve paha biçilmez sanat eseri tablolar satın almıştır. Ahşap dolaplar, çini sobalar, ünlü ressamlara ait yağlıboya tablolar ve avizeler gibi değerli eserler, beledi-

قادر باشقا
C. DİRNE BARDIY

ŞEHİTLER

ŞEHİTLER

ye binasına estetik değerler katmıştır. Dilaver Bey böylece hem paha biçilmez tablolarla odaları dekore etmiş, hem de belediyeye eşsiz bir koleksiyon kazandırmıştır.

Ulu Önder Atatürk, 21-25 Aralık 1930 tarihleri arasında Edirne'ye yaptığı ziyaretleri sırasında belediye binasında kendisine ayrılan ve şu anda adına düzenlenen "Atatürk Odasında" kalmıştır. Belediye meclis salonu yanında bulunan oda 1978 yılında, dönemin belediye başkanı Güngör Mazlum tarafından düzenlenmiş, tüm eşyalar aynen muhafaza edilerek halkın ziyaretine açılmıştır.

Edirne Belediye Başkanlığı binası, işgal yıllarında bazı devlet adamlarının konaklamak için tercih ettikleri yer olmuştur. Bulgar işgali sırasında, Bulgar Kralı Ferdinand belediye binasında konaklamıştır. Bu süre içinde belediye hizmetleri sanat okulunda sürdürülmüştür. Yunan işgali sırasında da Yunan kralı Konstantin belediye binasında kalmıştır. Sultan Mehmet Reşat da 1910 yılında Edirne'ye yaptığı ziyarette de aynı mekânı kullanmıştır.

Edirne Eski Cami

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Cami muntazam kesme taştan inşa edilmiştir. Caminin avlusu bulunmamaktadır. Camiye üç yönden giriş mevcuttur. Caminin kuzey tarafında bir son cemaat yeri vardır. Burada da cümle kapısı bulunmaktadır. Son cemaat yeri beş gözlüdür. Revakları taşıyan sivri kemerler taş ve tuğladan almasıık örgülükyken revakların oturduğu payeler taştandır. Son cemaat yerinin önünde yer alan büyük bir giriş kapısı da yine muntazam kesme taştan yapılmıştır. Revakların oturduğu kalın kesme taş payelerden ikisinin arasında bir kapı olarak tanzim edilmiştir. Kapının üzerinde iki kitabe yer almaktadır. Devam ettiğimizde taç kapının iki yanında ikişer pencere yer almaktadır. Pencerele dikdörtgen çerçeveli ve sivri kemerli alınlıklara sahiptirler. Beş gözün dördü aynalı tonozla örtülü iken orta göz kubbeli olarak düzenlenmiştir. Bu birimlerin arasında tuğladan kemerler yer almaktadır.

Taç kapı mermerden mukarnas kavsaralıdır. İki yanında yine mukarnaslı mihrap nişleri yer almaktadır. Harim kısmını inceleyecek olursak cami çok kubbeli yapılar grubuna girmektedir. Kare formulu harimin üzerini dokuz kubbe örtmektedir. Kubbeler ortada yer alan dört kalın payeye ve bunlardan devam eden sivri kemerli duvar payelerine oturmuşlardır. Camiye girdiğimizde bizi ilk karşılayan kubbe sekizgen bir formdadır ve ortasında bir aydınlık feneri yer almaktadır. Kubbe tromplara oturmuştur. Oturduğu kasnağın dört yönünde birer pencere yer alır. Girişteki ilk üç kubbeli mekanın altında enine bir konumda hanımlar mahfili yer alır. Bu mahfil daha sonradan camiye eklenmiştir. Aydınlık fenerli kubbenin iki yanında yer alan kubbeler pandantiflere oturmuşlardır. Bu yan kubbelerin altında dışarıyı açılan birer kapı bulunur. Orta mekana gelecek olursak dört kalın payeye oturan yüksekçe bir kubbe yer alır. Kubbeyi taşıyan trompların içleri mukarnas dolguludur. Mihrap önü kubbesi ise Türk üçgenlerine oturmuştur. Mihrabın hizasında yer alan orta sahindaki kubbeler daha yüksek tutulmuştur. Bursa Ulu Camii'ne benzer bir özelliktir. Yanlarda yer alan kubbelerin her biri pandantiflere oturmuştur. Kasnaklarında ve cephelelerinde pencereler yer almaktadır.

Mihrab mermerden mukarnaslıdır. Yine mermerden ele alınan minber Osmanlı devrinin ilk örneklerinden olup paha biçilemez bir güzellikte ele alınmıştır. Taç kapının tam karşısına gelen müezzinler mahfili ahşaptandır ve mermer sütunçelele taşınmaktadır. Mihrabın sol tarafında ise müezzinler mahfiliyle aynı özelliklere sahip diyebileceğimiz hünkar mahfili yer almaktadır. Son olarak minarelerine değinecek olursak son cemaat yerinin sağ köşesinde yer alan tek şerefeli minare camiiyle aynı tarihte yapılmıştır. II. Murat tarafından ekletilen iki şerefeli minare ise son cemaat yerinin solunda camiden ayrı olarak bulunmaktadır.

Süsleme

Dış cephesinden başlayacak olursak harim kısmına zıt bir görünüm olan son cemaat yerindeki almasıık örgü yapıya bir hareket katmıştır. Son cemaat yerinde yer alan aynalı tonozlar ve kubbenin içleri orijinal kalem işleriyle bezenmiştir. Taç kapının iki yanındaki pencerelerin kemer alınlıkları renkli taş geçmeli olup muazzam bir güzelliğindedirler. Taç kapının yine iki yanında sonradan eklenen Allah ve Muhammed yazıları hat yazısıyla yazılmıştır. Taç kapiya gelecek olursak mermerden mukarnas kavsaralı olan kapının kavsarası iki yandan sarkıt şeklinde aşağı inmektedir. Böylelikle taç kapi daha da vurgulanmıştır. Caminin içinde hiçbir yer boş bırakılmadan kalem işleriyle bezenmiştir. Kub-beler, pandantifler, tromplar, Türk uçgenlerinin yüzeyleri dahi bitkisel ve geometrik kalem işleriyle bezelidir. Ortada yer alan kubbenin mukarnas dolgulu trompları boş bırakılmadan kalemişleriyle kaplanmıştır. Kubbeler arasında geçiş sağlayan sivri kemerli açıklıklar kırmızı beyaz şeklinde çifte renkli olarak düzenlenmiştir. Kubbeleri taşıyan kalın payelerde ve duvarların alt hizasında sonradan eklenen hat yazıları bulunmaktadır. Bunlar hakkında ihtilafli görüşler bulunmaktadır. Sonradan eklendiği için tarihi bir özgünlüğü olmayan yazıların kaldırılmasının caminin uhreviyetini kuvvetlendirebilir diye düşünceler de bulunmaktadır.

Yapı Tarihinden

Halk arasında Ulu Cami diye bilinen ve Evliya Çelebi'nin de bu yapıdan bahsederken Ulu Cami olarak bahsetmesi caminin büyüklüğünden ileri gelmektedir. Osmanlı Devleti'nin Edirne'deki en eski ve abidevi yapısı olan bu camiye bu özelliğinden dolayı Eski Cami de denilmektedir. İnşaati Emir Süleyman Çelebi tarafından başlatılan cami devamında Musa Çelebi tarafından devam ettirilmiş sonunda ise Çelebi Sultan Mehmet tarafından bitirilebilmiştir. Yapı bir külliyeinin parçası olmakla birlikte ayakta sağlam kalabilen de tek yapısıdır. Cami, medrese, bedesten, muvakkıthane ve sebilden meydana gelen geniş

bir külliye olarak yapılmıştır. Caminin batısında yer alan kitabede iki ustanın ismi zikredilmektedir. Konyalı Hacı Alaeddin ve kalfası olan Ömer İbn-i İbrahim isimleri kitabede yazmaktadır. II. Murat tarafından Edirne'ye davet edilen Hacı Bektaş-ı Veli'nin vaaz verdiği vaaz kürsüsü ona hürmeten tekrardan kullanılmamıştır. Halkın nazarında orası bir makam olarak kabul edilmiştir. I. Mahmut ve Sultan Abdülaziz zamanlarında cami onarım geçirmiştir. Caminin, son cemaat yerinin bitişiğinde yer alan abdest alma yerindeki musluklardan kışın sıcak su akacak bir düzene sahip olduğu bilinmektedir. Külliye diğer birimleri çok önceden ortadan kalktığı için haklarında bir bilgiye sahip değiliz. Eski Cami, çok kubbeli yapılar grubuna girmesi hasebiyle Bursa'daki Ulu Cami, Manisa'daki Muradiye Cami, İstanbul'daki Piyale Paşa Camilerine benzerlik göstermektedir. Harim içinde yer alan kadınlar mahfilinin ise 1612 yılında Filibeli Ramazan Ağa adında bir hayırsever tarafından yaptırıldığı bilinmektedir. Tarihi birkaç kaynaktan bu camiyle ilgili detaylar paylaşarsak öncelikle Evliya Çelebi'nin Edirne seyahati sırasında bu camiyle ilgili kible tarafında güzel sesli kuşlar ve güzel kokulu zengin çiçeklerle dolu bir bahçe bulunduğunu ve gül, sümbül, nergis, zambak mevsiminde bunların cemaat saflarının arasına dizildiğini ve cami havasının güzel kokularla tazelendiğini zikretmektedir. Dr.Rıfat Osman Bey ise söylediğimiz gibi kış aylarında hususi bir tertibatla musluklardan sıcak su aktıldığını yazmaktadır.

ESER

Eski Cami, Türkiye'nin Edirne ilinin merkezinde yer almaktadır. Edirne'de özgün durumu ile günümüze ulaşmış en eski cami olarak da bilinir. Yapımı Emir Süleyman Çelebi tarafından 1403'te başlatılan cami, Çelebi Sultan Mehmet tarafından 1414 yılında tamamlanmıştır. Caminin yan kapısı üzerindeki kitabeye göre mimarı Konyalı Hacı Alaeddin, kalfası ise Ömer İbn-i İbrahim'dir.

Halk arasında Ulu Cami olarak da bilinen yapıya, Osmanlı Devleti'nin Edirne'deki en eski yapısı olmasından dolayı Eski Cami denilmektedir. Eski Cami, çok kubbeli yapılar grubuna girmektedir. Babaları Yıldırım'ın Bursa'da yaptırdığı Ulu Cami, bu türün en olgun örneği kabul edilmektedir.

Kare planlı harimin üzerini dokuz eşit kubbe örtmektedir. Kubbeler ortada yer alan dört kalın ve beden duvarlarına gömülü 12 payeye oturmaktadır. Orta eksenindeki kubbeler, mihrap önündeki prizmatik üçgenli, bunun önünde mukarnaslı tromplu, girişteki aydınlık fenerli kubbe düz tromplu olarak çeşitli, yandaki kubbeler ise normal pandantiflidir.

Kalın payeler ve nispeten alçak kubbelerle karanlık ve ağır bir mekân etkisi bırakır. İçerideki ağır arkaik mimari, dışta son cemaat yeri ile biri tek, diğeri iki şerefeli olan minareleriyle de hissettirir. İçeride sonradan yapılan Barok dekorlar, caminin arkaik atmosferine aykırı düşmektedir.

Avlusu bulunmayan cami büyük kesme taşlardan, kuzey tarafında beş gözlü son cemaat yeri ise almaşık (taş ve tuğla) teknikte inşa edilmiştir. Buradaki giriş 18. yüzyıl yapısıdır. Mermer portalin mukarnası ve bunun üzerindeki büyük kitabesi etkileyicidir. Renkli kemer taşları ve palmet süslemeleriyle caminin batıdaki yan kapısı özgündür.

I. Mahmut ve Sultan Abdülaziz zamanlarında onarım geçiren caminin girişindeki enine bir kadınlar mahfili 1612 yılında Filibeli Ramazan Ağa adında bir hayırsever tarafından yaptırılmıştır. Kentin en merkezî yerinde bulunan Eski Cami, her zaman ilgi çekmiş, yerli ve yabancı kalabalık turist gruplar tarafından ziyaret edilmiştir.

Edirne Muradiye Camii

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK**Plan ve Strüktür**

Erken Osmanlı devrinde oldukça sık kullanılan ters T planına sahiptir. Yan birimler tabhane olarak kullanıldığından tabhaneli camiler sınıfına da girmektedir. Caminin büyük bir avlusu vardır. Avluya üç yönden kapılarla girilmektedir. Ancak güney yöndeki kapı abidevi bir görünümüne sahiptir. Asıl giriş de bu kapıdan sağlanmaktadır. Kapının üzerinde kitabe yeri ise boştur. Kapının yanında muntazam bir çeşme yer alır. Cami bir külliyein parçasıdır ancak yapılarından hiçbir eser ayakta kalmamıştır. Yalnızca mevlevihanenin zemin planı görülebilmektedir. Cami muntazam kesme taştan inşa edilmiştir. Kuzey-güney yönünde arka arkaya iki kubbeli yanlarda tek kubbeli tabhane mekanları yer almaktadır. Caminin önünde beş gözlü bir son cemaat yeri bulunmaktadır. Kuzey tarafında tek şerefeli bir minareye sahiptir. Her cephede ikişer sıra pencere yer almaktadır. Alt sıradaki pencereler dikdörtgen çerçevesi ve sivri kemerli alınlıklıdır. Üst sıradaki pencereler daha küçük ve sivri kemerli formdadır. Ana kubbe yüksek bir kasnağa oturmuşken tabhane birimlerinin kubbeleri alçak bir kasnağa oturmuştur. Ana kubbenin kasnağında dört pencere yer alır. Caminin önünde bir çokgen şadırvan yer almaktadır.

Son cemaat yeri ise beş gözlü olup kalın payelerle taşınmaktadır. Payeler sivri kemerleri taşımaktadır. Beş gözün en dış tarafındaki iki gözün kemerleri alması örgüden yuvarlak kemerlidir. Gözler aynalı tonozlu iken orta göz kubbelidir.

Farklı bir uygulama olarak Türk üçgenlerine oturmuştur. Taç kapı mukarnas kavsaralıdır. Taç kapının iki yanında nişler yer almaktadır. İçeri girdiğimizde sağ ve solda sivri kemerli açıklıklar vardır. Sağdaki kapı olarak düzenlenmişken soldaki çeşme olarak ele alınmıştır. Girişin üzerinde bir üst mekan vardır. Aydınlık fenerli kubbe Türk üçgenlerine oturmuştur.

Kasnağında pencereler bulunur. Buradan iki yandaki tabhane birimlerine geçilir. Bütün birimler sivri kemerli açıklıklarla diğer birimlere açılırlar. Ana kubbe ye açılan sivri kemerlerin bitiminde birer mihrap nişi yer almaktadır. Ana mekan çini süslemeleriyle muhteşem bir güzellik sergilemektedir. Mihrap çinilerle bezenmiştir. Mihrabın sağ tarafında ise ahşaptan bir minberi bulunmaktadır.

Süsleme

Dış cephesini inceleyecek olursak oldukça sade ancak anıtsal bir görünüme sahip olan cami ile karşılaşırız. Alt sıra pencerelerde ve kubbe kasnaklarında yer alan pencerelerin sivri kemerlerinin renkli taş işçiliğine sahip olması görülebilen tek hareket diyebiliriz. Son cemaat yerine geldiğimizde oldukça masif bir plan bizi karşılamaktadır. Ortadaki göz kubbeli ele alınıp Türk üçgenleri yardımcı öge olarak kullanılmıştır. Aynalı tonozlu yan birimler ve kubbeli orta mekan sade bırakılmıştır. Son cemaat yerinde duvarda yer alan hat yazılarının herhangi bir tarihi özelliği yoktur. Taç kapı mukarnas kavsaralı abidevi bir görünümüdür. Taç kapının iki yanında yine mukarnas dolgulu mihrap nişleri yer alır. Minare ise çokgen gövdeli olup şerefesinin altı sade bırakılmıştır.

Caminin içine girdiğimizde ilk dikkati çeken duvarların beyaz bir sıvayla kaplı olmasına rağmen yer yer üzerleri kapatılmamış olan kalemişi süslemelerdir. Cepheler bundan ötürü sade diyebileceğimiz bir görünümüdür. Yalnız ana mekan oldukça süslemelidir. Duvarların kalemişleriyle boş yer bırakılmadan bezendiği görülebilmektedir. Alt kısımda belirli bir hizaya kadar çiniler bulunmaktadır. Sır altı tekniğinde döneminin en nadide örneklerinden sayılan mavi ağırlıklı geometrik ve bitkisel formlu çiniler muazzam bir güzelliktedir. Bu çini süslemeler İznik çini işçiliğinin ulaştığı noktayı gözler önüne sermektedir. Çok nadir bir özellik olan çini bezemeli mihrap göz alıcıdır. Mukarnas dolguları dahi çinilerle kaplanmıştır. Etrafını çevreleyen bordürler dahi çini süslemelidir. Mukarnasın üzerinde yer alan kitabe yine İznik çinisinden ileri gelmektedir. Bursa Yeşil Cami'deki çini süslemelerden sonra en muhteşem süslemelerin burada yer aldığı kabul edilir. Mihrabın sağ tarafında ise ahşaptan ince işçilikli bir minber yer alır.

Yapı Tarihinden

Cami, mevlevihane, çeşme, imaret ve mektepten oluşan külliyyeden günümüze tam olarak cami gelebilmiştir. II. Murat tarafından Mimar Şehabettin'e yaptırıldığı düşünülür. Mihrabın batısında yer alan bir taşın Kabe Taşı olarak ün salmasından dolayı burası Edirne halkı tarafından Eski Cami'den sonra en çok ziyaretçi çeken mekandır. Caminin minaresinin ilk yapıldığında çinilerle kaplı iken 1752 yılında bir depremde yıkılıp II. Mahmut tarafından çokgen planlı bir minarenin yaptırıldığı bilinmektedir. Bu yapılan minare 1957 yılındaki bir depremde tekrar yıkılmıştır ve sonrasında şu anki minare dikilmiştir.

ESER

Muradiye Camii Muradiye Mahallesi'nde Sarayıçı'ne egemen bir tepeye Sultan II. Murat tarafından yaptırılmıştır. Yan mekânlı (zaviyeli-kanatlı) camilerin en seçkin örneğidir. Yan birimler tabhane olarak kullanıldığından tabhaneli camiler sınıfına da girmektedir. Merkezde bulunmasından dolayı, şehrin diğer gezi-lecek noktalarına oldukça yakındır.

Edirne'nin en önemli dini yapılarından biri olan Muradiye Camii, Mimar Si-nan'ın eseri Selimiye Camii gibi en çok ziyaretçi çeken eserlerin başında gelir. Cami dış görünüşünün yalnlığına karşın, iç süslemesi yönünden 15. yüzyıl Os-manlı sanatının dikkat çeken yapıtlarındandır.

Caminin büyük bir avlusu vardır. Avluya üç yönden girilmektedir. Ancak güney yöndeki kapı abidevi bir görünüme sahiptir. Asıl giriş de bu kapıdan sağlanmak-tadır. Dıştan oldukça sade görünen cami düzgün kesme taştan inşa edilmiştir. Caminin önünde beş gözlü bir son cemaat yeri de masif taş yapıldır. Kuzey-güney yönünde arka arkaya iki kubbeli, yanlarda tek kubbeli eyvanlar-dan ibaret yalın bir plana sahiptir. Prizmatik üçgenler üzerine oturan ortadaki yüksek kubbenin aydınlık feneri vardır.

Mihrap ve yan duvarlarını kaplayan çiniler, Türk çini sanatının üstün nitelikli örnekleri arasında yer alır. Bunun yanı sıra büyük kemerin iç yüzü ile duvarların yukarısında ortaya çıkarılan eski kalem işleri, türünün en kaliteli örneklerinden sayılır. Renkli sır tekniğinde ve mozaik üslubunda olan anıtsal mihrabı başlı başına bir başyapıttır. Muradiye çinileri, Bursa Yeşil Cami'deki çinilerden sonra en değerli örnekler kabul edilmektedir. Kuzey tarafında tek şerefeli bir minareye sahiptir.

Taşlık Mahmut Paşa Cami

YAPI TÜRÜ

Cami

YAPIM YILI

...

ZİYARET

Erişim

Edirne şehir merkezinde yer alan cami Üç Şerefeli Cami ve diğer selatin camilerine yürüme mesafesindedir. Defterdar Mustafa Çelebi Camii'nin yolu üzerindedir.

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

1473 yılında yapılan camiyi Mimar Sinan'ın sonradan onardığı tahmin edilir. Yapıya ait çok bilgiye sahip değiliz, Nisbeten aslını koruyan bir yapı diyebiliriz.

Uzun süre yıkık durumda kalan eser unutulmaya yüz tutmuştur. 1942 yılında temellerine kadar yıkık olduğu bilinen yapının 2006 yılında restitüsyon projesi çizilmiş 2007 yılında da tekrar inşa edilmiş ve ibadete açılmıştır.

Bahçe içinde konumlanan kare planlı ve sekizgen kasnağa oturan bir kubbeye sahip olan cami tek minareli ve tek kubbelidir. Kubbeye geçiş pandantiflerle sağlanmıştır. Kible duvarı ve yan cephe duvarlarının alt bölümlerinde ikişer, Üst bölümlerinde ise üçer adet pencere bulunmakta, Her cephede beş pencere yer almaktadır. Bu pencereler sivri kemerli formdadır.

Caminin üç gözlü bir son cemaat yeri vardır, Son cemaat yerindeki revakların örtüsü aynalı tonozdur. Ortada bulunan silmelerle çerçevesiz harime geçişi sağlayan taç kapı oldukça sadedir.

İki tarafında birer mihrap nişi bulunmaktadır. Harim kısmına girdiğimizde kubbe yüksek bir kasnağa ve pandantiflere oturmaktadır. Son onarımlarla eklendiği anlaşılan mahfil ahşaptan minber ise mermerdendir.

Süsleme

Yapının neredeyse hiçbir süsleme ögesi yoktur. Yalnız birkaç hareket sağlayacak formlar vardır. Son cemaat yerinde revakları taşıyan kemerler renkli taş işçiliğine sahiptir. Cümle kapısının iki yanında yer alan mihrapçıklar diimli kemerlidir.

Yapı Tarihinden

Cami birçok talihsiz durum yaşadığından dolayı onarımlarla ayakta kalarak günümüze kadar ulaşmıştır. Asıl adı Mahmut Paşa Camii'dir. Ancak günümüzde bulunduğu yerden dolayı Taşlık Camii olarak da tanınmaktadır. Banisi Fatih Sultan Mehmet'in sadrazamlarından Veziri Azam Mahmut Paşa'dır. Cami 1473 tarihinden sonra Mimar Sinan tarafından onarıldığı varsayılmaktadır.

1752 yılı depreminde hasar gören cami, 1930'lu yıllara harap durumda ulaşmış; Sonrasında kadro dışında bırakılarak uzun yıllar çevresel koşullara terk edilmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 2007 yılında biten restorasyon çalışmaları sonucu bugünkü görüntüsüne kavuşmuştur.

Edirne Üç Şerefeli Camii

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Kareye yakın dikdörtgen planı caminin harimi dikdörtgendir ve harim kısmından daha büyük bir avludan oluşur. Avlusu dört yandan revaklıdır ve ortada şadırvanı mevcuttur. Avlunun dört köşesinde birer minare bulunur ve avlu üç yönden girişlidir. Osmanlı mimarisinde prototip olarak kabul edilen cami şadırvanlı avlusuyla oldukça önemli bir yere sahiptir. Batı, kuzey ve güney yönünde avluya giriş kapılarından batıda yer alan çok gösterişlidir. Bu kapının gövdesi mermerdendir ve cepheden öne çıkmıştır. Kuzey kapısı bu kapıya nazaran daha sade ele alınmıştır. En sade kapı ise güneyde yer alan kapıdır. Revaklı avlu yirmi iki birimden meydana gelmiştir. Son cemaat yeri ise yedi birimli olup yine hepsi kubbeyle örtülüdür yalnız taç kapının en solunda yer alan birim çapraz tonozla örtülmüştür. Bu birim hariç kubbelerin birimlerinin hepsi çokgen bir kasnağa oturmuştur ve taşıyıcı öge olarak pandantifler kullanılmıştır. Son cemaat yerini taşıyan sütunlar diğerlerinden daha kalın tutulmuştur. Son cemaat yerinde yine en sağ ve en soldan bir önceki kubbeler elips kubbedir. III. Mustafa zamanında bir depremde buranın üzerine yıkılan minareden sonra bu bölüm tekrar inşa edilmiştir. Dönem özelliği olarak da bu iki kubbe eklenmiştir. Ayrıca taç kapının iki tarafında birer küçük giriş daha yer alır. Bu Barok kubbe diyebileceğimiz birimlerin altında yer alır. Taç kapının iki tarafında birer mihrap nişi yer alır. Revakların gerisinde yer alan cephelerde çift sıra pencere düzeni vardır. Son cemaat yeri diğer revaklardan daha yüksek tutularak bir hareket elde edilmek istenmiştir.

Avlunun ortasında ise çokgen formu bir şadırvan yer almaktadır. Son cemaat yerinin ortasında yer alan taç kapıya bakacak olursak oldukça yüksek tutulmuştur ve silmelerle kuşatılmıştır. Harimi inceleyecek olursak ana kubbe 24,10 metre çapında iki tarafında yer alan ikişer kubbe de 10,50 metre çapındadır. Ana kubbeyle bu yan kubbeler arasında yer alan koltuk kubbelerine mukarnas dolgusu yapılmıştır. Bu cami planına mihrap önü kubbeli bir form da diyebiliriz. Kubbe altı ayağa oturur, bu fil ayaklarından duvarlara kemer atılmış ve altıgen bir alan oluşturulmuştur. Ana kubbe pandantiflere yüksek bir kasnak aracılığıyla oturmuştur. Her pandantifte iki mukarnas sarkıtı yer alır. Kubbe eteğini ise Türk üçgenleri dolaşır. Kasnakta pencereler yapıyı aydınlatmaya yardımcı olmaktadır. Küçük kubbelerle ana kubbe arasındaki yastık kubbeler dediğimiz gibi mukarnas dolguludur. Mihrap tarafında yer alan sağdaki küçük kubbe dilimlidir ve pandantiflere oturmuştur. Pandantifler mukarnas dolguludur. Sağda yer alan diğer kubbe normal bir kubbe olup tromplar dilimli olarak ele alınmıştır. Sol tarafa geçecek olursak mihrap tarafında yer alan kubbe sade ele alınmış olup mukarnaslı pandantiflere oturmaktadır. Son cemaat yerindeki diğer kubbe çokgen olup tromplara oturmuştur. Mihrap ve minbere değinecek olursak ikisi de mermerden ele alınmıştır.

Süsleme

Avluya girişte kullanılan üç kapıdan batıda olan kapı o yönde bulunan çarşıdan dolayı daha gösterişli tutulmuştur. Muntazam bir işçilik gösteren beyaz mermer kapının kütlesi cepheyi hafif taşmaktadır. Köşelerinde nişler, renkli taş döşemeleri ve bitkisel süslemeli oldukça dikkati çekmektedir. Avluya girdiğimizde son cemaat yerinin açıldığı taç kapı mukarnas dolgulu abidevi bir gösteriştir. Kapının etrafını dolaşan silmeler, köşelerinde yer alan yine mukarnas dolgulu nişler olsun kapıyı zenginleştirmektedir. Kapının üzerinde yer alan asıl mukarnaslı kavsara dolgusu ise aşağı sarkıt oluşturarak abidevi bir görünüm sunmaktadır. Kavsaranın yukarısında ise sülüs ve küfi yazılı inşa kitabesi bulunmaktadır.

İçeriye girdiğimizde mermer mihrap ne kadar sade bir görünüme sahip olsa da silmelerle göze hitap etmektedir. Mermerden ele alınan minber de aynı şekilde süslemesiz düzenlenmiştir. Ancak ahşap bir işçiliğe sahip olan vaaz kürsünün alt bölümü küçük kemer açıklıklarıyla düzenlenmişken üst tarafında geometrik geçmelerle bezenmiştir.

Caminin dört minaresi dahi süsleme açısından bulunamayacak zenginlikler vaat etmektedir. İlk yapılan minare olan ve camiye adını veren Üç Şerefeli Minare'nin kaidesinin etrafı silmelerle düzenlenmiş ve Bursa kemerleriyle bezenmiştir. Gövdesi ise kırmızı taştan zikzaklarla çevrilidir. Ayrıca bu minarenin diğer önemli bir özelliği de 76 metre uzunluğuyla döneminde en uzun minare olmasıdır. Diğer ve ikinci yapılan minare olan Baklavalı Minare Fatih Sultan Mehmet tarafından Peykler Medresesi yapılırken camiye eklenmiştir. Gövdesi kırmızı ve küfeki taşından karelerle bezeli olan minare iki şerefeli inşa edilmiştir. Burmalı Minare olarak ün yapan çevresini saran kırmızı beyaz kaval silmelerinden alan minare tek şerefelidir ve III. Mustafa tarafından restorasyon sırasında ekletilmiştir. I. Ahmet tarafından ise Yivli Minare olarak ün salmış minare eklenmiştir. Caminin içinde yer alan süslemelere bakacak olursak neredeyse hiç boş yer bi-

rakılmamıştır. Kubbeler olsun onları taşıyan tromp ve pandantiflerin yüzeyleri boş yer bırakılmadan bezenmiştir. Yastık kubbelerinin içleri dahi boş yer bırakılmadan doldurulmuştur. Ana kubbe olsun küçük kubbeler olsun eteklerinde hat yazıları dolanmaktadır. Revaklı avlunun kubbelerinin içlerinde kalemişi süslemeleri bulunur. Yapının tüm süsleme programı asimetrikidir. Her kubbenin içinde yer alan süsleme farklıdır. Revakları taşıyan kemerler renkli taştan inşa edilmiştir. Avlunun pencerelerinin avlu yüzeyine bakan tarafında pencere alınlıkları renkli taş geçmelidir. Taç kapı ise mermerden mukarnas dolguludur. Mukarnas büyük bir sarkıt yaparak aşağı inmiştir.

Yapı Tarihinden

II. Murat tarafından inşa ettirilen cami, medrese, mektep, sebil, çeşme ve hazireden oluşan bir külliyein parçasıdır. Mimarlar ise Usta Muslihiddin ve Mimar Şehabettin'dir. Usta Müslihiddin aynı zamanda Rumeli Hisarı'nın da mimarıdır. Mimar Şehabettin ise onun öğrencisi ve uygulayıcısıdır. Cami 1712 yılında depremde büyük hasar görmüştür. Sonraki iki yılda III. Mustafa tarafında restore ettirilmiştir. Yapı Osmanlı'nın mimari açıdan ilklerini bünyesinde barındırmaktadır. Cami, merkezi plana geçiş açısından önemli bir denemedir. Mihrap aksi pramidal olarak yükseltilerek bir hareket elde edilmiştir. Bu yapı Mimar Sinan için altı ve sekiz destekli camilerine prototip diyebileceğimiz bir konumda olduğu için Osmanlı mimarisi açısından önemli bir yere sahiptir.

ESER

Kent merkezinde yer alan Üç Şerefeli Cami 1443-1447 yılları arasında, Sultan (İkinci) Murat tarafından yaptırılmıştır.

Erken dönem Osmanlı cami mimarisinde merkezi kubbenin önemli bir aşamasını sergileyen Üç Şerefeli, klasik dönemin en büyük hazırlayıcısı olmuştur. Altıgen şemalı caminin 24 metre çapındaki kubbesi, altı ayak üzerine oturtulmuştur. Ayakların ikisi kible duvarına, ikisi caminin kuzeydeki beden duvarına gömülmüştür. Açıkta kalan diğer iki ayak ise camiye enine genişletmiştir. Taban planının enlemesine gelişmesi sonucu oluşan yan mekânlar da ikişer kubbeyle örtülmüştür.

Edirne Üç Şerefeli Camii'nin sahip olduğu revaklı avlu da Osmanlı mimarisinde ilk kez ortaya çıkmıştır. Avlusu dört yandan revaklıdır ve ortada şadırvanı mevcuttur. Revaklı avlu yirmi iki birimden meydana gelmiştir. Avlunun dört köşesinde birer minare bulunur ve avlu üç yönden girişlidir.

İçeride sade bir görünümüne sahip mermer mihrap ve minber vardır. Ancak ahşap bir işçiliğe sahip olan vaaz kürsünün alt bölümü küçük kemer açıklıklarla düzenlenmişken üst tarafı da geometrik geçmelerle bezenmiştir.

Caminin dört minaresi avlunun dört köşesine yerleştirilmiştir. İlk yapılan ve camiye adını veren üç şerefeli minarenin kaidesi silmeler ve Bursa kemerleriyle bezenmiştir. Gövdesi ise kırmızı taştan zikzaklarla çevrilidir. Ayrıca bu minarenin diğer önemli bir özelliği de 76 metre uzunluğuyla döneminde en uzun minare olmasıdır. Diğer ve ikinci yapılan minare olan Baklavahı Minare Fatih Sultan Mehmet tarafından Peykler Medresesi yapılırken camiye eklenmiştir. Gövdesi kırmızı ve küfeki taşından karelerle bezeli olan minare iki şerefeli inşa edilmiştir. Burmalı Minare olarak ün yapan çevresini saran kırmızı beyaz kaval silmelerinden alan minare tek şerefelidir ve III. Mustafa zamanında yapılan onarımda eklenmiştir. Yivli minare ise Birinci Ahmet tarafından eklenmiştir. Caminin içinde bol miktarda süslemelere yer verilmiştir. Kubbeler ve onları taşıyan tromp ve pandantiflerin yüzeyleri boş yer bırakılmadan bezenmiştir. Ana kubbe ile birlikte küçük kubbelerin eteklerinde hat yazıları vardır. Revaklı avlunun kubbelerinin içleri de kalem işi süslemelidir.

Edirne Büyük Sinagogu

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Bir avlu içinde üç yapıdan oluşan bir mimari fonksiyona sahiptir. Büyük Sinagog, sol tarafındaki midraş ve arkada yer alan idari binadan oluşur. Midraşın özelliği eğitim verilen bir yapı olmasının yanında cemaat az olduğu zamanlar burada ibadet edilebiliyor olmasıdır.

Ana ibadet mekanına üç kapıdan girilmektedir. İbadet mekanı üç nefli bir bazilikal plandadır. Üstte bir galeri katı bulunmaktadır. Bu üç nefli düzen dışarıda ya da taşınarak iç plan dışı yansıtılmıştır. Yan nefler çapraz tonozla örtülmüştür. Girişte beşik tonozlu örtü yer almaktadır. Ortada ise her parçasında birer pencere olan çapraz tonoz yer alır. Asıl ibadet mekanının üzeri ise yine beşik tonozlu ele alınmıştır.

Süsleme

Süsleme programı oldukça geniştir ancak aynı formlar tekrar edilmiştir. Genel olarak mavi ve sarı renkler hakim olmakla birlikte çiçek motifleri sıkça tekrar edilmiştir. Galeri katının korkulukları pembe ve geometrik formlarla düzenlenmiştir.

Yapı Tarihinden

İspanya ve Portekiz'den Osmanlı Devleti'nin kurtardığı Yahudi cemaat Edirne'de sayısı ondördü bulan sinagog inşa etmiştir. O sinagogların hepsi 1905 yılının Ağustos ayında tarihe "Tarih-i Kebir" olarak geçen büyük Edirne yangınında yok olmuştur. 6 Ocak 1905 yılında yanan sinagogların yerine padişahın fermanıyla bu sinagogun yapılmasına izin verilmiştir.

Sinagogun maliyeti için Rusya, Almanya ve Macaristan başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesinden yardım toplanmıştır. Büyük Sinagog, Fransız mimar France Depre'nin eseridir. Yapı 1907 yılında "Kal Kados ha Godal" yani Kutsal Büyük Havra adıyla ibadete açılmıştır. İsrail'in kurulmasıyla birlikte Yahudi göçü veren şehirde sinagog kendi haline bırakılmıştır. Ancak sinagog 1983 yılına kadar cemaat tarafından kullanılmaya devam etmiştir.

1988 yılında Filistinli bir gence yapılan eziyetin görüntüleri yayıldıktan sonra sinagog tahrip edilmiştir. Devamında cemaatsiz kalan sinagog 1995 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir. Ancak bazı talihizlikler sebebiyle 2000 yılına kadar harap halde kalmıştır.

ESER

Sivil mimarinin görkemli örneklerinden birisi de sinagog binası. 1492'de II. Bayezid'in fermanı ile İspanya ve Portekiz'den gelip Edirne'ye yerleştirilen Yahudiler için yapılmıştır. Edirne'nin Kaleiçi bölgesindeki Yahudi Sinagogu, 1903 yangınında tahrip olunca 1906'da padişah fermanı ile Yahudilerce kutsal kabul edilen Büyük Sinagog inşa edilmiştir.

1905 yılının Ağustos ayında vuku bulan büyük Edirne yangınında yanan sinagogların yerine padişahın fermanıyla bu sinagogun yapılmasına izin verilmiştir. Sinagogun maliyeti için Rusya, Almanya ve Macaristan başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesinden yardım toplanmıştır. Büyük Sinagog, Fransız mimar France Depre'nin eseridir.

Sinagogun onarımında iç duvarlar kalem işleri ile süslenmiştir. Genel olarak mavi ve sarı renklerin hâkim olduğu iç süslemelerde biraz abartıya kaçılmıştır. Galeri katının korkulukları pembe ve geometrik formlarla düzenlenmiştir. Onarımın tamamlanmasından sonra ziyarete açılan sinagog, yerli ve yabancı turistlerin ilgi odağı hâline gelmiştir.

II. Beyazıd Külliyesi- Edirne Sağlık Müzesi (Darüşşifa)

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Külliyeye, Tıp Medresesi (Medreset-ül Etibba) ve Darüşşifa'nın çevresine yerleştirilmiştir. Medresenin, tıp medresesi olduğu konusunda ihtilaflar bulunsa da Evliya Çelebi'nin buradan bahsederken burada eğitim gören öğrencilerin dertlere deva bulmak için çalıştığına değinmiştir. Medrese planına değinecek olursak; darüşşifanın sağında yer alır ve avlunun üç yönünü medrese odaları çevirmektedir. Medresede toplam 18 öğrenci odası ve bir dersane bulunmaktadır. Dershane giriş kapısının karşısında yer almaktadır. Avluyu revaklar çevrelemektedir. Avlunun ortasında ise bir şadırvan bulunmaktadır. Planı ana bir kubbe etrafında gelişen birimler ve ona açılan art arda iki avludan oluşur. Girişte yer alan birinci avludan başlayacak olursak; kuzey-güney doğrultusunda gelişip iki yandan revaklı bir avludur. Bu avluda daha çok işlevsel binalar tanzim edilmiştir. Girişin tam karşısında ikinci avluya geçiş yer almaktadır. Bu avlu diğerinin aksine enine dikdörtgen bir plana sahiptir. İki tarafında birer sofa yer almaktadır. Bu sofalardan ilacların saklandığı depolara geçilmektedir. Asıl mekana ortadaki kapıdan geçeriz. Burası altıgen bir avludan ileri gelir ortada aydınlık fenerli bir kubbeye sahiptir. Bu altıgenin etrafında altışar yazlık eyvan yer alır. Bunlardan da odalara geçilmektedir. Yapının güneyinde yani taç kapının karşısındaki mekanın mescit olduğu ya da müzik odası olduğu yönünde görüşler bulunmaktadır.

Süsleme

Bir sağlık kuruluşu olarak planlandığından oldukça sade ele alınmıştır. Çok nadir süsleme diyebileceğimiz birkaç öğeye değinirsek; medrede yer alan kemerlerin renkli taş işçiliğine sahip olması göze hitap etmektedir. Darüşşifada ise kubbenin eteğini dolaşan mukarnas süslemesi ve taşıyıcı öğelerin içlerinin mukarnas dolgusuna sahip olması nadir süsleme programlarıdır.

Yapı Tarihinden

İstanbul başkent olduktan sonra dahi önemi hiçbir şekilde yitirmeyen Edirne padişahların her zaman gözdesi olmaya devam etmiştir. Kaynaklarda II. Bayezid'in 1484 yılında Kili ve Akkırman seferlerine çıkmadan önce orduyu son bir kez düzenlemek amacıyla Edirne'ye geldiğinde halkın bir sağlık merkezine ihtiyacı olduğunu öğrenir. Böyle bir ihtiyaç Edirne'nin bir ticaret yolu üzerinde yer almasından ileri gelmektedir. Bunlara göre II. Bayezid buraya bir darüşşifa yapılmasını emretmiştir. 25 Mayıs 1484 yılında ilk temeli padişah kendisi atmıştır. Külliye dört yıl gibi kısa bir sürede bitirilerek devletin büyüklüğü ortaya konulmuştur. Yapının mimarı olarak kesin bir isim bilinmemesine rağmen Mimar Hayrettin öne çıkar. Kendisi Mimar Sinan'dan önce Osmanlı'nın en önde gelen mimarıdır. Türklerin ileri derecede akıl hastalarını tedavi etmek için uyguladığı metod olan müzikle tedavi burada uygulanmaktaydı.

Edirne Karaağaç Tren Garı

ESER

Karaağaç Tren İstasyonu Edirne'nin Karaağaç kasabasında bulunan ve İkinci Abdülhamid devrinde yaptırılan tren istasyon binasıdır. Karaağaç Tren Garı Mimar Kemalettin Bey'in Şark Demiryolları Şirketi adına tasarladığı dört gar-
dan biri olup neoklasik üslupta inşa edilmiştir. Diğer garlar; Filibe Garı, Se-
lanik Garı ve Sofya Garı'dır. Edirne Tren Garı olarak inşa edilmiş olan bina
günümüzde Trakya Üniversitesi tarafından kullanılmaktadır.

Karaağaç, İstanbul'daki Sirkeci Garı örnek olarak yapılmış gar binalarından bi-
risidir. Üç katlı, dikdörtgen planlı ve 80 metre uzunluğunda bir yapıdır. İstan-
bul'u Avrupa'ya bağlayan demiryolunun en önemli istasyonlarından birisi idi.
İnşaati 1914 yılında genel olarak bitirilmişti ancak o yıl başlayan I. Dünya Sa-
vaşı nedeniyle demiryolu güzergâhı değiştiği için hizmete giremedi. Savaş so-
nunda Osmanlı Devleti sınırları dışında kaldı.

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Antlaşması'nda Karaağaç, Bosna-
köy ile birlikte Yunanistan'ın Batı Anadolu'da yaptığı tahribata karşılık, savaş
tazminatı olarak Türkiye'ye verildi. Böylece yeniden Türk sınırlarına giren Ka-
raağaç İstasyonu, 14 Eylül 1923 günü Yunanlılardan teslim alındı ve 1930'da
işletmeye açıldı.

Ne var ki Rumeli demiryollarının büyük bölümü ülke sınırlarının dışında kal-
mıştı ve trenler İstanbul'dan Edirne'ye ulaşmak için Yunanistan'a girmek zo-
runda kalıyordu; bu yüzden yeni bir demiryolu hattı inşası başlatıldı. Ağustos
1971'de, Pehlivan köy-Edirne arasındaki yeni demiryolu hattının açılması ve
kent içinde yeni gar binasının hizmete girmesinden sonra Karaağaç İstasyon
Binasının önündeki raylar söküldü.

Türk-Yunan sınırının çok yakınında bulunan bina 1974 yılı Kıbrıs olayları sı-
rasında bir ileri karakol görevi yaptı; 1977 yılında yeni kurulan ve bugünkü
Trakya Üniversitesi'nin temelini oluşturan Edirne Mühendislik ve Mimarlık
Akademisi'ne verildi.

Trakya Üniversitesi tarafından orijinaline uygun olarak restore edilen bina,
1998'den bu yana üniversite tarafından kullanılmaktadır. Aynı yıl bahçesine
Heykeltıraş Prof. Tamer Başoğlu tarafından tasarlanan Lozan Anlaşması'nı
temsil eden Lozan Anıtı yapılmıştır. Ek istasyon binalarından birisi de Lozan
Müzesi olarak hizmete açılmıştır.

Karaağaç küçük bir toprak parçasından öte, Türkiye Cumhuriyeti'nin "suyun
öte yanında" kalan tek toprak parçası, bunun da ötesinde Lozan Barış Antlaş-
ması'nın da önemli bir simgesidir. Karaağaç günümüzde Arnavut kaldırımlı
yolu, mesire yerleri, şirin evleri, çay ve kahvehaneleri, büyük tren garı, Lozan
Anıtı ve Müzesi ile Edirne'nin sakin ve huzur dolu turistik bir beldesidir.

Uzunköprü

YAPI TÜRÜ

Köprü

YAPIM YILI

1443

ZİYARET

Erişim

Edirne ilinin Uzunköprü ilçesine adını veren köprü günümüzde bakımsız kalması ve tamir edilmemesinden dolayı zor günler geçirmektedir. Ancak en büyük problem yanında yer alan fabrikadan atıkların köprünün tarihi kimliğine zarar veriyor olmasıdır.

MİMARİ VE ÖZGÜNLÜK

Plan ve Strüktür

Köprü ilk yapıldığında 1392 metre uzunluğunda olup 5,24 metre genişliğindedir. Köprünün toplamda 174 gözü vardır. En büyük kemer açıklığı ise 14 metre genişliğindedir. Köprü kemerleri sivri ve yuvarlak formdadırlar. Nehrin akıntısının fazla olduğu zamanlarda suyun köprüye zarar vermesini engellemek için yapılan üçgen sel kıranlar bulunmaktadır. Köprünün üzerinde yedi adet sel yaran bulunur. Köprünün ana kemerinin üzerinde bir kemer yer alır ve iki balkon değişik kemerler üzerinde yer alır. Günümüzde arazinin dolmasıyla 164 gözü açık kalmıştır. 1970'li yıllarda ise köprünün üzerinden iki araba geçmesi için 1,70 metre kadar genişletilmiştir.

Süsleme

Köprünün süsleme öğeleri neredeyse başka hiçbir köprüde göremeyeceğimiz tarzda ele alınmıştır. Köprüyü yapan mimar ve ustaların adlarını değil ancak armalarını kilit taşları üzerine yonttukları görülmüştür. Ancak köprünün bakımsız kalmasından dolayı bu armalar da görülemez bir haldedir. Köprüde yoğun bir şekilde bitkisel, geometrik, figüratif ve yazı süslemeleri yer almaktadır. Kartal, kuş aslan figürleri yanında üç kez tekrar edilen Ali lafzı dikkat çekicidir. Ayrıca 1972 yılında köprüyü tamir eden ustaların büyük kemerin üstüne bir aslan kabartması daha eklendiği bilinir. Bu kemerin diğer yüzeyinde ise bir fil kabartması bulunmaktadır.

Yapı Tarihinden

Ergene Nehri üzerine yapılan köprü Osmanlı'nın en uzun tarihi taş köprüsüdür. Eski adı Ergene olan ilçeye de adını vermiştir. Köprü II.Murat'ın emriyle Mimar Muslihuddin ile Usta Mehmet'e yaptırılmıştır. Köprünün açılışını ise II.Murat Varna Seferi dönüşü şenliklerle yaptırmıştır. Köprünün yapımının on altı veya on sekiz yıl sürdüğü tahmin edilir. Rivayetlere göre II.Murat ordusuyla sefer için Gelibolu'ya geçecekken yağmurun nehri doldurmasından dolayı üç gün mahsur kalmışlardır. O gece rüyasına giren bir pir ona köprüyü yapacağı yeri göstermiştir. Sultan uyandığında nehre gitmiş ona Pir'in köprüyü yapması için işaret ettiği yerleri görmüştür. Bunu yalnız kendisi gördüğü için sandala binip işaretli yerlere kazıklar çaktırmıştır. Diğer bir hadise ise köprünün yapılıacağı yerde bataklık bulunmaktaydı. Aynı zamanda burada bir orman bulunuyordu ve güvenli değildi. Halk arasında oldukça büyük bir korkuya sebep olmuştur. Onun için köprü inşası sırasında bu ormanın da temizlendiği rivayet edilir. Köprü, Osmanlı devrinin son dönemlerinde tamir edilmiştir. II.Mahmut ve II.Abdülhamit'in köprüyü tamir ettirdikleri bilinmektedir.

Edirne Bedesten

Edirne Makedonya (Saat) Kulesi

Edirne Hıdır Baba Su Kemerini

Edirne

Matbah-ı Amire / Saray Mutfağı

Yararlanılan Kaynaklar

AHUNBAY, Zeynep, “*Edirne and its Conservation Problems*”, Festschrift für Jale İnan, Arkeoloji ve Sanat Publ. İstanbul, 1989, pp. 559-577.

AHUNBAY, Zeynep, “*Mimar Sinan’ın Eğitim Yapıları*”, Mimarbaşı Koca Sinan, Yaşadığı Çağ ve Eserleri, İstanbul, 1988, pp. 239-309.

AKÇIL, N. Çiçek- ÖZER, Cebe, “*Muradiye Külliyesi*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 31, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006.

AKÇIL, N. Çiçek, “*Rüstem Paşa Kervansarayı*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 35, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2008.

AKÇIL, N. Çiçek, “*Rüstem Paşa Külliyesi*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 35, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2008.

AKÇIL, N. Çiçek, “*Uzunköprü*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 42, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2012.

AKTAŞ, Seyran, “*15. Ve 16. Yüzyıllarda Sultan Darüşşifaları*”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.

ARSLAN, Ayşegül, *Edirne Üç Şerefeli Camii Haziresi Mezar Taşları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Master Tezi, Ankara, 2007.

ASLANAPA, Oktay, *Edirne’de Osmanlı Devri Abideleri*, Edirne Valiliği Kültür Yayınları, İstanbul, 2013.

ASLANAPA, Oktay, *Mimar Sinan’ın Hayatı ve Eserleri*, Ankara, 1988.

ASLANAPA, Oktay, *Türk Sanatı*, 5. baskı, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1999.

AYHAN, Serap, *Tekirdağ ve İlçelerindeki Türk Devri Yapıları*, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2011.

AYVERDİ, Ekrem Hakkı, *Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Murad Devri*, İstanbul, 1972.

AYVERDİ, Ekrem Hakkı, *Osmanlı Mimarisinin İlk Devri I*, İstanbul, 1966, s. 495.

BALTACI, Cahit, *XV.-XVI. Asırda Osmanlı Medreseleri*, Teşkilat-Tarih, İstanbul, 1976.

BAYRAKAL, Sedat, *Edirne'deki Tek Kubbeli Camiler*, Ege Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1998.

BAYSAL, Ali Fuat, *Edirne Osmanlı Erken Dönem Camileri Kalem İşi Örnekleri ve Analizleri*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya, 2013.

BOZKURT, Orhan, *Koca Sinan'ın Köprüleri*, Pulhan Matbaası, İstanbul, 1982.

ÇULPAN, Cevdet, *Türk Taş Köprüleri Ortaçağdan Osmanlı Devrine Kadar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2002.

ERAYBAT, Gamze Fahriye, *Tarihi Konaklama Yapılarının Doğuşu, Gelişimi ve Çağdaş İşlevle Değerlendirilmesi: Edirne Rüstem paşa Kervansarayı Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2011.

EYİCE, Semavi, *"Alpullu Köprüsü"*, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 2, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1989.

EYİCE, Semavi, “*Adalet Kasrı*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 1, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998.

EYİCE, Semavi, “*Ali Paşa Cami*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 2, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1989.

EYİCE, Semavi, “*Ali Paşa Çarşısı*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 2, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1989.

EYİCE, Semavi, “*Beyazıt II Cami ve Külliyesi*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 6, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992.

EYİCE, Semavi, “*Edirne’de Selimiye*”, Sanat Dünyamız, İstanbul, 1970, pp. 10-17.

EYİCE, Semavi, “*Hamam*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 15, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997.

GÜNAY, Reha, *Sinan The Architect and His Works*, YEM Publ., İstanbul, 1998.

KARANFİL, Öznur, *Edirne’deki Erken Osmanlı Dönemi Yapılarında Malzeme Kullanımı*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2009.

MÜDERRİSOĞLU, Mehmet Fatih, “*Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 37, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2009.

MÜLAYİM, Selçuk- ÇOBANOĞLU, Ahmet Vefa, “*Selimiye Camii ve Külliyesi*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 36, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2009.

ÖZER, Mustafa, “*Edirne Sarayı (Sarayı Cedid-i Amire)’den Günümüze Ulaşabilen Yapılar Hakkında*”, Turkish Studies, S: 9/10 (2014), s. 809-836.

SAATÇI Suphi, *Bir Osmanlı Mucizesi Mimar Sinan*, 4. baskı, Ötügen Neşriyat A. Ş., İstanbul, 2014.

SAATÇİ Suphi, *Sinan Atlası*, Sinpaş Holding Yayınları, İstanbul, 2015.

SAİ MUSTAFA ÇELEBİ, *Mimar Sinan ve Tezkiretü'l-Bünyan*, hazırlayan: Suphi Saatçi, İstanbul, 1989.

ŞENGÜL, Enver, *Kültür Tarihi İçinde Müzikle Tedavi ve Edirne Sultan II. Bayezid Darüşşifası*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2008.

TANMAN, M. Baha, “*Darülhadis*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 8, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993.

TANMAN, M. Baha, “*Darülkurra*”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 8, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993.

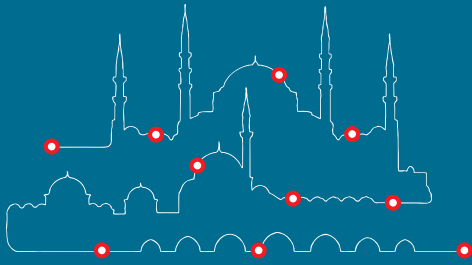
TOKEL, Meliha, *Tarihte ve Günümüzde Edirne Yahudi Cemaati*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.

TUNA, Serpil, *Türkiye’de Sinagog Mimarisi ve Edirne Büyük Sinagogu*, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2006.

ÜLGEN, Ali Saim, *Mimar Sinan Yapıları*, 2 bölüm, Ankara, 1989.

YILANCI, Adem, *Edirne’deki Osmanlı Dönemi Hamamları*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2012.

YORULMAZ, Müfit, AHUNBAY, Zeynep, “*Sinan Camilerinde Taşyıcı Sistem ve Yapım Teknikleri*”, II. International Congress on the History of Turkish and Islamic Science and Technology, Vol. III, ITU Bilim ve Teknoloji Tarihi Araştırma Merkezi, İstanbul, 1986, pp. 123-144

S İ N A N

“YENİ BİR TURİZM ROTASI”